

ALKUPALAT ELÄMÄÄN

Nuorten kokemuksia TUAS-toiminnasta

Pro gradu -tutkielma

Laura Höykinpuro

503030

Kevät 2017

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityön oppiaine

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Sosiaalitieteiden laitos

HÖYKINPURO, LAURA: Alkupalat elämään. Nuorten kokemuksia TUAS-toiminnasta.

Pro gradu -tutkielma, 82s., 3 liites.
Sosiaalityö
Kesäkuu 2017

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia Turun Kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toimintaan osallistuneilla nuorilla oli toiminnasta. Tarkennetut tutkimuskysymykset koskivat nuorten kokemuksia omasta tuen tarpeestaan heidän lähtiessä mukaan TUAS-toimintaan, kokemuksia omasta tukihenkilöstä ja kokemuksia toiminnan käytännöistä. Tutkimusaineisto koostui kymmenen toiminnassa mukana olleen nuoren haastattelusta. Tutkimus oli menetelmältään laadullinen ja analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan nuoruutta ilmiönä, itsenäistymistä sekä nuoruuteen liittyviä haasteita ja riskejä, kuten mielenterveyden ongelmia ja nuorten syrjäytymistä. Lisäksi esitellään kolmatta sektoria palveluntuottajana ja tutkimuksen kanalta merkitykselliset toimijat, eli Turun Kaupunkilähetys ry ja tämän järjestämä Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toiminta.

Nuorten tuen tarpeet olivat yksilöllisiä ja liittyivät pitkälti nuorten taustoihin ja ajankoh-taisiin elämäntilanteisiin. Pääasiassa nuorten tuen tarpeet liittyivät aikuisen ihmisen kai-puuseen ja arkielämän taitojen opetteluun. Tukea kaivattiin myös virallisten asioiden hoitamisessa, opintoihin liittyvissä asioissa sekä vapaa-ajan toiminnan löytämisessä. Myös muuttaminen ja asunnonhaku olivat asioita, joissa nuoret kaipasivat apua.

Tukihenkilö näyttäytyi nuorten kokemuksissa merkittävimpana osana toimintaa. Nuor-ten kokemuksissa tukihenkilön merkitys näyttäytyi erityisesti yhdessä tekemisen sekä keskustelumahdollisuuden kautta. Myös tukihenkilön vapaaehtoisuus koettiin tärkeänä asiana. Vapaaehtoisuus lisäsi nuorten luottamusta tukihenkilöä kohtaan, teki vuorovai-kutuksesta luontevampaa ja mahdollisti tapaamiset myös iltaisin ja viikonloppuisin. Tukihenkilö näyttäytyi nuorten kokemuksissa ihmisenä, jonka läsnäoloon ja tukeen nuoret luottivat monipuolisesti eri asioissa ja joka vahvisti nuorten sosiaalista verkostoa.

Nuorten kokemukset toiminnan käytännöistä, kuten toimintaan lähtemisestä ja tukisuh-teen aloittamisesta, työntekijöiden roolista, tukiparien yhteisistä tapaamisista ja seuran-tapalavereista, olivat pääasiassa positiivisia. Nuoret kokivat yleisesti hyötyneensä toi-minnasta ja voimavarojensa lisääntyneen. Nuorten kokemusten perusteella toiminnan voikin sanoa tukeneen nuorten itsenäistymistä ja arkielämän sujumista.

Avainsanat: nuoruus, itsenäistyminen, syrjäytyminen, tukihenkilötoiminta, vapaaehtois-toiminta.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN	4
2.1	ITSENÄISTYMINEN KOULUTUKSEN, TYÖN JA OMAN ASUNNON KAUTTA	5
2.2	ITSENÄISTYMINEN YKSILÖN SISÄISENÄ KEHITYKSENÄ.....	8
2.3	SOSIAALINEN VERKOSTO JA TUKI.....	9
3	NUORUUTEEN LIITTYVÄT HAASTEET JA RISKIT	13
3.1	NUORTEN PSYYKKINEN PAHOINVOINTI.....	14
3.2	NUORET SYRJÄYTYMISVAARASSA	15
4	JÄRJESTÖT SOSIAALIPALVELUJEN TUOTTAJANA.....	19
4.1	VAPAAEHTOISTOIMINTA JA TUKIHENKILÖTOIMINTA.....	20
4.2	TURUN KAUPUNKILÄHETYS RY JA TUAS-TOIMINTA	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	25
5.2	TUTKIMUSMENETELMÄ	26
5.3	TEEMAAHAASTATELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ.....	27
5.4	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN ANALYYSI	29
5.5	TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	32
6	NUORTEN TAUSTAT JA TUEN TARVE.....	35
6.1	TURVALLISEN AIKUISEN KAIPUU.....	35
6.2	MUUTTAMINEN JA ASUNNON TARVE.....	41
6.3	ARKIELÄMÄN TUKI.....	42
7	OMA TUKIHENKILÖ.....	50
7.1	YHDESSÄ TEKEMINEN JA ASIOIDEN HOITAMINEN	51
7.2	KESKUSTELUKUMPPANI JA KUUNTELIIJA	55
7.3	VAPAAEHTOISUUDEN MERKITYS.....	59
8	TUAS-TOIMINNAN KÄYTÄNNÖT	63
9	POHDINTA.....	70
	LÄHTEET.....	74
	LIITTEET	83

1 JOHDANTO

Nuoruus on hyvinvoinnin kannalta merkittävä ikävaihe ihmisen elämässä. Siihen liittyy monia muutoksia ja valintoja, jotka voivat vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Keskeisenä tehtävänä nuoruudessa pidetään itsenäistymistä, joka koostuu erilaisista toisiinsa linkittyvistä siirtymistä. Merkittäviä siirtymiä itsenäistymisessä ovat esimerkiksi lapsuudenkodista omilleen muuttaminen sekä kouluttautuminen ja työelämään siirtyminen. Nuoruus on myös merkittävää identiteetin kehittymisen aikaa. Nuorten hyvinvoinnin kannalta on erityisen tärkeää, että nuorille turvataan hyvät kasvuolosuhteet ja heidän itsenäistymistään tuetaan riittävästi. Mikäli nuori ei saa riittävästi tukea itsenäistymisensä, tämä voi johtaa erilaisiin psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, pahimmillaan jopa syrjäytymiseen.

Itsenäistymisen tukemisessa nuoren henkilökohtaiset sosiaaliset verkostot ja erityisesti vanhemmat ovat yleensä merkittävässä asemassa. Luonnollinen sosiaalinen verkosto ei kuitenkaan kaikkien kohdalla kykene tukemaan nuorta tarpeeksi. Tällöin nuori voi kaivata tuekseen ulkopuolista tukea ja auttajaa. Turun kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toiminta pyrkii tukemaan turkulaisia itsenäistyviä nuoria arkielämän haasteissa. Toiminta on suunnattu 18–25-vuotiaille aikuistuville nuorille ja sen tavoitteena on vahvistaa nuoren itsenäiseen asumiseen liittyviä taitoja, täydentää sosiaalisia verkostoja ja ehkäistä vakavampien ongelmien syntymistä. Toimintaan lähtevä nuori saa tuekseen koulutetun vapaaehtoisen tukihenkilön, minkä lisäksi nuorta tuetaan monialaisen verkostoyhteistyön kautta.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää TUAS-toiminnassa mukana olleiden nuorten kokemuksia toiminnasta. Olen kiinnostunut ensinnäkin siitä, millaisena nuoret koki-
vat tuen tarpeensa lähtiessään mukaan toimintaan. Toiminta lähtee nuoren tarpeista ja hän itse määrittelee, millaista tukea elämässään kaipaa. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, millaisia kokemuksia nuorilla on omasta tukihenkilöstä ja tukisuhteestaan. TUAS-toiminta rakentuu pitkälti tukihenkilötoiminnan ympärille, joten tukihenkilöt ovat merkittävä osa toimintaa. Lopuksi olen kiinnostunut siitä, millaisia kokemuksia nuorilla on TUAS-toiminnan käytännöistä. Uskon tästä olevan hyötyä tulevaisuudessa esimerkiksi toiminnan kehittämisessä.

Käynnissä olevan sote- ja maakuntauudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet muuttuvat. Uudistusten myötä myös järjestöt ovat muutosten edessä. Kolmannen sektorin rooli uudistuksessa on vielä epäselvä ja yhtenä suurena kysymyksenä on järjestöjen ja palveluiden rahoitus. Suurimpana pelkona järjestöillä on toimintaedellytysten heikkeneminen uudistusten myötä. (Salo 2017; Niemelä 2017; Suorsa 2017.) Järjestöjen toiminnan turvaaminen epävarmassa tilanteessa on äärimmäisen tärkeää, ja tätä varten tarvitaan järjestöjen toimintaa kuvaavaa tutkimusta.

Tutkielmani tavoitteena on siis lisätä tietoa Turun Kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen toiminnasta ja nuorten itsenäistymisessään kohtaamista haasteista. Moni nuori kamppailee ongelmiansa kanssa yksin, eikä uskalla tai osaa hakea apua. Avun tarvitsemista saatetaan pitää jollakin tapaa heikkoutena ja näin ollen pyritään pärjäämään mahdollisimman pitkään itse. Voi myös olla, ettei nuori tiedä mistä hakea apua. Tietoisuuden lisääminen nuorille tarjolla olevista palveluista on siis äärimmäisen tärkeää. Lisäksi tieto siitä, että myös muilla on elämässään vaikeuksia, eikä nuori ole yksin ongelmiansa kanssa, on monille helpottavaa. Tämä saattaa jopa madaltaa kynnystä hakea ja vastaanottaa apua.

Aloite tutkielman tekemiseen tuli Turun kaupunkilähetys ry:ltä, joka kaipasi tutkimusta TUAS-toiminnasta. Toiminnassa mukana olleiden nuorten kokemuksia ei ole aiemmin laaja-alaisesti tutkittu, ja näin ollen koin tämän hedelmälliseksi tutkimuskohteeksi. Kiinnostus tutkimusaihetta kohtaan nousee myös henkilökohtaisesta elämästäni. Olen itse toiminut nuoren tukihenkilönä järjestösektorilla ja työskentelen nuorten parissa julkisella sektorilla. Koen nuorten osallistamisen heille suunnattujen palvelujen arvioinnissa erittäin tärkeänä, sillä he ovat näiden palvelujen parhaita asiantuntijoita.

Olen kerännyt tutkielmani aineiston syksyllä 2016. Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin kymmenen TUAS-toiminnassa mukana ollutta nuorta. Haastateltavista neljä oli miehiä ja kuusi naisia ja heidän ikänsä haastatteluhetkellä vaihteli 17-vuotiaasta 23-vuotiaaseen. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja analyysimenetelmänä olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä esittelen tutkimusaiheeni kannalta keskeisiä käsitteitä ja aiempaa kirjallisuutta. Luvussa kaksi kuvaan nuoruutta ilmiönä ja käsittelen keskeisiä itsenäistymiseen liittyviä tekijöitä. Luvussa kolme kuvaan nuoruuteen liittyviä

haasteita ja riskejä, erityisesti mielenterveysongelmia ja nuorten syrjäytymistä. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään kolmatta sektoria sosiaalipalvelujen järjestäjänä sekä tarkemmin vapaaehtoistoimintaa ja tukihenkilötoimintaa. Luvussa neljä esittelen lisäksi tutkimukseni kannalta olennaiset toimijat, eli Turun kaupunkilähetys ry:n ja TUAS-toiminnan. Teoriaosuuden jälkeen siirryn käsittelemään tutkielman menetelmällistä puolta: luvussa viisi esittelen tutkielmani aineiston ja käytetyt menetelmät. Lisäksi pohdin tutkielmani eettisyyttä ja luotettavuutta. Tämän jälkeen siirryn esittelemään tutkimustuloksiani ja päätän tutkielmani pohdintalukuun.

2 NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN

Nuoruus on pitkälti kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ilmiö. Se on elämänvaihe, joka asettuu ajallisesti lapsuuden ja aikuisuuden väliin ja johon sisältyy paljon erilaisia odotuksia. Nuoruuden määrittely tiettyihin ikävuosiin ja tarkka erottaminen lapsuudesta ja aikuisuudesta ei ole kuitenkaan yksinkertaista. Nuoruus nähdään usein eräänlaisena siirtymävaiheena aikuisuuteen, eli aikana, jolloin ihminen itsenäistyy. Itsenäistymisellä tarkoitetaan siis aikuisuuden saavuttamista. Nuoruutta ei kuitenkaan tulisi ajatella pelkkänä välitulana ennen täydellistä aikuisuutta, vaan tärkeänä itsenäisenä elämänvaiheena, jonka aikana tapahtuu niin fyysistä, psyykkistä kuin henkistäkin kasvua. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 2003, 14; Heinz 2009.) Nuorelle itselleen se on suurten muutosten aikaa. Aikuistumiskehitykseen kuuluu usein eri vaihtoehtojen tutkimista ja kokeilua elämän eri osa-alueilla. (Swartz & O'Brien 2009, 217; Goodwin & O'Connor 2009, 22–23.)

Aikuistumiskehitystä on perinteisesti tarkasteltu toisiinsa kietoutuneina siirtyminä, joita tapahtuu eri elämänalueilla. Tyypillisimpinä siirtyminä on pidetty kouluttautumista, työntekoa, omilleen muuttamista ja perheen perustamista. (esim. Aapola & Ketokivi 2005, 10; Paju & Vehviläinen 2001, 63; Shanahan, Porfeli, Mortimer & Erickson 2005, 225.) Siirtymät edustavat yhteiskunnan normien mukaista toimintaa, eli kunnon kansalaisuutta ja toimivaa elämäntapaa, joiden myötä nuori kiinnittyy yhteiskuntaan. Niihin liittyy odotus kasvamisesta ja edistymisestä. Jos nuori ei syystä tai toisesta noudata yhteiskunnassa hyväksytyä aikuistumiskehitystä, katsotaan hänen usein olevan vaarassa syrjäytyä yhteiskunnassa. (Suutari 2002, 101; Raitakari 2004, 56.)

Itsenäistymisen määrittelemisen siirtymien kautta antaa kuitenkin virheellisen kuvan siitä, että nuorten elämässä tapahtuvat muutosprosessit olisivat jollakin tapaa ennustettavia tai ennalta määrättyjä ja aikuisuus olisi jokin yhdenmukainen lopputulos tälle prosessille. Nykyisin itsenäistyminen nähdäänkin entistä moniulotteisempänä ja myös epämääräisempänä tapahtumaketjuna. Polut aikuisuuteen ovat monipuolistuneet ja erilaiset siirtymät ovat pitkittyneet ja muuttuneet aiempaa monimutkaisemmiksi. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014.) Vaikka siirtymät nähdään edelleen tärkeinä etappeina aikuistumiskehityksessä, korostetaan yhä enemmän elämänkulun yksilöllisyyttä ja eri tapoja saavuttaa aikuisuus. Siirtymät eivät tapahdu lineaari-

sesti tietyssä järjestyksessä, eivätkä ne ole sidottuja mihinkään tiettyyn ikään. Lisäksi katsotaan, että aikuisuus on mahdollista saavuttaa, vaikka jokin siirtymä ei ihmisen elämässä toteutuisikaan. (Paju & Vehviläinen 2001, 63; Heinz 2009, 6.)

Siirtymät ovat riippuvaisia yksilön päätöksistä ja yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista. Hyvinvointivaltiolla onkin merkittävä rooli itsenäistymisen mahdollistamisessa. Suomessa erilaiset tulonsiirrot, kuten opintotuki, asumistuki ja toimeentulotuki luovat mahdollisuuksia nuorten aikuistumiselle ja itsenäiselle pärjäämiselle. (Aapola & Ketokivi 2005, 8 & Isoniemi 2006, 243.)

Monissa kehittyneissä yhteiskunnissa siirtyminen aikuisuuteen kestää siis pidempään kuin aiemmin. Nuoret opiskelevat nykyisin yhä pidempään, itsenäisen toimeentulon saavuttaminen on pitkittynyt ja perheen perustaminen viivästynyt. (Aapola & Ketokivi 2005, 8; 22.) Nuoruuden muutokset ovat vahvasti linkittyneet laajempiin rakenteellisiin muutoksiin yhteiskunnassa, taloudessa, hyvinvointivaltiossa ja perheessä: nuoret viettävät pidemmän ajan koulussa vastatakseen kasvaneisiin koulutusvaatimuksiin, kokevat entistä enemmän vaikeuksia sopivan työn löytämisessä ja uran luomisessa koventuneessa taloustilanteessa ja lykkäävät näistä syistä avioliittoa ja vanhemmuutta. (Swartz & O'Brien 2009, 217.)

Arnett (2000) katsoo, että aikuistumiskehityksen pitkittymisen myötä nuoruuden ja aikuisuuden väliin on kehittynyt uusi ikävaihe, josta hän käyttää nimitystä *muotoutuva aikuisuus* (emerging adulthood). Tyypillisesti tämä vaihe osuu hänen mukaansa ikävuosiin 18–25. Muotoutuvassa aikuisuudessa ihminen on jo irrottautunut lapsuuden riippuvaisuuksista, mutta ei vielä täysin omaksunut aikuisuuteen kuuluvia velvollisuuksia. Nuorella itsellään on usein tunne välissä olemisesta. Ikävaiheelle tyypillistä on oman identiteetin etsiminen: nuoret etsivät ja kokeilevat erilaisia vaihtoehtoja, ja päätyvät asteittain erilaisiin ihmissuhteita, ammattia, asumista ja elämäkatsomusta koskeviin valintoihin. Ikävaiheelle ominaista on siis tietynasteinen epävakaisuus. (Arnett 2000, 473; Nurmi ym. 2014, 179; Tanner & Arnett 2009, 39.)

2.1 ITSENÄISTYMINEN KOULUTUKSEN, TYÖN JA OMAN ASUNNON KAUTTA

Itsenäistymisen keskeisimpinä tekijöinä nähdään kuitenkin edelleen kouluttautuminen ja työelämään siirtyminen sekä lapsuudenkodin jättäminen ja omaan kotiin muuttaminen.

Muut elämän osa-alueet rakentuvat pitkälti näiden tekijöiden varaan. (Goodwin & O'Connor 2009, 22–23; Raitanen 2001.) Myös taloudellinen riippumattomuus nähdään merkittävänä aikuisuuden kriteerinä. Kouluttautuminen ja työelämään siirtyminen takaavatkin nuorelle ainakin jonkinasteisen toimeentulon ja toimivat perustana omien tavoitteiden toteuttamiselle, kulutukselle, omaan asuntoon muuttamiselle ja perhe-elämälle. (Heinz 2009, 4; Kuure 2001, 18; Kilpeläinen, Kostiainen & Laakso 2015.)

Koulutus, ammatti ja palkkatyö ovat myös tärkeitä identiteetin osatekijöitä. Niiden kautta nuori voi kehittää ja toteuttaa itseään ja kerryttää positiivisia kokemuksia. Työn ja opintojen kautta nuori tutustuu uusiin ihmisiin ja kasvattaa omia verkostojaan. Lisäksi säännöllinen toiminta jäsentää arkea ja tuottaa itsessään merkityksellisyyttä elämään. Niillä nuorilla, joilla on ongelmia elämän muilla osa-alueilla, työ ja opinnot voivat toimia tärkeinä kannattelevina tekijöinä. (Suutari 2002, 37; Pohjola 2001, 196; Kiviniemi 2009, 117; Pulkkinen 2002.)

Ammattiin kouluttautuminen ja työelämään siirtyminen eivät kuitenkaan ole nykyisin yhtä suoraviivaisia prosesseja kuin joskus aiemmin: erilaiset katkokset ja poikkeamat nuorten koulutus- ja työuralla ovat hyvin tavanomaisia. Nuoret etsivät usein omaa paikkaansa ja kokeilevat erilaisia vaihtoehtoja. Monen nuoren elämässä vaihtelevat osaaikatyö, kouluttautuminen, lyhyet määräaikaiset työsuhteet ja niiden väliin jäävät työttömyysjaksot. (Suutari 2002, 31; 37; Kuure 2001, 18.)

Nuorilla on nykyisin ainakin periaatteessa yhä enemmän vaihtoehtoja koulutuksen suhteen. Valinnan mahdollisuuksien lisääntyminen on johtanut kuitenkin myös siihen, että nuoret ovat entistä enemmän eksyksissä. Tärkeää olisi löytää ala, joka kiinnostaa ja motivoi henkilökohtaisesti, mutta joka toisaalta mahdollistaa myös työllistymisen tulevaisuudessa, sillä koulutus määrittelee ihmisen myöhempiä työ- ja uramahdollisuuksia. (Nurmi, ym. 2014, 162.) Koulutusalan valinta voi nuoresta tuntua hyvin lopulliselta ja elämää määrittävältä päätökseltä, ja näin ollen valinnan tekeminen voi olla vaikeaa. Koulutusta saatetaankin vaihtaa moneen kertaan, kun etsitään itselle sopivinta alaa. (Suutari 2002, 31.) Myös työmarkkinat edellyttävät nykyisin jatkuvaa uudelleen koulutautumista.

Yhden työpaikan ura ei ole enää nykypäivää. Työelämä on arvaamatonta, eikä tulevaisuutta voi ennustaa. Työura alkaa yhä myöhemmin ja etenkin uran alku koostuu usein

erilaisista lyhyt- ja osa-aikaisista työsuhteista myös oman ammattialan ulkopuolella. Myös erimittaiset työttömyysjaksot ovat nuorten elämässä yleisiä. (Furlong 2009a, 145; Aaltonen ym. 2003, 178.) Nuorten onkin hyväksyttävä väliaikaiset työllistymisvaihtoehdot ja lyhytaikaiset työsuhteet ilman varmuutta tulevasta (Heinz 2009, 9). Työelämään siirtymisen pitkittyminen on yksi syy siihen, miksi vakaan, itsenäisen toimeentulon saavuttaminen kestää yhä kauemmin. Tämä vaikuttaa luonnollisesti muihin nuoruden päätöksiin, kuten asunnon hankintaan ja perheen perustamiseen. (Du Bois-Reymond 2009, 36.)

Itsenäiseen asumiseen sisältyy yleensä monien perinteisesti aikuisuuteen miellettyjen roolien omaksumista: oman talouden ylläpitämistä, rahaan ja kulutukseen liittyvien itsenäisten päätöksiä tekemistä ja vastuunottoa omasta elämästä ilman vanhempien valvontaa (Raitanen 2001). Suomalaisessa yhteiskunnassa lapsuudenkodin jättämistä pidetäänkin ehkä jopa merkittävimpänä osana itsenäistymistä (Isoniemi 2006, 240). Erityisesti ulkopuolisten näkökulmasta aikuistumisesta on vaikea saavuttaa, jos asuu lapsuudenkodissa vanhempiensa kanssa, ellei tähän ole jotakin selkeää, esimerkiksi työhön liittyvää syytä. Koti nähdään tärkeänä tukikohtana, joka tarjoaa ihmiselle turvaa, yksityisyyttä ja mahdollisuuden itsenäiseen elämään. (Pakkanen 1991, 198.)

Kilpeläinen, Kostiainen ja Laakso ovat tutkineet 18–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten asumista 2000-luvulla. Verrattuna muihin Euroopan maihin suomalaisnuoret muuttavat hyvin nuorina pois lapsuudenkodistaan. Suomessa valtio tukee itsenäistymisprosessia erilaisten tukien, kuten opintotuen, asumistuen ja työttömyysturvan muodossa. Muutto pois lapsuudenkodista nähdään Suomessa yhtenä itsenäistymisen merkinä ja halu itsenäistyä onkin yksi yleisin syy muuttoon. Muita syitä ovat esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle työn ja opintojen perässä tai muutto yhteen seurustelukumppanin kanssa. Naiset muuttavat lapsuudenkodistaan miehiä aikaisemmin. Tähän vaikuttaa esimerkiksi miesten suorittama asepalvelus. (Kilpeläinen ym. 2015, 16–17; 76.) Suurimpana ongelmana muuttamisessa ovat usein sen tuomat kustannukset, kuten korkea vuokrataso sekä takuuvuokran suuruus. Valtaosa nuorista selviytyy asumiskustannuksista suhteellisen hyvin, mutta taloudelliset tekijät ovat silti yleisin syy itsenäisen asumisen viivästy-miseen.

Vaikka itsenäistyminen liitetään yhteiskunnassamme hyvin vahvasti lapsuudenkodista irtautumiseen ja oman asunnon hankkimiseen, on kuitenkin muistettava, ettei tämä suo- raan tarkoita sitä, että nuori irrottautuisi muuton myötä henkisesti lapsuudenkodistaan. Tämä on prosessi, joka vaatii usein enemmän aikaa kuin konkreettinen pois muuttami- nen. Ja toisaalta, joidenkin kohdalla henkinen irrottautuminen vanhemmista ja lapsuu- desta saattaa toteutua, vaikka asuisikin edelleen lapsuudenkodissaan. Prosessi on siis lopulta hyvin yksilöllinen. (Pakkanen 1991, 198.) Omaan asuntoon muuttaminen ei au- tomaattisesti tarkoita myöskään taloudellista riippumattomuutta vanhemmista, sillä mo- net vanhemmat tarjoavat lapsilleen taloudellista tukea yhä näiden muutettua pois lap- suudenkodista. (Isoniemi 2006, 241.)

2.2 ITSENÄISTYMINEN YKSILÖN SISÄISENÄ KEHITYKSENÄ

Kouluttautumisen, ammatin, itsenäisen asumisen ja muiden perinteisten ulkoisten tun- nusmerkkien ohella korostetaan yhä enemmän yksilön sisäisen kehityksen merkitystä aikuistumisprosessissa. Itsenäistymiseen kuuluu vaatimus tietyntasoisesta henkisestä kypsyydestä, joka edellyttää ainakin itsenäistä päätöksentekoa ja vastuun ottamista omasta itsestä. Tähän sisältyy myös omien valintojen ja päätösten seurausten kantami- nen, olivatpa ne positiivisia tai negatiivisia. (Aapola & Ketokivi 2005, 27; Holdsworth & Morgan 2005, 116; 152.) Kyky ohjailla omaa elämää, suunnitella tulevaisuutta ja luoda mielekkäitä keinoja omien tavoitteiden saavuttamiseksi ovat itsenäistymisen kan- nalta oleellisia elämäntaitoja (Nurmi 2003, 268–269).

Nuoruusikää pidetään keskeisenä identiteetin rakentumisen aikana. Identiteetillä tarkoi- tetaan ihmisen käsitystä itsestään. Itsensä tunteminen, kunnioittaminen ja arvostaminen toimivat perustana turvallisuudentunteelle ja hyvinvoinnille. Realistinen minäkäsitys, terve itseluottamus ja usko omiin mahdollisuuksiin auttavat itsenäistyvää nuorta liittymään yhteiskuntaan ja suuntautumaan tulevaisuuteen. (Aaltonen ym. 2003, 152; Salme- la 2006.)

Nurmi (2003) kuvaa identiteetin muodostumista tapahtumakulkuna, jossa nuori ohjailee omaa elämäänsä asettamalla tiettyjä tavoitteita tulevaisuutensa suhteen, tekee erilaisia valintoja päästäkseen näihin tavoitteisiin ja saa palautetta toiminnastaan. Tehdessään erilaisia valintoja ja ratkaisuja tavoitteidensa toteutumiseksi nuori muodostaa käsitystä

omasta itsestään. Samalla hän saa monenlaista palautetta kyvyistään, vahvuuksista ja heikkouksistaan, mikä osaltaan muokkaa identiteettiä. Esimerkiksi päätyminen tiettyyn sosiaaliseen asemaan koulutukseen ja ammattiin liittyvien valintojen seurauksena luo pohjaa sille, mitä nuori itsestään ajattelee ja muokkaa näin ollen hänen identiteettiään. (Nurmi ym. 2014, 159.)

Nuorten asettamiin tavoitteisiin vaikuttavat heidän henkilökohtainen kiinnostuksensa ja yksilölliset motiivinsa, sekä ympäristön asettamat toimintapuitteet. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi koulutukseen, ihmissuhteisiin ja perheeseen tai johonkin tiettyyn ammattiasemaan. Myös aiemmat tehdyt valinnat ja ratkaisut ohjaavat myöhempiä mahdollisuuksia. Lisäksi sosiaalisella verkostolla, kuten vanhemmilla, ikätovereilla ja opettajilla on vaikutusta nuorten valintoihin ja päämääriin. Asettaessaan elämälleen tavoitteita nuori siis vertaa omaa kiinnostusta ja motiivejaan ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. (Nurmi 2003; Nurmi ym. 2014, 151–152.)

Menestyminen oman elämän ohjaamisessa, eli tavoitteiden saavuttaminen, ympäristöltä saatava hyväksyntä ja myönteinen palaute vahvistavat nuoren itsetuntoa ja kyvykkyyden tunnetta ja toimivat lähtökohtana myönteisen identiteetin kehittymiselle. Positiivinen minäkuva auttaa nuorta rakentamaan uusia ihmissuhteita ja suojaa ainakin jossain määrin vastoinkäymisten negatiivisilta vaikutuksilta. Epäonnistumiset tavoitteiden saavuttamisessa sen sijaan voivat johtaa kielteiseen minäkuvaan ja huonoon itsetuntoon, mikäli tavoitteita ei pystytä muuttamaan, tai nuori ei keksi uusia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös jatkuva negatiivisen palautteen saaminen sekä ympäristön välinpitämättömyys ja tuomitseminen voivat johtaa negatiiviseen minäkuvaan. (Nurmi 2003, 263–266; Aaltonen ym. 2003, 154–155.)

2.3 SOSIAALINEN VERKOSTO JA TUKI

Vaikka aikuistumisessa on kyse vanhasta irtaantumisesta, siinä ei tavoitella totaalista riippumattomuutta muista ihmisistä. Nuoret tarvitsevat itsenäistymisessään myös tukea ja muiden ihmisten läsnäoloa, eli sosiaalista verkostoa. (Holdsworth & Morgan 2005, 147.) Sosiaalinen verkosto onkin keskeinen hyvinvoinnin osatekijä nuoruudessa. Sosiaalinen verkosto, jossa nuori elää ja toimii, muodostuu hänen suhteistaan muihin ihmisiin, etenkin perheeseen ja ikätovereihin. Verkostoihin kuuluvat myös nuoren elämässä

länä olevat yhteiskunnalliset instituutiot ja ammattilaiset. Jäsenyys tietyssä sosiaalisessa verkostossa lisää osallisuuden tunnetta ja toimii solidaarisuuden ja luottamuksen lähteenä. (Suutari 2002, 99.) Verkosto toimii parhaimmillaan voimavarana, josta nuori voi ammentaa silloin, kun tuntee olonsa riittämättömäksi tai heikoksi. Ihmisten välinen vuorovaikutus tukee jaksamista ja vaikeistakin tilanteista selviämistä. (Karvonen 2009, 159; Suutari 2001, 182; Kuuskoski 2003, 36; Korkiamäki 2013.)

Sosiaalisen verkoston yhteydessä puhutaan myös sosiaalisesta tuesta, jolla tarkoitetaan ihmisen kokemusta siitä huolenpidosta, rakkaudesta ja arvostuksesta, jota hän saa sosiaalisen verkostonsa jäseniltä. Sosiaalisen tuen puute tai heikkous ilmenee usein sosiaalisen verkoston ongelmienä. (Pulkinen 2002, 38–41.) Suutari (2002, 107) näkee sosiaalisen tuen yhteiskunnallisen kiinnittymisen kannalta sosiaalisen verkoston keskeisimpänä ominaisuutena. Sosiaalinen tuki voi olla emotionaalista tai välineellistä tukea tai sosiaalista kumppanuutta. Emotionaalisella tuella tarkoitetaan esimerkiksi avun ja tuen tarjoamista erilaisissa tunne-elämän ongelmissa tai elämän suurissa päätöksissä. Välineellinen tuki voi olla rahallista ja materiaalista apua, tai apua konkreettisissa asioissa, kuten kukkien kastelua ihmisen lomamatkan aikana tai kyydin tarjoamista kauppaan. Sosiaalisella kumppanuudella tarkoitetaan ajanviettoa, keskustelua ja hauskanpitoa muiden ihmisten kanssa. Tutkimusten mukaan sosiaalinen tuki on yhteydessä niin psyykkiseen kuin fyysiseenkin hyvinvointiin.

Itsenäistyminen ja erityisesti lapsuudenkodista muuttaminen on merkittävä tapahtuma vanhempien ja nuoren välisessä suhteessa. Suhde vanhempiin muuttuu usein tasavertaisemmaksi, kun riippuvuus heistä vähenee. (Raitanen 2001, 98; 262; Mulder 2009, 203.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivätkö nuoret tarvitsisi ja kaipaisi vanhempien läsnäoloa elämässään: vanhemmat ja perhe ovat yleensä nuoren ensisijainen sosiaalisen tuen lähde ja vanhempien sosiaalisella tuella on todettu olevan selkein yhteys nuoruusiän emotionaaliseen hyvinvointiin. (Salmela 2006, 16.) Perheeltä saatava tuki on usein sekä emotionaalista, välineellistä että sosiaalista kumppanuutta. Vanhemmat tukevat itsenäistyvää nuorta monesti taloudellisesti ja toimivat konkreettisena apuna monissa käytännön asioissa, kuten esimerkiksi muutossa. Erityisen tärkeää nuorille on kuitenkin vanhempien läsnäolo ja heiltä saatava emotionaalinen tuki, kuten neuvot ja kannustus, sekä kokemus siitä, että vanhemmat ja muut läheiset arvostavat nuorta, ovat kiinnostuneita hänen asioistaan, tarjoavat turvaa ja huolehtivat nuoresta. (Aalberg & Siimes

2007, 127; 130; Holdsworth & Morgan 2005, 138.) Perheeltä saatavan tuen merkitys korostuu erityisesti kriisien ja muutosten aikana. Jos nuorella ei ole perhettä johon tukeutua, tämä voi vahvistaa muiden ongelmien aiheuttamia negatiivisia vaikeuksia. (Swartz & O'Brien 2009, 224; Raunio 2006, 94–96.)

On kuitenkin tärkeää, etteivät koti ja vanhemmat ole nuoren ainoa sosiaalinen kenttä. Nuori tarvitsee myös ikätovereita ympärilleen voidakseen hyvin ja kokeakseen yhteenkuuluvuutta, toveruutta ja hyväksyntää. (Uusitalo 2007.) Nuoruusiässä vanhemmilta saatavan sosiaalisen tuen merkitys yleensä ainakin hetkittäin vähenee ystävien tuen korostuessa (Salmela 2006, 16). Hyvät suhteet ystäviin antavat ihmiselle tunteen siitä, että hän on hyväksytty ja kuuluu johonkin. Tämä tunne on ihmiselle tärkeä itsetunnon sekä emotionaalisen tasapainon kannalta. Ystävyysuhteet ehkäisevät yksinäisyyttä ja irrallisuutta ja lisäävät yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. (Suutari 2001, 177.) Jos vanhemmat tarjoavat nuorelle heikosti sosiaalista tukea, nuori turvautuu usein sosiaalisesti toisiin nuoriin tai sisaruksiin, jotka voivat korvata vanhemmilta normaalisti saatavaa hoivaa, neuvoja ja huolenpitoa. (Tolonen 2004, 12.)

Perheen saavutettavuus on monesta syystä heikentynyt, ja osa nuorista tarvitsee myös ulkopuolista tukea kasvuympäristöstä ja perheestä nouseviin tarpeisiin. Usein tuen tarve johtuu siitä, ettei aikuisuutta ole perheessä riittävästi saatavilla tai siitä, että vanhempi on pettänyt nuoren luottamuksen. Perhettä on voinut kohdata jokin kriisi, kuten vanhemman päihdeongelma, kuolema tai vanhempien ero. Myös vanhempien poissaolo kotoa työn vuoksi, väsymys, yksinhuoltajuus tai taloudelliset ongelmat voivat aiheuttaa ongelmia ja puutteita huolenpidossa. Nuoret saattavat kokea, ettei heistä välitetä ja etteivät he saa aikuisen neuvoja ja konkreettista apua pärjäämiseensä. Osa nuorista on siis jäänyt itsenäistymisessään yksin. (Nuotio & Miettinen 2011, 197.) Tällaisessa tilanteessa muut nuoren elämässä olevat aikuiset, kuten isovanhemmat, kummit tai vaikkapa tukihenkilö voivat olla tärkeä osa nuoren sosiaalisia verkostoja. (Lämsä & Kiviniemi 2009, 228).

Myös auttamistyön ammattilaiset voivat parhaimmillaan täydentää vanhemmuutta perheissä ja tukea nuorta, jos omien vanhempien voimavarat ja keinot eivät tähän riitä. Nuoren ammatillisessa auttamisessa on tärkeää, että nuori kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi, hänen omat mielipiteensä ja toiveensa otetaan huomioon ja että työnteki-

jällä on valmiudet ja aikaa selvittää nuoren ongelmia. Vanhempien ja ammattilaisten antaman tuen ei tulisi olla vaihtoehtoista, vaan toisiaan täydentävää. Parhaat edellytykset nuorten terveille ja tasapainoiselle kasvulle luo heidän kanssaan arjessa toimivien eri tahojen kumppanuus, jossa tunnustetaan toisaalta, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu kasvattaa lapsiaan ja että he ovat asiantuntijoita oman lapsensa asioissa, mutta myös se, etteivät vanhemmat selviydy kasvatustehtävästään yksin. (Lämsä & Kiviniemi 2009, 228–231; Kiviniemi 2009, 118.)

3 NUORUUTEEN LIITTYVÄT HAASTEET JA RISKIT

Erilaiset siirtymävaiheet nuoruudessa ovat yleensä merkittäviä riskiajankohtia kehityksellisille vaikeuksille. Joidenkin nuorten kohdalla itsenäistyminen ei suju toivotulla tavalla, vaan siinä voi ilmetä erinäisiä ongelmia, jotka johtuvat erityisesti itsenäistymisen mukanaan tuomista muutoksista ja lapsuudenkodin puutteellisesta vanhemmuudesta. (Paju & Vehviläinen 2001.) Myös nykypäivän hektinen elämänrytmi ja työelämän vaatimukset ovat tuoneet mukanaan suuria haasteita ja ongelmia nuorten arkeen (Pulkkinen & Kanervio 2014, 141).

Nuoren elämä näyttäytyy ongelmaisena erityisesti silloin, kun pitkäjänteisyys ei riitä opinnoissa tai työssä pysymiseen, kun nuori elää yli varojensa tai hakee mielihyvää ja tyydytystä pääasiassa itselleen haitallisista lähteistä, kuten päihteistä. Ongelmia voi ilmetä myös perusarjen sujumisessa. Joillakin nuorilla sopivan vapauden ja vastuun tasapainon löytämiseen menee kauemmin kuin toisilla, eikä tämä kuitenkaan vielä tarkoita, että elämässä tulisi välttämättä vastaan suurempia ongelmia pitkällä tähtäimellä. Nuoruusiän ongelmat voivat siis hävitä itsestään ajan kuluessa. (Paju & Vehviläinen 2001.) Joidenkin kohdalla ongelmat kuitenkin vakiintuvat ja voivat kasautua monimuotoiseksi ongelmavyöhdiksi. Pahimmillaan ongelmien kasautuminen voi johtaa nuoren syrjäytymiseen. (Jouhki 2014, 39.)

Suomessa on paljon hyvin menestyviä nuoria, joiden elämässä asiat ovat hyvin ja tukiverkostot kunnossa. On kuitenkin myös yhä enemmän nuoria, joiden elämässä erilaiset ongelmat kasaantuvat ja tukiverkosto on puutteellinen. Ääripäät ovat entistä kauempana toisistaan. Vaikka monet selviytyvät vaikeistakin ongelmista ja löytävät lopulta paikkansa elämässä, ilman tukiverkkoa ja välittäviä ihmisiä tämä on harvinaista. Sosiaalisen tuen merkitys elämän vaikeuksissa on siis suuri. (Pulkkinen & Kanervio 2014, 141.) Tämän lisäksi selviytymiseen vaikuttaa oleellisesti ihmisen oma tahto selviytyä. Sosiaalinen tuki ja oma tahto ovat myös vahvasti yhteydessä toisiinsa: ulkopuolisen avun pohjalta oma tahto selviytyä voi kehittyä. (Paananen 2014, 93.)

3.1 NUORTEN PSYKKINEN PAHOINVINTI

Nuoruuden ongelmat ilmenevät erityisesti psyykkisenä pahoinvointina ja nuorten lisääntyneet mielenterveyden ongelmat ovatkin olleet keskeisenä yhteiskunnallisen huolen aiheena viime vuosikymmeninä. Psyykinen oireilu on nuorten keskuudessa suhteellisen yleistä, vaikka erilaisten ongelmien määrästä on vaikea tehdä kattavaa arviota. Tilastot kertovat ainoastaan psykiatrista hoitoa saavien määrästä, mutta on myös paljon nuoria, jotka kärsivät mielenterveyden ongelmista, mutta eivät ole hoidon piirissä. (Paju & Vehviläinen 2001, 85.)

Vaikka nuorella olisi mielenterveyden ongelmia, tämä ei aina tarkoita, että hän voisi kokonaisvaltaisesti huonosti. Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret voivat kokea vointinsa yleisesti ottaen hyväksi, vaikka he kärsisivät psyykkisistä ongelmista. (Furlong 2009b, 329–330.) Psyykinen pahoinvointi vaikuttaa kuitenkin nuoren elämään monin tavoin ja on merkittävä riskitekijä elämäntilanteille ja hyvinvoinnille. Mielenterveysongelmien myötä nuoren kokemus itsestä usein muuttuu. Se voi aiheuttaa sosiaalisten suhteiden katkeamista, opiskeluiden jäämistä kesken ja haasteita työpaikan säilyttämisessä. Psyykinen pahoinvointi voi näyttäytyä esimerkiksi masennuksena, ahdistuneisuutena, harha-ajatuksina tai pelkoina. Siihen liittyy usein tunne erilaisuudesta ja jopa häpeää tai itseinhoa sekä lamaantumista. Tämä voi johtaa sosiaalisten tilanteiden ja ihmisten välttelyyn sekä eristäytymiseen ja rajoittaa näin jokapäiväistä elämää. Pitkään jatkuva psyykinen paha olo voi saada ihmisen jopa kyseenalaistamaan elämän mielekkyyden. (Kiviniemi 2009, 113; 115.)

Kaksi yleisintä mielenterveyden ongelmaa nuorten keskuudessa ovat masennus ja ahdistuneisuus. Erityisesti masennuksen taustalla voi olla geneettisiä tekijöitä: toiset ovat muita alttiimpia masentumaan. Lisäksi stressaavat ja traumaattiset tapahtumat lisäävät nuoren todennäköisyyttä masentua tai kärsiä ahdistuneisuushäiriöstä. Myös vähemmän uhkaavat elämäntapahtumat voivat altistaa mielenterveyden ongelmille, erityisesti useiden kielteisten ongelmien ilmeneminen samanaikaisesti. (Nurmi ym. 2014, 169.)

Nuorten lisääntyneen pahoinvoinnin katsotaan usein johtuvan aikuisten ja erityisesti vanhempien läsnäolon vähentymisestä nuorten elämässä. Vaikuttaakin siltä, että perheiden mahdollisuus huolehtia lasten ja nuorten normaalista kehityksestä ovat heikentyneet. Tutkimusten mukaan lukuisat konfliktit perheessä, perheen hajoaminen, varhaiset

ja toistuvat erot sekä kielteinen vanhemmuus lisäävät nuorten masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Ongelmia aiheuttavat myös vanhempien mielenterveysongelmat ja lisääntynyt päihteiden käyttö, köyhyys ja työttömyys. (esim. Nurmi ym. 2014, 169; Rönkä & Kinnunen 2002, 4; Raunio 2006, 97–99; Aalberg & Siimes 2007, 292.) Joskus vanhempien ja nuorten roolit voivat hämärtyä tai jopa kääntyä pääläelleen. Sen sijaan, että nuoret saisivat vanhemmiltaan hoivaa ja huolenpitoa, he joutuvat huolehtimaan itsestään ja joskus jopa vanhemmistaan. Ongelmat vanhemmuudessa ovat terveen ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen riskitekijöitä. Riittämätön hoiva ja huolenpito pakottavat nuoren usein itsenäistymään ennen aikojaan. (Lämsä 2009, 28; Tolonen 2004, 14.)

Psyykinen pahoinvointi ei kuitenkaan johdu yksinomaan vanhemmista tai perheolosuhteista. Yhteiskunnalliset arvot ja nuoriin kohdistuvat odotukset ovat koventuneet viime vuosikymmenten aikana. Tämä lisää nuoriin kohdistuvia vaatimuksia ja paineita, jotka voivat purkautua mielenterveyden ongelmina. (esim. Paananen 2014.) Myös ongelmat ikätoverisuhteissa aiheuttavat psyykkistä pahoinvointia. Erilaiset elämänmuutokset merkitsevät usein muutoksia myös kaveripiirissä ja ystävyysuhteissa. Lisäksi ikätoverisuhteisiin voi liittyä kiusaamista tai muita itsetunnon kannalta kielteisiä piirteitä. (Nurmi ym. 2014, 170.)

3.2 NUORET SYRJÄYTYMISVAARASSA

Syrjäytyminen on moniulotteinen ja melko hankalakin käsite, joka on saanut myös paljon kritiikkiä osakseen. Syrjäytyminen ei ole stabiili ja yksiselitteinen tila, eivätkä syrjäytyneeksi määriteltävät ole homogeeninen joukko. Syrjäytymisen käsitettä käytetään kuitenkin edelleen hyvin laajasti ja nuorten syrjäytymistä pidetään ajankohtaisena ja vakavana haasteena yhteiskunnalle. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja poistaminen ovat lisäksi keskeisimpiä nuoriin kohdistuvia yhteiskuntapoliittisia tavoitteita. (Raunio 2006, 9.) Käsitän syrjäytymisen moniulotteiseksi ja pitkäksi prosessiksi, jossa on kyse erilaisien ongelmien kasautumisesta ja yksilön ja yhteiskunnan välisten sidosten heikkoudesta. Käsitteellisesti siihen liittyy myös konkreettisesti syrjässä oleminen, eli ulkopuolisuus jostakin. (Aaltonen ym. 2003; Raunio 2006, 5; 9; Myllyniemi 2015, 50.)

Satunnaiset ja hetkelliset vastoinkäymiset eivät yleensä johda pitkäaikaisiin elämänhallinnan ongelmiin tai syrjäytymiseen. Syrjäytymisen yhteydessä puhutaan usein monion-

gelmaisuudesta tai kasautuneesta huono-osaisuudesta, millä tarkoitetaan monien yksittäisten ongelmien kasaantumista samoille henkilöille. Nuorten syrjäytymistä tarkastellessa puhutaan lisäksi syrjäytymisvaarassa olevista nuorista. Tällä viitataan mahdollisiin tuleviin, mutta jollakin tapaa jo tunnistettaviin ongelmiin. (Paju & Vehviläinen 2001, 87.) Mitä useammalla elämän alueella on ongelmia, sitä suurempi on riski syrjäytyä. Nuorten elämän riskit liittyvät monesti sosiaalisten suhteiden puutteeseen ja ongelmiin. Riskiryhmään kuuluvat etenkin sellaiset nuoret, joiden kotoa ja lähiyhteisöltä saama tuki on ollut riittämätöntä. (Lämsä 2009, 28.) Jos vanhemmat ovat syrjäytyneitä tai syrjäytymisriskissä, on tämä usein uhkana myös heidän lastensa kohdalla.

Syrjäytymisen riskiä lisäävien yksittäisten tekijöiden tarkastelu liittyy osittain siihen, että tarkkaa tietoa syrjäytymisestä on vaikea saada. Toisaalta hallinnossa esiintyy myös vahva intressi varhaiseen puuttumiseen, jolloin pyritään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä sen sijaan, että keskityttäisiin jo aiheutuneiden ongelmien korjaamiseen (Raunio 2006, 30.) Erityisinä riskitekijöinä syrjäytymiselle nähdään muun muassa tukiverkostojen heikkous tai puute, taloudelliset vaikeudet, päihteiden käyttö, heikko koulusuoriutumisen tai putoaminen koulutuksen ulkopuolelle, työttömyys sekä erilaiset mielenterveysongelmat. Nuorten kohdalla myös aikuistumisen myöhästymisen ja suuri riippuvuus vanhemmista voivat olla riskitekijöitä. (Paju & Vehviläinen 2001, 49–50; Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 9; Mehtonen 2011, 19; Kuorelahti & Viitanen 1999, 5.)

Nuorten kohdalla syrjäytyminen määritellään usein työn ja koulutuksen kautta: työttömät nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta, määritellään syrjäytyneiksi (esim. Myrskylä 2012). Ulkopuolisuus työstä ja koulutuksesta johtavat usein nuoren sosiaalisten kontaktien vähenemiseen, yksinäisyyteen ja eristäytymiseen. Lisäksi etenkin työttömyys tuottaa ongelmia toimeentulossa, mikä voi johtaa syrjäytymiseen myös kulutuksen kentältä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että koulupaikkaa ja työtä vailla oleva nuori automaattisesti syrjäytyisi yhteiskunnan muilta alueilta. (Suutari 2002, 37.)

Nuorisobarometri 2014 selvitti nuorten omia käsityksiä siitä, mitä syrjäytyminen tarkoittaa. Ystävien puute nousi nuorten näkemyksissä keskeisimmäksi syyksi syrjäytymiselle. Tämän voi tulkita niin, että nuoret itse kokevat syrjäytymisen olevan ennen kaikkea ulkopuolisuutta sosiaalisesta elämästä. Tätä tukee myös nuorten toiseksi tärkeimmäksi syrjäytymisen syyksi nostama 'väärään seuraan joutuminen'. Toisin kuin tilastol-

lisissa määritelmissä, nuorisobarometrin kyselyssä koulutuksen tai työn puute eivät nousseet syrjäytymisen syiden kärkeen. Näkemykseen voi vaikuttaa se, että nuorten kohdalla työttömyysjaksot ovat usein ohimeneviä ja selvästi lyhyempiä kuin aikuisilla, eikä tätä sen vuoksi ehkä nähdä lopullisena asiana ja vakavana ongelmana. Ulkopuolisuus palkkatyöstä tai koulutuksesta ei siis välttämättä nuorten mielestä vielä tarkoita ulkopuolisuutta yhteiskunnasta tai aiheuta nuorissa suurta toivottomuutta. (Myllyniemi 2015, 50.)

Syrjäytymiskäsitteen käyttö on monella tapaa ongelmaista. Se pitää sisällään käsityksen siitä, että on olemassa jokin oikea elämäntapa, jota ihmisten tulisi tavoitella. Yleisesti tähän elämäntapaan katsotaan kuuluvan ainakin koulutus, työ ja perhe. Jos ihminen ei toteuta tällaista elämäntapaa, leimataan hänet helposti erilaiseksi tai jollakin tapaa poikkeavaksi, passiiviseksi ja vetäytyneeksi. Ajatellaan, että hänet on aktivoitava ja sosiaalistettava uudelleen yhteiskunnan normaaliin. (Myllyniemi 2015, 50; Pohjola 2001, 187.) On tärkeää puuttua ongelmiin varhaisessa vaiheessa, mutta määriteltäessä nuori syrjäytymisvaarassa olevaksi nuori leimataan, jolloin syrjäytymisprosessin etenemisestä voi tulla itseään toteuttava ennuste. (Paju & Vehviläinen 2001, 53.) Kaikki pienet ongelmat nuorten elämässä eivät suinkaan ole heijastumia isoista ongelmista. Tilapäiset ongelmat ja vastoinkäymiset eivät myöskään automaattisesti johda syrjäytymisprosessiin. (Paju & Vehviläinen 2001, 33.) Myös ongelmia kohtaavat nuoret elävät usein pääasiassa tavallista elämää, johon tilapäiset vastoinkäymisetkin kuuluvat.

Puhuttaessa syrjäytymisestä yksilön ominaisuutena ja ongelmana, syrjäytymisen syy nähdään helposti yksilössä eikä yhteiskunnassa. Ajatellaan, että syrjäytyneillä ihmisillä on henkilökohtaisia ongelmia, joista heidän vaikea elämäntilanteensa johtuu. Tällöin on vaarana, että syrjäytymisen ehkäiseminen kohdistetaan yksilöön erilaisin aktivointitoimin ja yhteiskunnan rakenteellinen eriarvoisuus jää huomioimatta. Tärkeää olisi kuitenkin tarkastella myös niitä yhteiskunnan sosiaalisia rakenteita, joissa syrjäytyminen syntyy. (Helne 2002, 39.) Toimivat peruspalvelut ja riittävät resurssit sosiaalisissa tukijärjestelmissä ovat yhteiskunnan tasolla keskeisiä tekijöitä syrjäytymisen ehkäisyssä (Kuorelahti & Viitanen 1999, 5).

Syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden oikea-aikainen ajoittaminen on tärkeää, mutta käytännössä hyvin vaikeaa. Tämä edellyttää nuorten parissa toimivilta ammattilaisilta

kykyä tunnistaa, missä prosessin vaiheessa nuori on, sekä kykyä ennustaa, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan. (Paju & Vehviläinen 2001, 53.) Erilaisten hyvinvoinnin ongelmien syiden ja seurauksien tarkastelu olisi tärkeää, mutta näiden erottaminen toisistaan on käytännössä vaikeaa (Raunio 2006, 28; Myllyniemi 2015, 50). Nuorten parissa työskenteleviltä viranomaisilta, kuten työvoima- ja sosiaalivirkailijoilta sekä terveydenhoidon ammattilaisilta, odotetaan entistä parempaa asiakkaan kokonaiselämäntilanteen tuntemista. Eri alojen ammattilaisten tulee olla perillä nuoren elämäntilanteesta monipuolisesti, ei vain oman sektorin osalta. Moniongelmaisten asiakkaiden lisääntyessä yksittäisen organisaation tai asiantuntijan toimintamahdollisuudet eivät usein riitä ongelmien hoitamiseen. Perinteisen sektoriajattelun sijaan tarvitaankin yhä enemmän moniammatillista verkostotyötä. Keskeistä moniammatillisessa työskentelyssä on tiedon välittäminen ja laajentaminen sekä nuoren kokonaiselämäntilanteen kattavampi tuntemus. Tämän myötä myös moninaisiin ongelmiin pystytään tarttumaan entistä nopeammin ja tehokkaammin. (Paju & Vehviläinen, 52; 120.)

4 JÄRJESTÖT SOSIAALIPALVELUJEN TUOTTAJANA

Hyvinvointipalveluiden tuottaminen on perinteisesti ollut kuntien ja erityisesti sosiaali- ja terveystoimen vastuulla. Yhä enenevässä määrin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tuottavat kuitenkin myös yksityinen sektori ja niin sanottu kolmas sektori, jonka ytimen muodostavat erilaiset järjestöt. Järjestöt ovatkin nykyään merkittävässä asemassa palvelujen tuottajana ja tarjoavat merkittävän toimintakentän myös nuorille ja heidän parissa työskenteleville ihmisille. (Aaltonen ym. 2003, 369.) Myös sosiaalisen tuen näkökulmasta järjestötoiminta muodostaa laajan ja monipuolisen toiminta-areenan (Kinnunen 1999, 104).

Heikon taloustilanteen vuoksi kuntien vaikeudet sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä ovat yleistyneet, mikä lisää odotuksia järjestöjen suuntaan. Järjestötoiminnan toivotaan täydentävän ja korvaavan niitä puutteita, joita julkisen ja yksityisen sektorin toiminnassa syntyy ja lisäävän näin yleistä hyvinvointia. Tutkimusten mukaan järjestöjen merkitys korostuu etenkin ennaltaehkäisevässä ja jälkihoidon työssä. Lisäksi ne tarjoavat kansalaisille toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia ja lisäävät näin ollen elämänsisältöä toiminnassa mukana oleville ihmisille. (Seppälä 2011, 50; 151; Yeung 2002.)

Vaikka järjestöt ovat nykyään keskeinen toimija hyvinvointisektorilla ja niiden merkitys sosiaalisen tuen tarjoajina on kiistaton, ne eivät silti poista julkiselta sektorilta sen hyvinvointipoliittista vastuuta (Seppälä 2011, 158). Hyvinvointiyhteiskunnan ydin muodostuu edelleen julkisista palveluista. Järjestöt voivat kuitenkin toimia tämän verkoston täydentäjinä. Julkisen sektorin ei siis tule siirtää vastuutaan kansalaisten kolmannelle sektorille, mutta tukemalla ja luomalla toimintaedellytyksiä järjestöille kansalaisten hyvinvoinnista huolehtimisesta tulee ikään kuin julkisen ja kolmannen sektorin yhteinen tehtävä. Järjestöjen katsotaan usein olevan vapaita julkisen sektorin byrokratiasta ja yksityisen sektorin tulostavoitteista, joten niillä on periaatteessa paremmat mahdollisuudet toteuttaa juuri sellaista toimintaa, kuin kohderyhmä edellyttää. (Seppälä 2011, 159; 162.)

Käynnissä oleva sote- ja maakuntauudistus aiheuttavat muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin. Uudistus merkitsee toimintaympäristön radikaalia muutosta

myös kolmannen sektorin palveluntuottajille. Järjestöjen pääasiallinen yhteistyökumppani on perinteisesti ollut kunta. Tilanne kuitenkin muuttuu, kun sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyy maakunnille. On vielä epäselvää, miten järjestöt kiinnittyvät maakunnalliseen palvelujärjestelmään. Tällä hetkellä suurin epävarmuustekijä liittyy järjestöjen rahoitukseen tulevaisuudessa. (Leppänen 2016.)

4.1 VAPAAEHTOISTOIMINTA JA TUKIHENKILÖTOIMINTA

Vapaaehtoistoiminta on olennainen osa yhteiskunnan kolmatta sektoria ja auttamistyön kenttää. Hyvinvoinnin aikaansaamisessa tarvitaan yhä enemmän vapaaehtoistoimintaa ja ammattityötä rinnakkain ja toisiaan täydentäen. (Rönöberg 1999, 19.) Vapaaehtoistoiminta keskittyy ennen kaikkea ennaltaehkäisevään työhön. Toiminnan keskeisiä tehtäviä on edistää ihmisten välistä vuorovaikutusta ja vahvistaa epävirallisia verkostoja sekä lisätä omaehtoista osallistumista. (Lehtinen 1997.)

Lehtinen (1997, 21) näkee vapaaehtoistoiminnan sijoittuvan luonnollisen avun ja ammattityön väliin. Luonnollisella avulla tarkoitetaan ihmisen lähiverkostoa, eli perhettä, muita sukulaisia ja ystäviä. Vapaaehtoistoiminta perustuu luonnollisen avun tavoin auttajan ja autettavan henkilökohtaiseen ja vastavuoroiseen suhteeseen. Vapaaehtoinen auttaja on kuitenkin autettavalleen vieras, jolloin heidän suhteensa rakentuu eri tavoin kuin luonnollinen suhde. Vapaaehtoistoimijat ovat yleensä luonnollisia auttajia lähemmässä yhteydessä ammattityöntekijöihin, sillä toiminnan taustalla on aina myös ammattityöntekijöitä. Työntekijöiden tehtävänä on huolehtia toiminnan laadusta. Lisäksi he vastaavat vapaaehtoisten rekrytoinnista, koulutuksesta ja ohjauksesta sekä muusta tarvittavasta avusta ja tuesta.

Vapaaehtoistoiminta sisältää muutamia olennaisia periaatteita. Ensimmäinen liittyy toiminnan vapaaehtoisuuteen: kummankin osapuolen, auttajan sekä autettavan, osallistuminen toimintaan lähtee aina omasta halusta osallistua. Toinen periaate koskee palkattomuutta. Vapaaehtoinen auttaja ei saa rahallista palkkaa tai palkkioita toiminnasta. Tapana on kuitenkin yleensä korvata vapaaehtoistoimijalle ne kulut, jotka toiminnasta hänelle aiheutuu. Lisäksi vapaaehtoisia voidaan palkita ei-materiaalisin keinoin. Tämä tapahtuu esimerkiksi erilaisten tapahtumien, kuten retkien, juhlien tai kulttuuritapahtumien muodossa. Kolmas periaate liittyy vapaaehtoistoimijoiden ominaisuuksiin: toimin-

taa toteutetaan tavallisen ihmisen kyvyillä ja taidoilla. Usein vapaaehtoistoiminta sisältää kuitenkin jonkinlaisen lyhyen koulutuksen tehtäviin sekä jatkuvaa ohjausta ja konsultointia. Neljäntenä periaatteena voidaan pitää vastavuoroisuutta, jolla tarkoitetaan sitä, että myös auttaja saa suhteesta jotain itselleen. Tämä voi olla esimerkiksi mielekästä tekemistä tai mahdollisuuden kehittää ihmissuhdetaitoja sekä laajentaa ja vahvistaa omaa sosiaalista verkostoaan. (Lehtinen 1994, 11–12; Lehtinen 1997, 20; Yeung 2002, 11–12.)

Vapaaehtoisen avun katsotaan monissa ongelmassa olevan ammattiapua tuloksellisempaa, sillä läheinen ja luonnollinen suhde auttajaan on monesti ammatillista suhdetta tärkeämpi. Oleellista tuen onnistumisessa on aito mielenkiinto tuen tarvisijaa kohtaan ja hänen inhimillinen kohtaamisensa. Vaikka ammattiauttajiltakin edellytetään lämmintä ja arvostavaa suhtautumista asiakasta kohtaan, heidän on kuitenkin yleensä säilytettävä tietynlainen etäisyys asiakassuhteissa. (Lehtinen 1997, 48–50.)

Tukihenkilötoiminta on erityinen vapaaehtoistoiminnan muoto, jota tehdään paljon etenkin nuorten parissa. Se on muuta vapaaehtoistoimintaa yksilöllisempää ja rakentuu vahvasti tuettavan arjen ympärille. Tukihenkilöt ovat täysi-ikäisiä vapaaehtoisia, jotka saavat yleensä koulutuksen toimintaan. Toimintaa toteutetaan tuettavan ja tukihenkilön ehdoilla ja sen lähtökohtana on vapaaehtoinen ja tasavertainen kumppanuus. Toimiva suhde edellyttää molemminpuolista luottamusta ja sitoutumista. (Lehtinen 1997, 50–51; Nuotio & Miettinen 2011, 192–195.)

Toiminta lähtee nuoren toiveista ja sen sisältö suunnitellaan vastaamaan yksilön tarpeita. Osapuolet sopivat yhdessä, millaisiin asioihin suhteen avulla haetaan muutosta ja millaisin keinoin. Nuoren vaikeudet voivat liittyä esimerkiksi ihmissuhteisiin ja kavერიpiiriin, opiskeluun, työelämään tai arjessa pärjäämiseen ja taloudenhoitoon. Tavoitteena on usein vahvistaa nuoren arkista pärjäämistä, lisätä hyvinvointia ylläpitäviä tekijöitä ja ehkäistä näin erilaisia ongelmia. Kotoa liikkeelle lähteminen, uusien asioiden kokeileminen ja tutustuminen erilaisiin harrastustoiminnan muotoihin ovat esimerkkejä käytännön tukihenkilötoiminnasta. (Nuotio & Miettinen 2011, 195; Lehtinen 1997.)

Tukihenkilötoiminta voi täydentää nuoren luonnollista sosiaalista verkostoa, mikäli tässä on puutteita. Usein tuen tarve liittyykin siihen, ettei nuorella ole tarpeeksi turvallisia aikuisia elämässään. Lapsuudenperhe on saattanut kohdata erilaisia kriisejä kuten van-

hemman päihde- tai mielenterveysongelmia tai vanhemman sairastumisen. Tällöin nuori jää helposti itsenäistymisessään yksin ja kaipaa konkreettisia neuvoja ja apua arjessa pärjäämiseen perheen ulkopuolelta. Toisaalta tukihenkilön avulla voidaan myös helpottaa luonnollisten auttajien, kuten perheen ja ystävien tilannetta paljon tukea tarvitsevan ihmisen rinnalla. (Aaltonen & Berg 2015, 126; Nuotio & Miettinen 2011, 197; Lehtinen 1997, 14; 51.)

Tukihenkilötoimintaa on Lehtisen (1997) mukaansa yleensä pidetty pääasiassa keskusteluun perustuvana tukimuotona. Kuitenkin myös sanattomalla vuorovaikutuksella ja yhdessä tekemisellä on huomattu olevan suuri merkitys monen nuoren kohdalla. Lehtisen näkemyksen mukaan tukeminen tapahtuu yleensä pääasiassa kolmella tavalla: keskustelun ja vuorovaikutuksen, yhdessä tekemisen sekä näiden yhdistelmän kautta. Tukihenkilöllä voikin olla erilaisia rooleja tuettavan elämässä. Hän voi toimia esimerkiksi kokemusten jakajana, henkisen tuen antajana, apuna käytännön asioissa, seuralaisena ja aikuisen mallina.

4.2 TURUN KAUPUNKILÄHETYS RY JA TUAS-TOIMINTA

Turun Kaupunkilähetys ry on Turun vanhin edelleen toiminnassa oleva sosiaalialan järjestö. Järjestö tukee vaikeassa elämäntilanteessa olevia nuoria sekä ikäihmisiä. Toiminnan keskeisiä arvoja ovat lähimmäisyys, kohdatuksi tuleminen ja yhteisöllisyys. Toiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy ja yksinäisyyden kokemuksen lieventäminen. Lisäksi yhdistys kehittää ja toteuttaa uusia tukitoiminnan menetelmiä vuorovaikutuksessa alan eri toimijoiden kanssa. Palkattujen työntekijöiden lisäksi toiminnassa on mukana paljon vapaaehtoistoimijoita. Järjestö on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, mutta toiminnan lähtökohtana on yhdistyksen kristillinen arvopohja. (Turun kaupunkilähetys ry 2017)

Turun kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toiminta on ammatillisesti ohjattua, vapaaehtoisuuteen perustuvaa tukihenkilötoimintaa. Sen tavoitteena on tukea pääasiassa 18–25-vuotiaita, mahdollisesti syrjäytymisvaarassa olevia, aikuistuvia nuoria. Toiminnan painopiste on ongelmien ennaltaehkäisyssä ja sen ensisijaisena tavoitteena on tukea itsenäistyvää nuorta arkielämän haasteissa ja vahvistaa nuoren itsenäiseen asumiseen liittyviä taitoja. Toiminnalla pyritään vastaamaan sellaisiin nuorten tar-

peisiin, joihin julkisen sektorin palvelut eivät vastaa (Salonius 2013, 15). Toiminta onkin tarkoitettu sellaisille tuen tarpeessa oleville nuorille, jotka eivät kuulu vastaavantyyppisten lakisääteisten palveluiden, kuten jälkihuollon, piiriin. Mikään muu taho ei järjestä vastaavanlaista toimintaa Turussa. (Turun kaupunkilähetys ry 2017.)

Toimintaan osallistuva nuori saa tuekseen oman koulutetun vapaaehtoisen tukihenkilön. Lisäksi nuoria tuetaan laaja-alaisen verkostoyhteistyön avulla. Tukisuhteen tavoitteet määritellään yksilöllisesti tuettavan nuoren tarpeiden mukaan. Tukihenkilöiden tuki vastaa nuorten yksilöllisiin arjen haasteisiin. Nuori voi kaivata tukea esimerkiksi asunnon haussa, raha-asoiden ja kotitöiden hoitamisessa, opiskelu- ja työpaikan haussa, opintojen suorittamisessa ja harrastusten löytämisessä. (Turun kaupunkilähetys ry 2017.) Syyt nuorten tuen tarpeelle ovat hyvin moninaisia. Esimerkiksi epäsosiaalisuus, lievät mielenterveysongelmat, erilaiset konfliktit ja ongelmat perheessä sekä vaikeudet arjen hallinnassa ja taloudenhoidossa voivat olla syitä lähteä mukaan toimintaan. Tuen tarvetta lisäävät myös nuoren mielialaongelmat, yksinäisyys, sosiaalisen verkoston puute ja neurologisten erityisvaikeuksien tuomat haasteet. Taustalla on usein perheen puutteellinen kyky tukea nuorta esimerkiksi pitkien välimatkojen tai vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmien vuoksi. (Turun Kaupunkilähetys ry 2015.) Lievätkin ongelmat voivat kasvaa suuremmiksi ja kasaantua, jos nuori ei saa näihin tarvitsemaansa tukea ajoissa ja putoaa eri hoitoverkostojen läpi.

Nuoren asiakkuus toiminnassa alkaa nuoren ja työntekijän tapaamisella. Tapaamisessa voi olla mukana myös muita yhteistyötahoja. Näin on usein silloin, jos yhteydenotto tuen tarpeesta on tullut nuoren asioita hoitavalta viranomaiselta, esimerkiksi sairaanhoitajalta, koulukuraattorilta tai sosiaalityöntekijältä. Alussa selvitetään nuoren elämäntilannetta ja tuen ja avun tarpeita. On tärkeää varmistua siitä, että nuoren tarpeisiin voidaan vapaaehtoisen tukihenkilön avulla vastata. Mikäli todetaan, että nuori ei sovellu tuetun asumisen piiriin, ohjataan nuori hänelle paremmin soveltuvan palvelun piiriin, ettei hän putoa pois palveluverkostosta. Kun tuen tarpeet ja nuoren toiveet on selvitetty, työntekijät etsivät nuorelle sopivan tukihenkilön. Lisäksi työntekijät tarjoavat nuorelle tarvittaessa asumisvalmennusta ja tukea asunnonhaussa. Tukisuhde alkaa työntekijän, nuoren ja tukihenkilön yhteisellä tutustumistapaamisella ja jatkuu sen jälkeen noin kuukauden mittaisella nuoren ja tukihenkilön yhteisellä tutustumisajalla. Luottamuksen muodostaminen voi viedä paljonkin aikaa ja tästä syystä tutustumisvaihe on tukisuh-

teessa erityisen tärkeä. Mikäli tukisuhdetta päätetään tutustumisajan jälkeen jatkaa, tehdään nuoren ja tukihenkilön kanssa yksilöllinen, säännöllisesti tarkistettava tukipalvelusopimus, jossa määritellään tukisuhteen tavoitteet ja käytännöt. Tämän jälkeen nuori ja tukihenkilö tapaavat säännöllisesti viikon tai kahden välein. Säännöllisin väliajoin järjestetään seurantapalavereita, joissa työntekijät, tukihenkilö ja tuettava nuori yhdessä arvioivat tukisuhteen tavoitteiden täyttymistä ja päivittävät tuen tarpeita. Tukisuhde päätetään yhteisellä päätöksellä, kun tavoitteet ovat täyttyneet tai jos nuori muusta syystä näin haluaa. (Turun Kaupunkilähetys ry 2015.) Asiakkuuden etenemistä TUAS-toiminnassa on kuvattu liitteenä olevassa prosessikaaviossa (liite 1).

TUAS-toiminta perustuu yhteistyöhön Turun sosiaali- ja terveystoimen, TVT Asunnot Oy:n sekä Y-säätiön kanssa ja se on osa Y-säätiön koordinoimaa asumisen tukitoimintaa (Salonius 2013, 13). Toimintaa rahoittavat pääasiassa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA), Turun kaupunki ja Länsi-Suomen yleishyödyllinen asuntosäätiö. (Turun kaupunkilähetys ry 2017.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni toteuttamiseen liittyviä tekijöitä. Esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset, teoreettis-metodologiset lähtökohdat sekä käyttämäni aineiston. Lopuksi käsittelen tutkimuksenteon etiikkaan ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä.

5.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Selvitän tutkimuksessani TUAS-toimintaan osallistuneiden nuorten kokemuksia toiminnasta. Lähestyn tutkimustehtävääni kolmen tarkennetun tutkimuskysymyksen kautta, jotka ovat:

- 1) Millaisiin asioihin nuoret kaipasivat tukea lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan?
- 2) Millaisia kokemuksia nuorilla on tukihenkilöistään?
- 3) Millaisia kokemuksia nuorilla on TUAS-toiminnan käytännöistä?

Aloite tutkimukseen tuli Turun kaupunkilähetys ry:ltä, joka toivoi tutkimusta TUAS-toiminnastaan. Aihe sopi hyvin omiin tutkimusintresseihini ja päätin ottaa yhteyttä toiminnan työntekijöihin. Tapasimme työntekijöiden kanssa useaan otteeseen kevään 2016 aikana ja kävimme läpi omia intressejäni tutkimukselle sekä työntekijöiden toiveita. Sain hyvin vapaat kädet tutkimuksen toteuttamisen suhteen. Valitsin tutkimuksen keskiöön nuorten kokemukset, koska aihetta ei ole laaja-alaisesti aiemmin tutkittu. Halusin antaa nuorille itselleen mahdollisuuden kertoa toiminnasta ja siitä, mitä se on heille merkinnyt. Tutkimukseni tavoitteena on siis lisätä tietoa TUAS-toiminnasta ja sen käyttäjäistä.

Olen jakanut tutkimustulokset kolmeen lukuun tarkennettujen tutkimuskysymysten mukaisesti. Koska toiminta lähtee nuoren tarpeista ja toiveista, koin tärkeäksi antaa nuorten itse kertoa, millaisiin asioihin he kaipasivat tukea lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan. Tähän liittyivät olennaisesti nuoren elämäntilanne toimintaan lähtemisen

hetkellä sekä nuoren taustat. Toiminnan ydin, eli tukisuhteet, rakentuvat vapaaehtoisten tukihenkilöiden varaan ja tästä syystä koin nuorten kokemukset tukihenkilöistään tutkimustehtävänä kannalta erittäin olennaiseksi kysymykseksi. Viimeinen tutkimuskysymys, eli nuorten kokemukset toiminnan käytännöistä liittyy yleisemmin TUAS-toimintaan ja sen toteuttamiseen. Uskon tästä olevan hyötyä toiminnan työntekijöille käytäntöjen ja toimintamallien suunnittelussa ja kehittämisessä.

5.2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jonka avulla pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä. Sen kohteena on usein ihminen ja tämän elämaailma. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 57–63; Varto 1992, 23–24.) Tutkimukseni lähestymistapaa voi kutsua myös fenomenologiseksi, sillä fenomenologisen tutkimuksen mukaisesti tutkimuskohteenani ovat kokemukset. Laine (2010) käsittää kokemuksen laajasti ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa, eli maailmaan jossa hän elää. Kokemusten avulla voidaan tavoitella tietoa muun muassa sosiaalisista olosuhteista, ilmiöistä ja elämän eri tapahtumista ja tilanteista (Otonkorpi-Lehtoranta & Ylöstalo 2015, 221). Ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen, mikä tarkoittaa sitä, että kaikki asiat ovat yksilölle merkityksellisiä. Näin ollen kokemustenkin katsotaan muotoutuvan merkityksistä. Fenomenologisen tutkimuksen varsinaisena kohteena ovatkin inhimillisen kokemuksen merkitykset, joita pyritään tutkimuksen avulla käsitteellistämään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35; Laine 2010, 29–32.)

Kokemus ei ole jaettavissa siten, että tutkija voisi varmasti sanoa tietävänsä, miltä haastateltavasta tuntuu ja miten hän asian kokee. Kerronnan avulla haastateltava voi kuitenkin välittää kokemuksen merkityksen tutkijalle. (Kulmala 2006, 75; 77.) On hyvä muistaa, että kokemukset ovat aina tulkintaa sosiaalisesta todellisuudesta. Ne eivät edusta koskaan suoraan ympäristön tapahtumia, vaan rakentuvat kulttuurisesti, kielellisesti ja historiallisesti. Koska elämää tulkitaan aina tämänhetkisestä tilanteesta käsin, kokemukset eivät myöskään ole pysyviä, vaan muuttuvat ajan kuluessa. Yksinkertaistaen voisi sanoa, että ihmisen kokemus sijoittuu aina siihen paikkaan ja sosiaaliseen tilanteeseen, jossa hän elää.

Koska elämme samassa kulttuuripiirissä tutkittavan kanssa, tämän merkitysmaailma on meille jollakin tapaa jo entuudestaan tuttu. Yhteinen kulttuuriperinne on ymmärtämisen kannalta välttämätöntä ja mahdollistaa toisen kokemusten ja ilmaisujen tulkinnan. Tutkijan oma kokemusmaailma on siis aina osa ymmärtämisen ja tietämisen prosessia. (Nousiainen 2015, 85; Laine 2010, 32–33; Otonkorpi-Lehtoranta & Ylöstalo 2015; Aaltonen & Högbacka 2015, 12–13.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien ihmisten määrä on usein melko pieni. Tästä syystä laadullisen aineiston perusteella ei voida tehdä vastaavia yleistyksiä kuin määrällisessä tutkimuksessa, eikä kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena olekaan yleistäminen sanan tilastollisessa merkityksessä. Tutkimuksen taustalla voi kuitenkin olla ajatus siitä, että laadullisen tutkimuksen perusteella voidaan antaa suuntaa myös muista vastaavalaisista ilmiöistä. Tutkittaessa yksittäistä tapausta tarpeeksi perusteellisesti voidaan selvittää, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä voisi esiintyä myös yleisemmän tason tarkastelussa. Jos tutkimuksen teema on yleisesti ottaen tärkeä, lukijoiden on mahdollista löytää tutkimuksesta jotain, joka koskettaa myös heitä itseään. Vaikka jokainen ihminen on yksilö ja tämän elämä ainutlaatuinen, merkityksenannot eivät silti ole täysin yksilöllisiä tai ainutlaatuisia. Jokainen meistä on jäsenenä yhteisössä, joka jakaa saman merkityksen perinteen ja tätäkin kautta kokemusten tutkiminen paljastaa aina myös jotain yleistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Laine 2010; Moilanen & Räihä 2010.)

5.3 TEEMAAHAASTATELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ

Kun halutaan tutkia ihmisen henkilökohtaisia kokemuksia ja näille annettuja merkityksiä, paras tapa on usein kysyä näistä suoraan henkilöltä itseltään. Haastattelu onkin yksi yleisempiä tiedonkeruutapoja laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelussa tutkija ja tiedonantaja keskustelevalta haastattelutyypistä riippuen enemmän tai vähemmän strukturoidusti tutkimusaiheeseen liittyvistä asioista. Haastattelu eroaa tavallisesta arkisesta keskustelusta siinä, että sillä on selkeä tavoite: tutkimusaineiston kerääminen ja näin ollen tutkimuksen edistäminen. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 11; 42.) Yksi haastattelun suurimpia etuja on se, että se on hyvin joustava tapa kerätä aineistoa. Siinä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa ja selventää kysymyksiä, korjata väärinkäsityksiä ja keskustella haastateltavan kanssa. Haastattelun etuna on myös se, että siihen voidaan vali-

koida tiedonantajat. Näin ollen haastateltavilla todella on kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Viime vuosikymmeninä on siirrytty yhä vahvemmin tiukasta strukturoidusta kysymys-vastaus-haastattelusta avoimempiin ja keskustelelevampiin haastattelumenetelmiin, joiden avulla on mahdollista saavuttaa entistä moninaisempaa tietoa. Erityisesti sosiaalitieteiden kaltaisilla aloilla keskustelunomaiset haastattelutilanteet ovat usein järkevä tapa kerätä tietoa. Keskustelunomaisen haastattelun avulla tutkijalla on mahdollisuus lähestyä vaikeasti tutkittavia asioita, kuten esimerkiksi sitä, millaisia merkityksiä ihmiset antavat kokemilleen tapahtumille. (Eskola & Vastamäki 2007, 26.)

Käytin tutkimuksessani aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Suoritin haastattelut yksilöhaastatteluina. Teemahaastattelussa tutkijalla on tietyt aihepiirit, eli teema-alueet, joiden varassa haastattelu etenee. Muutoin teemahaastattelu on avoimen haastattelun tavoin keskustelunomainen tilanne. Teemojen käsittelyjärjestys on vapaa, eikä tarkkoja kysymyksiä ole etukäteen määritelty. Haastattelulta ei myöskään vaadita täydellistä yhdenmukaisuutta eri haastateltavien välillä. Tärkeintä on, että jokaisessa haastattelussa käydään läpi samat teemat. Tavoitteena on löytää tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Aihealueiden laajuus ja järjestys riippuvat pitkälti haastateltavasta: kaikkien haastateltavien kanssa ei keskustella kaikista teemoista samassa laajuudessa, vaan haastateltava itse määrittää, minkä verran hän tuottaa puhetta tietyistä teemasta. (Eskola & Vastamäki 2007, 28–37.) Vaikka ennalta päätetyt teemat pyritään käymään jokaisessa haastattelussa läpi, haastateltavan vapaalle puheelle annetaan paljon tilaa ja haastattelussa pyritään mahdollisimman vapaaseen keskusteluun. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Metodologisesti teemahaastattelu korostaa tiedonantajien tulkintaa asioista. Kyseessä on heidän antamansa merkitykset tutkittavalle ilmiölle ja se, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48.)

Laine (2010, 37–38) on arvioinut, että teemahaastattelu sopisi kokemuksen tutkimiseen huonosti, sillä kokemusta tutkittaessa haastattelukysymysten tulisi hänen mukaansa olla avoimia ja mahdollisimman vähän haastateltavaa ohjaavia. En kuitenkaan itse näe teemahaastattelun käyttöä kokemuksen tutkimisessä ongelmallisena, sillä vaikka haastattelun teemat on ennalta määritelty, voi haastattelutilanne silti olla hyvin avoin ja keskuste-

lunomainen. Avoimessakin haastattelussa on yleensä ennalta määritelty jokin aihepiiri, vähintäänkin tutkimuskohde, jonka puitteissa keskustelua on tarkoitus käydä. (Eskola & Suoranta 1998, 87). Monet tutkijat (esim. Eskola & Vastamäki 2007; Hirsjärvi & Hurme 2011) ovatkin sitä mieltä, ettei teemahaastattelu lopulta eroa avoimesta haastattelusta kovinkaan paljon ja että teemahaastattelun avulla voidaan päästä hyvin syvälle käsiteltävään aiheeseen.

Omassa tutkimushaastattelussani ennalta määrittämäni teemat toimivat lähinnä väljänä kehikkona haastatteluille. Teemat olivat nuoren elämäntilanne toimintaan lähtemisen hetkellä ja tuen tarve, kokemukset TUAS-toiminnasta, elämäntilanne haastattelun hetkellä ja tulevaisuus. Haastattelut etenivät vapaasti näiden teemojen ympärillä, mutta tarvittaessa esitin lisäkysymyksiä ja ohjasin haastattelua teemojen pariin. Pysin antamaan haastateltaville nuorille tilan kertoa kokemuksistaan, tuntemuksistaan ja mielipiteistään mahdollisimman vapaasti. Tavoitteenani oli pitää haastattelutilanne keskustelunomaisena ja antaa nuorten itse nostaa heille tärkeitä aiheita keskusteluun. Mielestäni onnistuin tavoitteissani hyvin.

Haastattelullakin on kuitenkin menetelmälliset ongelmansa. On esimerkiksi virheellistä olettaa, että haastateltavat kertoisivat asioista aina realistisesti niin kuin ne todella ovat. Haastateltava saattaa valikoida tai muokata kertomaansa tahallisesti tai tahattomasti. Esimerkiksi tutkimuksen tavoite voi vaikuttaa haastateltavan vastauksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelutilanne ei myöskään ole koskaan täysin tasavertainen. Vaikka tutkija ja haastateltava nähtäisiin keskustelukumppaneina, tutkija on kuitenkin aina se, joka ohjaa tilannetta: palauttaa keskustelun tarvittaessa takaisin tutkimusaiheeseen tai pyytää haastateltavaa tarkentamaan ja syventämään vastauksiaan. (Krok 2009, 48.)

5.4 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN ANALYYSI

Tutkimusaineistoni koostuu kymmenen nuoren haastattelusta. Kuusi haastateltavista on naisia ja neljä miehiä. Nuoret olivat haastattelujen hetkellä iältään 17–23-vuotiaita. Haastateltavista neljän tukisuhde oli haastattelun hetkellä jo päätetty, kuudella tukisuhde oli edelleen voimassa. Haastateltavat valittiin tutkimukseen TUAS-toiminnan työntekijöiden avustuksella.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajia ei usein valita sattumanvaraisesti, vaan tavoitteena on, että haastateltavilla olisi mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä puhutaankin harkinnanvaraisesta otoksesta, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkittavat valitaan joidenkin tutkijan asettamien kriteerien perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa haastateltavien valinnan perusteena oli, että haastateltavat ovat itse osallistuneet TUAS-toimintaan ja heillä on näin omakohtaista kokemusta tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkimukseen osallistumisen taustalla voi olla monenlaisia syitä. Kuulluksi tuleminen ja omien kokemusten ja mielipiteiden jakaminen nähdään usein yhtenä merkittävänä motiivina. Muita motiiveja voivat olla muiden, samassa elämäntilanteessa olevien auttaminen tai tutkijan opintojen ja tutkimuksen edistäminen. (Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.) Uskon, että omassa tutkimuksessani motiivina toimi edellisten lisäksi myös TUAS-toiminnan edistäminen ja toiminnan tunnetuksi tekeminen.

Toteutin haastattelut syksyllä 2016 Turun kaupunkilähetys ry:n tiloissa. Ymmärrän, että järjestön tilat eivät välttämättä ole neutraali ympäristö tutkimuksen toteuttamiselle ja tämä saattoi vaikuttaa haastattelujen sisältöön. Etuna tilassa oli kuitenkin se, että paikalla oli vastassa tuttu työntekijä, joka rentoutti tilannetta ja helpotti ehkä joidenkin nuorten osallistumista tutkimukseen. Itse haastattelutilanteessa TUAS-toiminnan työntekijät eivät olleet läsnä. Nauhoitin haastattelut, jotta niihin olisi helpompi palata myöhemmin. Ajattelin lisäksi, että nauhoittamalla haastattelut minun on helpompi keskittyä haastateltavaan ja olla läsnä haastattelutilanteessa, enkä joudu kirjoittamaan muistiinpanoja samanaikaisesti. Haastattelujen jälkeen litteroin äänitiedostot, eli kirjoitin haastattelut auki tekstimuotoon. Litterointia voidaan tehdä monella tapaa, riippuen esimerkiksi tutkimusmenetelmästä. Itse päädyin litteroimaan haastattelut mahdollisimman tarkasti ja kattavasti, jotta mitään tärkeää ei jäisi analyysin ulkopuolelle.

Olen valinnut tutkimukseni analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysissa analysoidaan kirjaimellisesti tutkimusaineiston sisältöä. Sen avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kokonaiskuva, ja kytkemään tutkimuksen tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. Analyysin avulla luodaan siis selkeyttä aineistoon, jotta luotettavien joh-

topäätösten tekeminen on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Valitsin sisällönanalyysin tutkimukseni analyysimenetelmäksi siitä syystä, että se on joustava menetelmä ja sitä on käytetty yleisesti juuri ihmisten kokemusten kuvaamisessa ja inhimillisten merkitysten tarkastelussa. Koen menetelmän soveltuvan hyvin nuorten kokemusten tutkimiseen ja kerronnallisen aineiston analysointiin.

Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Nämä eroavat toisistaan siinä, perustuuko analyysi aineistoon vai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–116.) Omassa tutkimuksessani olen päätenyt aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineistolähtöinen tutkimus painottaa nimensä mukaisesti aineistoa. Tavoitteena on teoreettisen kokonaisuuden luominen tutkimusaineistosta ja tutkittavan ilmiön käsitteellistäminen, ei siis teorian tai hypoteesien testaaminen. Tutkimuksen metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysia, mutta koska analyysi on aineistolähtöistä, aiempien havaintojen, tietojen ja teorioiden ei tulisi vaikuttaa tutkimuksen toteuttamiseen tai lopputulokseen. Täysin puhtaaseen aineistolähtöisyyteen on kuitenkin mahdotonta päästä, sillä ei ole olemassa täysin objektiivisia ja puhtaita havaintoja. Lisäksi jo tutkimusasetelma ja käytetyt käsitteet ovat tutkijan ennalta määrittämiä ja vaikuttavat tutkimustuloksiin. Tutkijan tulee kuitenkin pyrkiä laittamaan omat ennakkokäsitykset ja tietonsa sivuun tutkimuksen teon ajaksi ja pyrkiä toteuttamaan analyysi ilman näiden vaikutusta, tiedonantajien ehdoilla. Tutkijan tulee myös reflektoida tekemisiään ja arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä avoimesti, jotta lukija kykenee muodostamaan selkeän kuvan tutkimuksen taustoista ja tutkijan tekemistä valinnoista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–96; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Dey 2007, 80–90.)

Sisällönanalyysissä aineistoa voidaan tarkastella monin eri tavoin. Olen itse käyttänyt analyysin apuna teemoittelua. Teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja uudelleen järjestämisestä tutkimusongelman kannalta keskeisten aiheiden mukaan. Teemoittelun tarkoituksena on siis pelkistää aineistoa ja etsiä siitä olennaisimmat asiat. Jokaisen teeman alle kerätään aineistosta ne kohdat, joissa kyseisestä aiheesta puhutaan. (Eskola & Suoranta 1998, 176; Silverman 2000, 128–129.) Aineistosta nostettavat teemat edustavat tutkijan tulkintoja tiedonantajien kertomasta. Haastateltavat eivät todennäköisesti ilmaise samaa asiaa täysin samoilla sanoilla, mutta tutkija voi tästä huolimatta tulkita heidän tarkoittavan samaa asiaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Hirsjärvi & Hurme

2011, 173.) Tutkimukseni pääteemoiksi muodostuivat tutkimuskysymysten mukaisesti nuorten tuen tarve, oma tukihenkilö ja toiminnan käytännöt.

Tutkimusraportissa voidaan hyödyntää aineistolainauksia, jotka toimivat aineistoa havainnollistavina esimerkkeinä ja tulkinnan perusteluna (Moilanen & Räihä 2010, 62–64). Olen itse käyttänyt lainauksia juuri tässä tarkoituksessa. Olen muokannut alkupe räisiä ilmaisuja poistamalla niistä joitakin tunnustetietoja, jotta yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa lainauksesta. Ymmärtämistä helpottaakseni olen lisännyt joihinkin lainauksiin puuttuvia elementtejä, jotka on erotettu muusta tekstistä hakasulkeilla [ ]. Olen käyttänyt lainauksissa vain analyysin kannalta merkityksellisiä ja erityisen havainnollistavia ilmauksia ja lyhentänyt niitä tarpeen mukaan. Sulkeissa oleva katkoviivoitus (--) kertoo ilmauksen lyhentämisestä ja epäolennaisen aineksen poisjättämisestä.

5.5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, yksityisyys ja tutkimuksen seuraukset. Tutkimuseettisiin ongelmiin kuuluvat tutkimuksen tiedonhankintaan ja tiedonantajien suojaan liittyvät kysymykset sekä tutkijan vastuu tutkimustulosten sovelluksista. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa ensisijaista on tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Reflektiivisyyden kannalta on tärkeää analysoida myös tutkimuksen vuorovaikutusta ja siihen liittyviä valtasuhteita. Tutkijan ja tiedonantajien suhde on aina epätasa-arvoinen, sillä tutkijalla on valta päättää mitä hän kysyy, miten tulkitsee vastauksia ja mitä lopulliseen raporttiin kirjoittaa. (Aaltonen & Högbacka 2015, 17.)

Tutkimukseen osallistumisen tulisi aina olla vapaaehtoista. Periaatteena on, että tutkittava on antanut suostumuksensa haastatteluun asianmukaisen informaation pohjalta, joka koskee tutkimuksen luonnetta ja sen tarkoitusta. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Pyrin informoimaan tutkimukseeni osallistuneita nuoria mahdollisimman kattavasti. Ennen haastattelujen suorittamista toimitin TUAS-toiminnan työntekijöiden kautta haastateltaville tiedotteen tutkimuksesta (liite 2), jossa kerroin pääpiirteittäin tutkimuksen tarkoituksesta ja haastattelun sisällöstä. Tässä yhteydessä annoin haastateltaville myös yhteystietoni mahdollisten lisäkysymysten varalle.

Itse haastattelutilanteessa pyysin haastateltavia vielä allekirjoittamaan suostumuksen haastatteluun (liite 3), jossa kerroin yksityiskohtaisemmin haastateltavan oikeuksista ja siitä, kuinka tulen haastatteluaineistoa käsittelemään. Haastattelutilanteissa pyrin siihen, että jokainen nuori sai itse määritellä, mistä on valmis puhumaan ja minkä verran on halukas jakamaan omasta elämästään ja kokemuksistaan.

Aineiston käsittelyssä keskeistä on huolehtia tiedonantajien anonymiteetistä. Tutkimuksen ei siis tule sisältää sellaisia tietoja, jotka voisivat johtaa tiedonantajan tunnistamiseen. Pyrin poistamaan merkittävät tunnistetiedot jo haastatteluja litteroidessani. Täydellisen anonymiteetin kannalta ongelmallista on kuitenkin se, että TUAS-toiminnan työntekijät ovat olleet valitsemassa haastatteluun osallistuvia nuoria ja ovat näin ollen tietoisia siitä, kenen kokemuksista tutkimuksessa on kyse.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 20) korostavat, ettei ole olemassa puhdasta objektiivista tietoa. Tutkija tekee valintoja tutkimusasetelman suhteen omasta ymmärryksestään käsin ja näin ollen tutkimuksen tieto ja tulokset ovat aina subjektiivista. Analyysi on tutkijasta lähtevää toimintaa, jota ei voi tehdä sulkien täysin pois omaa persoonaa, aiempaa tietoa, kokemuksia ja maailmankuvaa. Vaikka analyysia pyrittäisiin tekemään mahdollisimman avoimesti ja neutraalisti, sisältää se käytännössä aina myös tulkintaa. Samaa aineistoa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta sekä käsitellä lukuisin eri tavoin ja yksittäinen tutkimus onkin ainoastaan yhdenlainen versio tutkittavasta ilmiöstä. Toinen tutkija voisi tehdä samastakin aineistosta täysin erilaisen tutkimuksen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Eskolan ja Suorannan (1998, 17) mukaan objektiivisuuden kannalta on riittävää, että tutkija tiedostaa aktiivisesti omat lähtökohtansa, asenteensa ja uskomuksensa, sekä pyrkii toimimaan siten, että nämä vaikuttaisivat tutkimukseen mahdollisimman vähän.

Haastattelututkimuksen yhteydessä on tärkeää huomioida myös se, että kielenkäyttö ja puhutavat ovat tilannesidonnaisia ja ihmisten kertomukset voivat vaihdella eri tilanteissa. Myös tutkimustulokset ovat siis aina aikaan, paikkaan ja tutkijaan sidoksissa olevia asioita, eli kontekstuaalisia. On myös mahdollista, että haastateltavat eivät kerro tutkijalle asioiden todellista tilannetta, vaan muokkaavat vastaustaan sosiaalisesti hyväksytyyn muotoon. Myös tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe saattavat vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Toisaalta haastateltavan kertomus voi olla hyvinkin rehellinen ja

hänelle todellinen, vaikkei se muiden mielestä siltä vaikuttaisi: kyse on kuitenkin aina subjektiivisesta kokemuksesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Laadullisten menetelmien avulla on usein annettu ääni sellaisille toimijoille, joilla sitä ei perinteisesti ole ollut. Tavoitteena on tuoda esiin näiden toimijoiden omia kokemuksia ja tulkintoja. (Hakala 2007, 21.) Tämä on kuitenkin hieman kyseenalainen tavoite, sillä viime kädessä tutkimuksessa on aina kyse tutkijan äänestä: tutkimustulokset ovat hänen tulkintojaan tiedonantajien kokemuksista. Voidaankin kysyä, onko toisen kokemuksen ymmärtäminen ylipäänsä oikeastaan edes mahdollista. Monet kokemuksen tutkijat ovat sitä mieltä, että yksilön kokemus on aina ainutlaatuinen ja näin ollen tutkijan on mahdollista ymmärtää täysin toisen ihmisen kokemusta. Yritykseen ymmärtää liittyy aina tutkijan omaa tulkintaa, joka tapahtuu tämän omasta merkityskontekstista käsin. Koska tutkija tulkitsee toisen kokemusta aina omista lähtökohdistaan, hän ei pysty täysin saavuttamaan toisen ihmisen merkitystulkintoja. (Krok 2009, 33; Kulmala 2006, 79.)

Tutkimusetiikkaan liittyy myös kysymys siitä, miten tutkimukseen osallistuminen on vaikuttanut siihen osallistuneiden ihmisten elämään. Tutkimus tarkoittaa aina puuttumista tutkittavien elämään ja asioihin, eli eräänlaista interventiota. (Rastas 2007, 85.) Koska tutkimushaastatteluni olivat lyhyitä ja kertaluontoisia tapahtumia, en usko tutkimukseen osallistumisella olleen nuorille erityisen negatiivisia vaikutuksia. Pikemminkin ajattelen, että tutkimukseen osallistuminen on tarjonnut nuorille tilaisuuden jäsentää arkisia kokemuksiaan sekä itselleen että heidän elämästään kiinnostuneelle tutkijalle. Kuulluksi tuleminen ja kiinnostuksen kohteena oleminen on osalle nuorista saattanut olla jopa voimauttava kokemus. On kuitenkin huomattava, etten tarkalleen ottaen tiedä, millaisia odotuksia nuorilla on mahdollisesti ollut aineistonkeruutilanteisiin liittyen. Siten en myöskään ole tietoinen tilanteita mahdollisesti seuranneista pettymyksen tai epäonnistumisen tunteista. On myös mahdollista, että tutkimuksen aiheet ja niistä keskusteleminen ovat nostaneet pintaan asioita, jotka ovat jääneet vaivaamaan nuorta haastattelun jälkeen. (Korkiamäki 2013, 106.) Tällaisia tilanteita silmällä pitäen tarjosin nuorille mahdollisuuden ottaa jälkikäteen yhteyttä minuun suoraan tai TUAS-toiminnan työntekijöiden kautta.

6 NUORTEN TAUSTAT JA TUEN TARVE

TUAS-toimintaan osallistuvien nuorten tuen tarve arvioidaan aina jokaisen nuoren kohdalla yksilöllisesti. Nuori saa pitkälti itse määritellä, millaista tukea hän elämässään kaipaa. Nuoren tausta ja lähtökohdat vaikuttavat olennaisesti siihen, millaisia haasteita ja vaikeuksia hän elämässään kokee ja mihin asioihin hän siis kaipaa tukea. Tässä luvussa tarkastelen sitä, millaista tukea nuoret kaipasivat lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan. Lisäksi esittelen tuen tarpeen taustalla olleita tekijöitä, eli nuorten taustoja. Nuorten tuen tarve näyttäytyi yleisesti ottaen hyvin samanlaisena kuin aiemmissa tukihenkilötoimintaa koskevissa tutkimuksissa (ks. Nuotio & Miettinen 2011; Lehtinen 1997). Nuoret kaipasivat tukea pääasiassa arkielämään liittyvissä käytännön asioissa, kuten opinnoissa, kodinhoitamisessa, harrastamisessa, kotoa liikkeelle lähtemisessä ja virallisten asioiden hoitamisessa. Toisaalta nuoret kaipasivat myös luotettavan ja turvallisen aikuisen läsnäoloa elämässään.

6.1 TURVALLISEN AIKUISEN KAIPUU

Mä kaipasin just sitä ulkopuolista aikuista ihmistä kenelle voi niinku avata maailmansa niin sanotusti. (H7)

Perhe ja erityisesti omat vanhemmat ovat yleensä se taho, johon nuori tukeutuu vaikeuksissa ja jolta saa tarvitessaan sekä emotionaalista että konkreettista tukea. Kaikkien nuorten kohdalla näin ei kuitenkaan ole. Monen tutkimukseeni osallistuneen nuoren välit vanhempiinsa olivat etäiset ja nuoret kokivat vanhemmilta saamansa tuen riittämättömänä. Merkittäviksi tekijöiksi puutteellisen vanhemmuuden taustalla nousivat etenkin vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. Vanhempien ongelmat aiheuttivat nuorissa usein pelkoa, huolta sekä ahdistusta. Lisäksi ongelmat hankaloittivat perusarjen sujumista vaikuttamalla negatiivisesti esimerkiksi perheen taloudelliseen tilanteeseen.

Jos vanhemmilta saatava tuki on puutteellista, nuori joutuu usein aikuistumaan ennen aikojaan ja jää itsenäistymisessään helposti yksin (Nuotio & Miettinen 2011, 197; Lämssä 2009, 28; Tolonen 2004, 14). Tällöin itsenäistyminen ei välttämättä suju toivotulla

tavalla ja nuoren elämässä voi ilmetä erilaisia vaikeuksia. Tutkimukseeni osallistuneiden nuorten kohdalla itsenäistymisen vaikeudet näyttäytyivät ennen kaikkea puutteina arkielämän taidoissa. Myös psyykkisen pahoinvoinnin kokeminen oli nuorten keskuudessa ollut yleistä. Osa nuorista koki elämänsä olleen pitkään lähinnä sinnittelyä ja selviytymistä. Itsensä lisäksi jotkut olivat joutuneet huolehtimaan ja kantamaan vastuuta myös sisaruksistaan ja jopa vanhemmistaan vielä senkin jälkeen, kun olivat muuttaneet omaan asuntoon.

Periaattees perheen puolest mun piti hoitaa isää, sisaruksia ja taloa ja sit kouluu samaan aikaan. Et mä joutusin ramppaa niin paljon kotona et oli energiat ihan loppu. (H1)

Vanhemmuuden puute näkyi kirjaimellisesti vanhempien poissaolona. Vanhempien eroaminen vaikutti siihen, että joidenkin nuorten kohdalla toinen vanhemmista ei ollut juurikaan läsnä nuoren elämässä. Jos nuori oli eron jälkeen jäänyt asumaan pääasiassa toisen vanhemman luo, muualla asuva vanhempi oli monesti jäänyt nuorelle etäisemmäksi. Tämän lisäksi vanhempien fyysinen poissaolo liittyi esimerkiksi vanhemman kuolemaan, vankeusrangaistuksen suorittamiseen, mielenterveysongelmista johtuviin sairaalajaksoihin ja runsaaseen työntekoon. Osa nuorista oli jo ennen omilleen muuttoa asunut pitkiäkin jaksoja yksin lapsuudenkodissa.

Et mä olin asunu neljätoistavuotiaana yksin. Se oli varmaan kamalin juttu mitä mun sukulaiset on mulle ikinä tehny että ne on jättäny mut yksin neljätoistavuotiaana. (H2)

Toisten nuorten kohdalla vanhemmat olivat fyysisesti paikalla, mutta heidän läsnäolosaan oli suuria puutteita. Nuoret kertovat kommunikoinnin vanhempien kanssa olleen niukkaa tai olematonta. Vanhemmat eivät nähneet nuoren pahaa oloa tai ymmärtäneet tämän tarvitsevan apua. Joillakin nuorilla oli tunne siitä, etteivät vanhemmat ylipäänsä olleet kiinnostuneita heidän asioistaan tai tietoisia siitä, mitä heidän elämässään tapahtui. Myös nämä nuoret kokivat jääneensä yksin ongelmiansa kanssa ja joutuneensa pärjäämään omillaan. Uusitalon (2007, 24–25) mielestä vaikuttaa siltä, että yhä harvem-

malla vanhemmalla on aikaa, taitoa tai kiinnostusta keskustella nuorten kanssa heidän asioistaan. Aikuisen kaipuu onkin Uusitalon mukaan suomalaisnuorille ominainen yksinäisyyden piirre.

Must tuntu siltä et kukaan ei kauheesti huolehdi musta, eikä kuule sitä et mä tarviin myös apua. (--) Ei ne tienny yhtään mitä mun elämässä tapahtuu. Mulla oli vaan paljon sellast et kukaan ei pese vaatteit, tarkista onks ruokaa tai tuuksä kotiin yöllä tai yhtään mitään sellasta. Ei kukaan kiinnostunu siitä et kävinks mä kouluu tai teenks mä mun läksyt eikä kukaan siin kohtaa ku peruskoulu loppu kiinnostunu siitä et lähdinks mä opiskelee tai teenks mä mun elämällä yhtään mitään. Oli se aika pelottavaa ehkä et kukaan ei ollu kovin kannustava eikä sult odotettu mitään eikä sult vaadittu mitään. Eikä niinku verrattaessa ehkä sellasta mitä kavereiden kotona oli, et niillä oli kuitenkin niitä normeja ja niillä oli arki ja sääntöjä. (H8)

Sanaakaan ei välttämät vaihettu päivän aikana tai sit toiset asu yläkerrassa ja toiset alakerrassa niin ei oo sellasta kanssakäymistä siellä. (H1)

Puutteellisen vanhemmuuden taustalla oli erilaisia ongelmia ja kriisejä, joita perheet olivat kohdanneet. Selkeitä taustatekijöitä olivat esimerkiksi vanhemman alkoholi- ja psyykkiset ongelmat sekä väkivaltainen ja rikollinen käyttäytyminen. Myös vanhempien eroaminen, uudet puoliset ja lapset uuden puolison kanssa näyttäytyivät nuorten kertomuksissa syinä vanhempien vähäiseen kiinnostukseen nuorta kohtaan ja vähäiseen kommunikaatioon. Raunio (2006, 98–99) on arvioinut vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä perheisiin liittyvien muutosten heikentävän olennaisesti vanhempien kykyä vastata lapsen ja nuoren normaalista kehityksestä ja kasvusta. Näin on etenkin silloin, jos perheessä on myös muita sen toimintamahdollisuuksia heikentäviä tekijöitä, kuten esimerkiksi työttömyyttä tai köyhyyttä.

Yleisin syy tutkimukseni nuorten kokemaan puutteelliseen vanhemmuuteen olivat erilaiset mielenterveyden ongelmat, joista vanhemmat kärsivät. Vanhempien mielenterveyden ongelmat olivat nuorten kokemuksissa eritasoisia ja ilmenivät monin eri tavoin. Osa nuorista kertoi vanhemman psyykkisestä sairastamisesta ja sen vaikutuksista elä-

mään ja arkeen hyvinkin yksityiskohtaisesti. Toisten kohdalla vanhemman mielenterveyden ongelmista mainittiin lähinnä ohimennen, eikä tarkoista diagnooseista puhuttu. Selvää on kuitenkin, että vanhempien ongelmat ovat vaikuttaneet suuresti nuorten elämään. Ongelmat näyttäytyivät erityisesti puutteina hoivassa ja huolenpidossa.

Se oli vähän semmosta hankalaa et en saanu ruokaa kotona ja en pystyny asumaan äidin kanssa. (H3)

Vanhemman psyykkinen sairaus voi pahimmillaan hankaloittaa nuoren arkea myös hyvin konkreettisella tasolla. Koko perheen ihmissuhteet ja välit esimerkiksi muihin sukulaisiin voivat kärsiä. Sairaus voi hankaloittaa myös perheen taloudellista tilannetta. Erään haastateltavan äiti saattoi sairastaessaan tyhjentää nuoren pankkitilin tai katkaista tämän puhelinliittymän. Lisäksi hän pyrki vaikuttamaan nuoren työpaikkoihin ja kaveriesuhteisiin. Jotkut nuoren ihmissuhteet olivatkin kariutuneet äidin sairastamisen myötä. Äidin tilanne vei nuorelta niin paljon energiaa, että hän ei aina jaksanut huolehtia kaveriesuhteistaan. Toisaalta nuori ei myöskään halunnut kertoa äidin tilanteesta kavereilleen, koska ei halunnut rasittaa muita asialla.

Sit ku se oli just siin murrosiän kohdil silleen et mun todella tärkeä nuoruus mitä kuuluis elää silleen niinku normaalit ihmiset et pystyis aikuisiäl olee vähän tasapainonen ihminen. Ku se tunnemyrsky pitäis olla vaan sitä oman pään sisäist, ei sitä ulkopuolista tunnemyrskyy tarvii. Et ei mitään hirveen helppoi eväit oo annettu. (H7)

Sen lisäksi, että vanhempien mielenterveyden ongelmat hankaloittivat perheiden arkea, ne aiheuttivat nuorissa monesti pelkoja ja huolta sekä vanhemman että nuoren oman tilanteen puolesta. Niillä tutkimukseni nuorilla, joiden vanhemmilla oli psyykkisiä sairauksia, oli monesti ollut pelkoja siitä, että sairaus voisi periytyä ja nuori itse saattaisi sairastua. Monella olikin jonkinlaisia ongelmia mielenterveyden kanssa, mutta ainakaan vielä vanhemman sairaus ei ollut periytynyt.

Mul iski paniikki siitä et mitä jos meiän äitin sairaus on periytyny mul. Mä oon huomannu et heti ku mul alkaa tulee sellast hermoromahdust ni alkaa heijastaa niit äidin oireit. Me ollaan niin samanlaisii ihmisii ni jotenki mä rupeen niinku ajattelee et mitä jos tää on nyt sitä. (H7)

Mielenterveysongelmien lisäksi myös vanhempien alkoholiongelmat nousivat tutkimuksessa esiin tekijänä, joka sotki nuorten elämää ja vaikutti suuresti nuoren ja vanhemman välisiin suhteisiin. Ne nuoret, joiden vanhemmilla oli ongelmia alkoholin kanssa, eivät halunneet olla näiden kanssa tekemisissä, vaikka vanhempi itse olisikin yrittänyt pitää yhteyttä nuoreen. Nuoret olivat monesti joutuneet kestämään vanhemmiltaan erilaista kaltoinkohtelua alkoholinkäytön seurauksena, eivätkä nuoret kyenneet luottamaan vanhempiinsa.

Vaikka perhesuhteet nähdään yleisesti tärkeänä arkea kannattelevana tekijänä, ne voivat ristiriitaisesti toimia toisinaan myös ahdistuksen lähteenä. Joidenkin nuorten kohdalla vanhemmat jopa lisäävät nuoren taakkaa ja pahaa oloa, mikä voi näkyä monin eri tavoin. (Pohjola 2001, 196.) Lähes kaikki tutkimukseeni osallistuneet nuoret olivat kokeneet jonkinlaisia henkilökohtaisia psyykkisiä ongelmia. Kokemukset vaihtelivat lyhytkestoisemmasta pahasta olost, ahdistuksesta, yksinäisyyden tunteesta ja itsetunto-ongelmista virallisiin psykiatrisiin diagnooseihin, jotka olivat olleet osa nuorten elämää jo pitkän aikaa, kuten esimerkiksi masennus ja ääniharhat. Paha olo purkautui esimerkiksi runsaana alkoholinkäyttönä ja itsetuhoisena käyttäytymisenä.

Se meidän teoria on se, kun mä oon ollu lapsena yksinäinen ni ne on niinku ne mielikuvituskaverit jotka on jääny sitten tukemaan ja olemaan turvana ettei tarvi olla yksin. (H5)

Siitä juomisesta tuli sellanen tapa. (--). Siitä sai sitä välitöntä lohtua. (H3)

Mä olin vaan tosi väsyny ja itsetuhonen ja tietenki ehkä tuntu et jotenkin paniikis tai peloissaan silleen et yhtäkkii sun peruskoulu loppu ja sun pitäis tietää mikä sust tulee ja sun pitäis olla tosi aikuinen ja kukaan ei vaan kerro sulle mitään missä sä oot hyvä, kukaan ei kannusta sua mihinkään. (H8)

Osalla nuorista oli kokemusta myös jonkinasteisesta henkisestä romahtamisesta tai loppuun palamisesta. Elämässä oli siis tullut vastaan piste, jolloin oma taakka oli käynyt liian raskaaksi ja oli ollut pakko hidastaa tahtia tai hakea apua. Tämä kertoo todennäköisesti siitä, että nuori on ollut liian nuori kantamaan kaikkea sitä vastuuta, jonka on joutunut ottamaan osakseen. Nuoret voivat pärjätä paineiden alla yllättävänkin pitkään, mutta jossakin vaiheessa omat voimavarat eivät kuitenkaan enää riitä.

Mul oli suoraan sanottuna sellanen olo et mä oon semmosessa risteyksessä et mä meen joko hoitoon tai sit mä en enää jaksa. Et mä en halua enää elää sillä tavalla. (H5)

Vaikka ystävät ja kaveripiiri paikkasivat monen nuoren kohdalla vanhempien puutteellista tukea, ikätovereilta saatava vertaistuki ei kuitenkaan riitä korvaamaan aikuiselta saatavaa tukea. Nuori tarvitsee tasapainoisen kehityksen tueksi myös aikuisen ihmisen tarjoamaa turvaa ja läsnäoloa. Nuoret tiedostivat tämän myös itse ja kaipasivat tukihenkilöä nimenomaan vahvistamaan omaa tukiverkostoaan.

Piti saada sitä turvaverkostoo kasvatettuu vähän tos huonommal tilanteel. Saada tätä sosiaalist piiri kasvatettuu tääl Turussa. (H1)

Tukihenkilövalinnan taustalla on usein juuri tavoite täydentää nuoren sosiaalista verkostoa. Kun nuori lähtee mukaan TUAS-toimintaan, hän saa esittää toiveita tukihenkilön suhteen. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten toiveet liittyivät pääasiassa tukihenkilön ikään ja sukupuoleen. Monesti nuoret toivoivat tukihenkilökseen sellaista ihmistä, joka elämästä sillä hetkellä puuttui. Eräs haastateltava toi esiin, että hänen ympärillään oli lähinnä suuri joukko naisia ja hän kaipasi elämäänsä miespuolista henkilöä.

Kun mulla oli se verkosto, et siin oli kaikki mitkä oli auttamassa mua ja sit oli mun vanhemmat, ni siin oli varmaan joku kaksyt naista ja ei yhtään miespuolista. (H3)

Toisen nuoren kohdalla välit omaan äitiin olivat viileät, eivätkä he olleet tekemisissä silloin, kun nuori lähti mukaan TUAS-toimintaan. Elämästä puuttui siis vanhempi luottettava ja läheinen naishenkilö.

Me haluttiin vähän semmosta vanhempaa rouvasihmistä, et mul ei oikein semmosta ollu elämässä sillä hetkellä. Mulla ei ollu äitin kanssa hirveen hyvät välit siinä kohtaa. Mä en ollu käytännössä äitin kanssa ollenkaan väleissä. (H5)

Ne nuoret, jotka kertoivat esittäneensä toiveita tukihenkilön suhteen, kertoivat näiden toiveiden myös toteutuneen. Kaikilla erityisiä toiveita ei ollut, eikä tukihenkilön ominaisuuksilla ollut heille suurta merkitystä. Riitti, että tukihenkilö oli valmis olemaan nuoren tukena.

Mult kysyttiin et onks sukupuolel välii ja tommost. Mä olin vaan sillee et ei, koska mä oon yhtä huono kaikkien ihmisten kanssa ja mä aattelin, et se ois hyvä tavallaan et mimmonen ihminen sielt nyt tulee et se on sit hyvä et sit vaan opettelee olemaan. (H9)

6.2 MUUTTAMINEN JA ASUNNON TARVE

Osa nuorista asui jo omillaan lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan. Joidenkin kohdalla muuttaminen omaan asuntoon ja asunnon tarve olivat kuitenkin pääasiallisia syitä, joiden vuoksi nuori oli alun perin lähtenyt mukaan toimintaan. Monen nuoren kokemuksissa itsenäistyminen näyttäytyikin nimenomaan omilleen muuttamisena. Nuoret toivoivat tukea ja apua asunnonhakuun ja ajattelivat, että TUAS-toiminnan kautta asunnon etsiminen olisi helpompaa ja sopiva asunto löytyisi nopeammin.

Mä halusin omaan asuntoon ja käytännös siitä lähti koko idea alun perin. Et mulle suositeltiin et hei tästä saatais olla apua ja sit et täältä sais tukihenkilön mikä muutenki olis avuks ja tollasta. Et se asuntojuttu oli varmaan se tärkein. (H9)

Toisten kohdalla omaan asuntoon muuttaminen oli lähinnä toiveen tai ajatuksen tasolla, mutta ei vielä konkreettisesti suunnitelmissa, kun nuori lähti mukaan TUAS-toimintaan. Ajatus muuttamisesta ja omillaan pärjäämisestä tuntui monen nuoren mielestä pelottavalta, eivätkä nuoret välttämättä kokeneet olevansa vielä valmiita muuttamaan tai selviävänsä muutosta yksin. Tukihenkilöltä toivottiin apua niin muuton suunnitteluun kuin asunnonhakuprosessiinkin.

Kyl mä vähän pelkäsin sitä ajatusta itekin kun olin nuori ja sit mä ajattelin et jos mä saan siihen jonkun kaverin mukaan jost on tukea ja hänellä on halu auttaa niin en mä usko et se sit on mitenkään pahaks millään tavalla. (H3)

Muuttaminen oli sellanen juttu että se oli koko aika mielessä et mä halun tehdä sen mut sit se ei ollu todellakaan sellanen realistinen ajatus siihen hetkeen. (H6)

6.3 ARKIELÄMÄN TUKI

Nuoret kuvasivat runsaasti erilaisia arkielämän ongelmia ja vaikeuksia, joita heidän elämässään oli TUAS-toimintaan lähtemisen aikaan. Nämä olivat aikuisen tuen ja asunnonhaun lisäksi niitä asioita, joihin nuoret pääasiassa kaipasivat tukea. Osa haasteista liittyi hyvin arkipäiväisiin taitoihin, kuten ruuanlaittoon, siivoamiseen ja raha-asioiden hoitamiseen. Myös virallisten asioiden hoitaminen, kuten lomakkeiden täyttäminen ja virastoissa asioiminen tuottivat nuorille haasteita. Vaikeudet johtuivat monesti siitä, että nuoret eivät olleet saaneet vanhemmiltaan tukea asioiden opettelussa ja taidot olivat tästä syystä jääneet puutteellisiksi.

Mä en osannu yhtään mitään. Mä en osannu pestä pyykkiä edes. Ja sit ruvettiin miettiä sitä et kuka on mulle sellanen henkilö joka pystyy opettamaan sitä yksinelämistä ja pystyy olee tukena siinä. Ja sit mun perheestä ei löytyny sellasta henkilöä ja sit varmaan TUAS oli sitä kautta hyvä vaihtoehto. (H8)

Et löytäis sellast vapaa-ajan toimintaa ja sit et kaikki tämmöset paperiasiat niinku ja kaikki tämmöset ruuanlaitot ynnä muut et on sit joku siin sit niin. (H10)

Myös nuorten henkilökohtaiset mielenterveyden ongelmat aiheuttivat haasteita arjen sujumiseen. Nuorten kokemuksissa tämä näyttäytyi esimerkiksi vaikeuksina kotoa poistumisessa, asioiden aloittamisessa ja uusiin ihmisiin tutustumisessa.

Mä tykkään tosi paljon siivoamisesta ja ruuanlaitosta et se on käytännössä mun intohimo. Mut välillä vaan käy silleen et ei vaan saa aikaseks ja sit kämppä näyttää tosi kamalalta ja sit vaan ahdistaa enemmän ja se on viel vaikeempi alottaa. Just sen takii et mul on ollu masennust ja ahdistuneisuutta ni mä en oo oikein saanu aikaseks mitään. Et hyvä kun jakso ees välillä käydä jääkaapilla syömässä. (H9)

Koulutus ja työnteko

Koulutus ja työnteko näyttäytyivät tutkimukseni nuorten keskuudessa tärkeinä ja tavoiteltavina asioina. Seitsemän nuorista opiskeli haastattelun hetkellä, yksi kävi töissä, yksi oli työttömänä ja yksi oli töistä vapaalla armeijan suorittamisen takia. Mielekkään työn löytyminen oli jokaisen nuoren toiveissa ja kouluttautuminen nähtiin tämän kannalta merkittävänä tekijänä. Koulutuksen, ammatin ja palkkatyön katsotaankin olevan tärkeitä identiteetin osatekijöitä (Suutari 2002, 37; Pohjola 2001, 196; Kiviniemi 2009, 117). Nämä olivat myös asioita, joihin moni nuori oli kaivannut tukea lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan.

Koulunkäynti toimi monelle nuorelle tärkeänä motivaation lähteenä ja arkea rytmittävänä tekijänä. Joidenkin kohdalla kyse oli siitä, että koulussa todella viihdyttiin, toisten kohdalla ennemminkin siitä, että opiskelu koettiin ikään kuin velvollisuutena.

Kouluun meneminen on ollu se syy mikä on niinku sängystä nostanu viimeset viistoista vuotta. Se on vaan tuntunu velvollisuudelta käydä kouluu ja opiskella. (H4)

Osa nuorista oli kohdannut myös haasteita koulunkäynnissä, kuten esimerkiksi syrjintää, kiusaamista ja opiskeluvaikeuksia. Huomionarvoista on kuitenkin se, että haasteista huolimatta jokainen nuori oli jatkanut opintojaan peruskoulun jälkeen. Opintopolut tosin vaihtelivat paljonkin nuorten välillä: osa oli mennyt töihin peruskoulun jälkeen ja jatkanut opintoja vasta myöhemmin. Jotkut olivat löytäneet oman alansa hyvinkin nopeasti, toisilla tämä oli vienyt enemmän aikaa ja vaatinut useita kokeiluja. Nuorten joukossa oli lukion ja ammattikoulun suorittaneita tai näissä parhaillaan opiskelevia, sekä ammattikorkeakoulussa opiskelevia nuoria. Koulutusta ylipäänsä arvostettiin paljon ja sitä pidettiin merkityksellisenä tekijänä tulevaisuuden kannalta. Osalla nuorista oli jo selkeitä jatko-opintosuunnitelmiakin.

Opintojen suhteen nuoret olivat kaivanneet konkreettista tukea muun muasa koulutehtävien ja läksyjen tekemisessä. Joidenkin kohdalla kyse oli lähinnä siitä, että tehtäviin oli vaikea tarttua yksin. Lisäksi nuoret kertoivat kaivanneensa tietoa eri koulutusaloista sekä neuvoja koulutushakuun ja opiskelun käytäntöihin liittyen. Nuorten perheissä kouluttautumista ei välttämättä pidetty merkittävänä asiana, eikä opintoihin liittyviin asioihin näin ollen saanut perheeltä tukea. Nuorille oli ylipäänsä tärkeää päästä jakamaan opintoihin liittyviä asioita sellaisen ihmisen kanssa, jolla itsellään oli asiasta kokemusta.

Mä olin just sillon hakemassa yliopistoihin ja niin... niin tota mä halusin ihmisen ketä pystyis mua auttamaan kaikkeen yliopistoon liittyvässä. Koska mullahan ketään kotona, vanhemmista tai sukulaisista, ei pystyny siinä auttamaan. Ni olis ollu kiva semmonen et jollain ois vähän taustatietoja et mitä mä tuun siellä tekemään. (H2)

Myös työnteko ja ammatti koettiin tärkeäksi ja merkittäväksi elämän osatekijäksi. Suurimmalla osalla nuorista ei kuitenkaan vielä ollut varsinaista kokemusta työelämästä, mikä on heidän ikäänsä nähden ymmärrettävää. Eräs nuori oli kuitenkin kaivannut tukea löytääkseen työelämän kontakteja ja verkostoja. Hän oli vasta muuttanut Turkuun lähtiessään mukaan toimintaan, eikä hänellä ollut vielä oman ammattialan kontakteja kaupungissa. Nuori toivoikin tukihenkilökseen ihmistä, jolla olisi laaja elämäkokemus ja monipuolinen työura.

Ei mitään hajuu mist saa töitä ja tämmöttii. (--) Miten niinku saada suoraan tuntemattomassa kaupungissa työpaikka, miten saatais sitä omaa jalansijaa firmoihin tai miten tehdä sellanen vaikutus firmoihin et se nimi kulkee firmojen välillä niin ettei ite aina tartte tehdä. (H1)

Vapaa-aika

Vapaa-ajan aktiivisuus vaihteli nuorten välillä paljon. Joidenkin nuorten elämä oli hyvinkin aktiivista ja toiminnantäyteistä jo silloin, kun he lähtivät mukaan TUAS-toimintaan. Osa nuorista seurusteli ja heillä oli laaja kaveripiiri, jonka kanssa vietettiin aikaa. Lisäksi nuorilla oli harrastuksia ja jotkut olivat aktiivisesti mukana esimerkiksi seurakunnan toiminnassa. Näiden nuorten kohdalla aktiviteettien lisääminen tai ystäväpiirin kasvattaminen ei yleensä ollut toiminnan tavoitteena.

Toiset nuoret olivat taipuvaisempia jäämään vapaa-ajalla kotiin ja he kaipasivatkin elämänsä aktiviteetteja. Pakolliset velvollisuudet, kuten koulu, kaupassakäynti ja viralliset tapaamiset yleensä hoituivat, mutta muuten nuorilla oli vaikeuksia päästä liikkeelle. Näiden nuorten kohdalla tuen tarve liittyi pääasiassa aktiivisuuden kasvattamiseen ja kotoa lähtemiseen sekä nuoren sosiaalisen verkoston kasvattamiseen. Nuoret kaipasivat apua esimerkiksi harrastusten ja mieleisen tekemisen löytämisessä sekä näihin lähtemisessä. Jotkut toivoivat tukihenkilön lähtevän seuraksi tutustumaan uusiin paikkoihin ja kokeilemaan uusia harrastuksia, toiset taas kaipasivat ideoita siihen, mitä voisivat itsestä lähteä vapaa-ajalla tekemään.

Se tuen tarve oli nimenomaan se et lähtis ulos asunnosta. Et lähtis niinku oikeesti pois et ei jää kotiin. Just sellasta et opetellaan kokkaamaan ja pitää siitä asunnost vähän huolta mut lähinnä se et lähtee niinku oikeesti liikkumaan ja lähtee pois sieltä asunnosta. (H5)

En mä kotoa poistunu sen jälkeen kun mä tulin koulusta. Et niinku viikonloppusinkaan. Poislukien sitten kaupassakäymiset sun muut tommoset pakolliset. Käytännössä silleen että se kynnyks oli niin korkea lähtee kotoota mihinkään. (H4)

Aktiivisuuden lisääntymisen ja harrastusten löytymisen lisäksi vapaa-ajan tuen tarve liittyi siihen, että nuoret kaipasivat elämäänsä ihmistä, jonka kanssa viettää yhdessä aikaa. Joidenkin nuorten kohdalla kaveripiiri oli hyvin suppea tai koostui lähinnä nettituttavuuksista. Nuoret kokivat uusiin ihmisiin tutustumisen vaikeana ja jopa pelottavana asiana. Tutustumista hankaloittivat muun muassa oma epävarmuus, itsetunto-ongelmat ja aiemmin koettu kiusaaminen. Joidenkin kohdalla kyse oli siitä, ettei nuori tiennyt mistä lähteä etsimään oman ikäisiä kavereita.

Ongelma mun kaltaisessa ihmisessä on et ne on kotona. Ei niitä löydy mistään. (H4)

Osa nuorista toi esiin myös vaikeuden samaistua muihin oman ikäisiin ihmisiin ja löytää heidän kanssaan yhteistä. Nuoret kokivat oman ajatusmaailmansa eroavan huomattavasti muista saman ikäisistä. Tämän katsottiin johtuvan pitkälti siitä, että nuoret olivat joutuneet ottamaan runsaasti vastuuta jo varhain, eivätkä näin ollen olleet voineet viettää yhtä huolehtonta nuoruutta kuin ikätoverinsa. Raskaat elämäkokemukset vaikuttivat siihen, että nuoret kokivat arvomaailmansa eroavan niistä ikätovereista, joilla ei taustallaan ollut erityisen rankkoja kokemuksia. Nuoret kertoivatkin tulevansa usein paremmin toimeen aikuisten kanssa.

Oman ikäset vähän hermostuttaa mua monesti, et mulla on vähän just silleen, kun omalla tavalla mä käyttäydyn vähän aikuisemmin kun monet oman ikäset, niin välillä tuntuu ettei oikein löydy sellassta yhteistä säveltä. Ja mä oon kuitenkin kasvanu aikuisten ympäröimänä. Et jotenki mä oon oppinu sit elämään aikuisten kanssa paremmin. (H5)

Kodinhoito ja talous

Nuorten kesken oli suurta vaihtelua myös siinä, minkä verran he kaipasivat tukea kodinhoitoon ja omaan talouteen liittyvissä asioissa. Erityisesti ne nuoret, joiden elämässä vanhemmat eivät olleet läsnä, ja jotka olivat joutuneet pärjäämään yksin jo pidempään, olivat hyvin tottuneita huolehtimaan raha-asioistaan sekä kodinhoidosta. He olivat huolehtineet kodin siisteydestä, laskujen maksamisesta ja ruokahuollosta usein jo ennen

omaan kotiin muuttamista, eikä näissä asioissa siis kaivattu apua. Nuoret toivat kuitenkin esiin, että tieto siitä, että tarvittaessa näihinkin asioihin saisi tukea, oli ollut merkittävää.

Mä saan hoidettuu mun vuokrat ja asumiset ku mä osaan kokata ja osaan siivota ja osaan maksaa laskut et ei siin ollu sinänsä mitään. Mut se oli ihan kiva et oli tarjol [tukea], koska mä joutusin vähän niinku alottaa suoraan pohjalta sen oikeen itsenäistymisen ku mul ei ollu mitään siinä. (H7)

Kaikilla nuorilla kodin- ja taloudenhoito eivät kuitenkaan sujuneet ongelmitta, kun he lähtivät mukaan TUAS-toimintaan ja näihin arkielämän toimintoihin kaivattiin tukea. Osittain kyse oli siitä, etteivät nämä olleet nuorille tuttuja asioita, ja tukihenkilöltä toivottiin apua niiden opettelemisessa. Tällöin kyse oli siis omien taitojen vahvistamisesta. Toisilla syy siihen, etteivät kodin- ja taloudenhoito sujuneet, liittyi ennemminkin jakamiseen ja vaikeuteen ryhtyä tekemään asioita, jolloin tuen tarve liittyi lähinnä kannustamiseen ja tekemisen aloittamisen tukemiseen.

Sillon se oli ihan niinku arjesta selviytymistä ja sitä että mul meni koulu ihan hyvin mut se oli vähän se ongelma et se oli ainoa asia mikä siinä meni hyvin. Kotona jäi ihan perusasiatkin silleen että käytin yhtä ja samaa lautasta kun ei jaksanu tiskata ja tälleen. (H4)

Et en mä osannu hakee rahaa itelleni ja mä aattelin et esimerkiks se [TUAS-toiminta] voi auttaa sellasis et joku opettaa miten se tehään tai et joku opettaa mua et miten pestään pyykkii tai niinku tän tyyppisis ihan arkipäivän asioissa. (H8)

Taloudelliset vaikeudet ovat nuorten keskuudessa suhteellisen yleisiä, sillä on normaalia, että nuoruudessa rahaa on käytössä rajallisesti. Tämä ei siis välttämättä merkitse, että nuorella olisi vakavia ongelmia tai puutteita taloudenhallintataidoissaan. (Paju & Vehviläinen 2001, 81.) Moni nuori elää opintotuella, eikä tämä välttämättä aina takaa riittävää toimeentuloa. Työn ja opintojen yhteensovittaminen ei myöskään ole yksinker-

taista, tai kaikkien kohdalla edes mahdollista. Vaikka nuoret raportoivat kokeneena taloudellisia vaikeuksia ja kaivanneensa näissä tukea, kyse ei siis välttämättä ollut siitä, etteivätkö he olisi osanneet hoitaa raha-asioitaan, vaan ennemminkin siitä, että rahaa oli käytössä hyvin vähän. Vuokranmaksun jälkeen nuorille ei yleensä jäänyt paljonkaan ylimääräistä rahaa ja silti oli hoidettava ruokaostokset ja erinäiset laskut. Vain harva sai minkäänlaista taloudellista apua vanhemmiltaan ja joidenkin kohdalla vanhemmat olivat jopa osasy siihen, että nuoren raha-asiat olivat menneet sotkuun. Joidenkin kohdalla tukea tosin kaivattiin myös konkreettisissa taloudenhoidon asioissa, kuten verkkopankin käytön opettelussa. Kaikki nuoret olivat kuitenkin välttyneet vakavammilta ongelmilta, kuten maksuhäiriö- ja luottotietomerkinnöiltä, mitä voi jo itsessään pitää merkittävänä saavutuksena.

Mähän siis menin lukioajan mä menin sillain et mul oli jotain viiskymppiä rahaa kuukaudessa syödä. Että se meni siihen et tonnikalaa ja pastaa maksimissaan. (H2)

Ainaki semmosia mist mä rastitin et mihin mä tartten ehkä apuu on perus tommonen taloudenhallinta siin mieles et mä en osannu hoitaa mitään esim pankkiasioi tai tollasii paperijuttui kun siihen aikaan mul ei ollu ees mitään omii nettipankkitunnusii. (H9)

Myös erilaisten virallisten asioiden hoitaminen, kuten virastoissa asioiminen, tukien hakeminen ja lomakkeiden sekä hakemusten täyttäminen tuottivat nuorille ongelmia ja näissä asioissa kaivattiin tukea. Viranomaisten, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden, kanssa asioiminen oli monen nuoren mielestä epämiellyttävää tai jopa pelottavaa ja tästä syystä asioiden hoitamista usein lykättiin. Nuoret eivät myöskään monesti olleet tietoisia omista oikeuksistaan, vaan kaipasivat tietoa erilaisista nuorille suunnatuista palveluista ja eduista.

Mikä tuotti vaikeuksia siihen aikaan oli just toimeentulotukihakemuksien tekeminen sun muut tämmöset. (H4)

Se on pelottavaa, tosi pelottavaa. Et se on niinku se on mul ollu vähän semmonen kynnys just, onneks niit ei oo kovin paljon tarvinnu hoitaa. (H7)

7 OMA TUKIHENKILÖ

Ei voi koskaan jälkeinpäin tietää et kuin paljon ihminen on vaikuttanu suhun. Mutta uskon et hän on kuitenkin vaikuttanu tosi paljon. Hän on ollut tärkeä. (H3)

Oma tukihenkilö nousi nuorten kokemuksissa selkeästi keskeisimpään asemaan koko TUAS-toiminnassa ja toimintaa arvioitiin pääasiassa oman tukisuhteen kautta. Toiminnan ydin rakentuu pitkälti vapaaehtoisten tukihenkilöiden varaan, joten ei ole ihme, että tukisuhde näyttäytyi keskeisimpänä tekijänä nuorten kokemuksissa. Tässä luvussa esitelen nuorten kokemuksia omasta tukihenkilöstä ja -suhteestaan.

Tullessaan mukaan TUAS-toimintaan nuorilla on usein ympärillään erilaisia ammattiauttajia ja viranomaisia. Nuoret kaipaavat näiden rinnalle kuitenkin nimenomaan epävirallisempaa ja henkilökohtaisempaa apua, jota tukihenkilöt voivat tarjota. (Lehtimäki 2002, 9.) Nuoret tarvitsevatkin kasvunsa tueksi välittäviä aikuisia, jotka ovat aidosti kiinnostuneita heistä ja heidän elämästään. Läheisyyden tarpeet ovat yksilöllisiä, eivätkä kaikki kaipaa jatkuvasti ihmisiä ympärilleen, mutta jokainen tarvitsee silti elämässään edes yhden luotettavan ihmisen, jonka kanssa voi halutessaan jakaa asioita ja jolta tietää saavansa tukea. (Lämsä 1999, 56; Paju & Vehviläinen 2001, 64.) Monelle nuorelle tukihenkilö näyttäytyi tällaisena ihmisenä.

Et se oli enemmän sellanen ihminen joka on siinä ja kenestä mä tiedän et se auttaa ja tsemppaa eteenpäin. (H6)

Tapaamiset tukihenkilön kanssa antoivat nuorille voimia arkeen. Säännölliset tapaamiset rytmittivät arkea ja lisäsivät sen mielekkyyttä ja tapaamisia odotettiin usein jo etukäteen. Monen nuoren kohdalla arki oli monella tapaa raskasta ja sisälsi erilaisia vaikeuksia, jolloin jo pelkkä tieto tulevasta tapaamisesta saattoi helpottaa ja auttaa jaksamaan. Jotkut kokivat, että arjen tapahtumia oli hyvä päästä säännöllisesti purkamaan tukihenkilön kanssa. Toisaalta tukihenkilön tapaaminen ja yhteinen mukava tekeminen

toimivat nuorelle myös hetkenä, jolloin arki ja siihen mahdollisesti liittyvät murheet unohtuivat ja keskityttiin ainoastaan mukavaan yhdessäoloon.

Oman tukihenkilön rooli näyttäytyi nuorten kokemuksissa pääasiassa kahdenlaisena. Ensinnäkin tukihenkilö koettiin tärkeäksi keskustelukumppaniksi ja luotettavaksi kuuntelijaksi, jolle nuoret pystyivät avoimesti puhumaan asioistaan. Toisaalta tukihenkilö oli myös konkreettinen tuki monissa käytännön asioissa ja arjen toiminnoissa. Joidenkin nuorten kohdalla tukihenkilö näyttäytyi vain toisessa näistä rooleista, mutta monen kohdalla molemmat olivat yhtä lailla tärkeitä. Lehtinen (1997) on tullut tutkimuksessaan samantyyppisiin tuloksiin ja näkee tukihenkilötoiminnan tukemisen tapahtuvan pääasiassa keskustelun ja vuorovaikutuksen, yhdessä tekemisen sekä näiden yhdistelmän kautta. Monen nuoren kokemuksissa tukisuhde näyttäytyi eräänlaisena prosessina, jossa on lähdetty liikkeelle välttämättömien ja virallisempien asioiden hoitamisesta ja edetty läheiseen ja luottamukselliseen suhteeseen, jonka tärkeänä ominaisuutena on yhdessä oleminen.

Aluks hän autto mua siinä muutossa. Ja sit just... No aika hyvin mä opin ne kaikki raha-asiat, mut sit opeteltiin vaan ihan siivoomista ja laitettiin ruokaa ja opeteltiin sitä arkielämää ihan sitä kautta. Eikä se tuntunu siltä et nyt sun on pakko oppii tää vaan oli vaan hauskaa tehdä juttuja yhdessä. Mut sit se rupes muuttuu lähinnä sellaseks et me vietettiin vaan aikaa yhdessä. Sitä on vaikee selittää, se rupes muuttuu sellaseks et sit ku mä opin noin niinku käytännössä elämään itse ehkä sil tavalla kun nuoren ihmisen tai aikuisen kuuluu, nii sit se oli vaan sellasta tosi mummolan omasta. Et sä voit vaan mennä jonnekin ja sit sä voit taas vähän aikaa olla lapsi ja sun ei tarvi kauheesti osata mitään tai tietää mitään. (H8)

7.1 YHDESSÄ TEKEMINEN JA ASIOIDEN HOITAMINEN

Osalle nuorista tukihenkilön merkitys tuli esiin nimenomaan yhdessä tekemisen ja käytännön asioiden hoitamisen kautta. Esittelin edellisessä luvussa erilaisia puutteita, joita nuorilla oli arkielämän taidoissa heidän lähtiessään mukaan TUAS-toimintaan. Näitä taitoja opeteltiin yhdessä tukihenkilön kanssa. Tuki asioiden opettelussa vahvasti nuor-

ten luottamusta myös itsenäiseen pärjäämiseensä ja tämän myötä omatoimisuus lisääntyi. Yhdessä tekemisen kautta nuoret saivat elämäänsä positiivisia onnistumisen kokemuksia. Tutkimukset ovat osoittaneet, että positiivisten kokemusten myötä nuorelle rakentuu vankka itsetunto ja luottamus itsen, omiin voimavaroihin ja osaamiseen. (esim. Karvonen 2009, 159.)

Musta on tullu ehkä niinku sellanen... viel omatoimisempi, niinku sellanen et mä luotan itteeni et mä pärjään. Kun mulla oli ittellenikin se pelko et jos en mä niinku pärjääkään ja sit aina tätä ja tota et varmaan niinku sellasta itseluottamusta tullu enemmän lisää. (H10)

Joidenkin nuorten kohdalla tukihenkilöt olivat toimineet apuna muutossa ja auttanet tavaroiden hankinnassa ja kuljettamisessa sekä kodin järjestelyssä. Myös tukihenkilön tuki virallisten asioiden hoitamisessa oli nuorten kokemuksissa merkittävää. Tukihenkilöt olivat auttaneet nuoria esimerkiksi erilaisten hakemusten täyttämässä ja olleet mukana viranomaisten tapaamisissa. Nuoret kokivat yleisesti virallisten asioiden hoitamisen epämiellyttävänä ja ahdistavana ja viranomaisten tapaaminen oli monen mielestä jännittävää tai jopa pelottavaa. Tästä syystä nuorilla oli taipumusta jättää asioita hoitamatta tai menemättä tapaamisiin. Tutun ja turvallisen ihmisen läsnäolo rauhoitti nuoria jännittävässä ja ahdistavissa tilanteissa. Tieto siitä, että joku on tukena, vaikka asiat eivät menisi suunnitelmien mukaan, on ollut nuorille tärkeää. Tämä on vahvistanut nuorten kokemusta siitä, että asiat järjestyvät ja lisännyt luottamusta myös omaan pärjäämiseen.

Se et ku mun tukihenkilö, niin ni tota se on ollu tosi paljon auttava, et esimerkiks ku mä menin ekaa kertaa sosiaalityöntekijän vastaanotolle ni se oli tosi paljon helpompaa kun tukihenkilö oli mukana. Et niinku välil jos mul tuli semmonen ihme stoppi et mä en pystynykään puhuu enempää ku muarupes ahdistaa, ni se jatko ja auto siinä. (H9)

Tukihenkilö oli mun mukana siel tapaamisel ekan kerran ja siit oli mulle tosi iso helpotus koska ensinnäkään mä en ois saanu hoidettuu sitä yksin, mä oon niin laiska ja huonomuistinen ja sit toiseks sitä et se rentoutti sitä

tilannet koska ne oli mul sellasii uusii asioita ja se jännitti mua tosi paljon. (-) Se helpotti sitä jännitystä niin sanotusti et ku on se tuki siinä. Ja näytti mulle et tää on hyvä paikka. (H7)

Tukihenkilö näyttäytyi nuorten kokemuksissa usein ihmisenä, joka tönäisee eteenpäin, jos nuori ei yksin saanut jotakin asiaa tehtyä. Monen kohdalla asioiden aloittaminen ja loppuun saattaminen tuotti vaikeuksia. Erityisesti epämieluisat asiat saattoivat jäädä hoitamatta silloin, kun arki oli muutenkin raskasta tai elämässä oli paljon kiireitä. Tukihenkilön avulla asioiden hoitaminen ja tekemään ryhtyminen monesti helpottuivat. Nuoret kertoivat kokeneensa jo tiedon tulevasta tukihenkilön tapaamisesta helpottavana. Hoitamattomat asiat saattoi tapaamista varten kerätä yhteen ja nuori pystyi luottamaan siihen, että tapaamisella ne tulevat viimeistään hoidetuksi.

Se on siis auttanu tosi paljon kun tukihenkilö on tullu mun luo tai ollaan menty kahvilaan ja sit mä tiedän et nyt kun nähdään tässä ni mun on vaan tehtävä ne [hoitamattomat tehtävät]. Et just se et jos ei jaksa ni tietää et no mä teen sen sillon. (H6)

Tukihenkilö oli yks kerta auttamassa mua muuton jälkeen, kun mulla oli jääny tosi paljon laatikoita ja tavaroita jotka vaan loju, et mä en saanu niitä mihinkään. Ni se oli auttamassa mua lajittelee ne kaikki. (H9)

Yhdessä tekeminen liittyi nuorten kokemuksissa myös mukaviin ja miellyttäviin asioihin, eikä siis pelkästään virallisten asioiden hoitamiseen tai arkielämän taitojen opetteluun. Tukihenkilön kanssa mietittiin yhdessä nuoren kannalta mukavaa ja mielekästä tekemistä. Yhdessä kokeiltiin erilaisia harrastuksia ja käytiin tutustumassa erilaisiin paikkoihin. Toisaalta nuoret olivat tehneet yhdessä tukihenkilönsä kanssa mukavia asioita myös ilman sen kummempaa tavoitetta uuden harrastuksen löytämisestä. Nuoret kertoivat käyneensä tukihenkilönsä kanssa esimerkiksi uimassa, kahvilla, kävelyllä, pelaamassa biljardia ja erilaisissa tapahtumissa. Toiset viettivät aikaa myös tukihenkilön tai nuoren kotona. Pääasia oli, että yhdessä oleminen oli mukavaa ja nuorelle jäi tapaamisesta hyvä mieli.

Meil on tosi mukavaa et ollaan käyty salilla ja ollaan käyty tanssimassa ja välillä saatetaan mennä vaan kahville ja välillä mennään uimaan. Ja ollaan käyty elokuvapäivillä ja messuilla ja kaikennäköstä. Et meil on kaikennäköstä tämmöstä mitä vaan keksitään. (H5)

Niiden nuorten kohdalla, joiden tuen tarve keskittyi käytännön asioihin, tukisuhde oli pysynyt jokseenkin virallisena. Nuoret tiedostivat, että tukisuhde tulee jossakin välissä päättymään, eikä tämä tuntunut nuorista erityisen pahalta ajatuksilta. He luottivat siihen, että kun lopettamisen aika tulee, asiat omassa elämässä ovat edenneet siitä, kun suhde aloitettiin, ja elämäntilanne parantunut. Näiden nuorten kohdalla tukisuhteen alussa määritellyt tavoitteet olivat edelleen konkreettisesti mielessä ja näiden saavuttamista pidettiin tärkeänä. Toisaalta nämä tukisuhteet olivat usein vielä suhteellisen tuoreita, mikä saattoi vaikuttaa siihen, että niissä keskityttiin lähinnä käytännön asioiden hoitamiseen ja konkreettisten tavoitteiden täyttämiseen. Tukisuhteet lähtevät usein liikkeelle välttämättömien asioiden hoitamisesta, eli konkreettisesta tekemisestä ja virallisemmista asioista. Suhteen edetessä siirrytään enemmän epävirallisiin ja vapaa-aikaan liittyviin asioihin. Luonnollisetkin ihmissuhteet syvenevät ajan kanssa ja luottamuksen saavuttaminen vie aikaa. Voikin olla, että jatkuessaan pidempään myös käytännön tekemiseen keskittyneissä tukisuhteissa yhdessä oleminen, vuorovaikutus ja keskustelu nousevat suurempaan rooliin.

Se on painottunu ehkä niihin vakavampiin asioihin enemmän mut meil oli ainaki tarkoitus silleen et me nähtäis sillain rennos ilmapiiris vähän enemmän. (H9)

Meil oli just nää ruuanlaitot ja virastoasiat ja just tää vapaa-aika ja nyt me ruvetaan tähän vapaa-aikapuoleen panostaa sit. Et kun me keväällä panostettiin tähän ruuanlaittopuoleen ja näihin. (--) Nyt on sit tarkoitus ruveta tän mun tukihenkilön kans näit vapaa-ajan juttui kattoo. Kaikkee tämmöst kun on kuntosalit ja uimahallit ja tämmöst kaikkee. (H10)

7.2 KESKUSTELUKUMPPANI JA KUUNTELIJA

Osalle nuorista tukihenkilö näyttäytyi ennen kaikkea ihmisenä, jonka kanssa saattoi keskustella asioista ja joka kuunteli nuorta. Nuorille olikin tärkeää päästä puhumaan henkilökohtaisista asioista ja vaikeuksistaan luottamuksellisesti ilman, että joutui pelkäämään asioidensa leviävän. Nuoret saattavat usein hävetä ongelmiaan, eivätkä uskalla puhua niistä kaikkien kanssa. Esimerkiksi mielenterveyden ongelmiin liittyy monesti häpeää, eikä niiden jakaminen ole välttämättä helppoa. Nuoret kokivat tärkeänä, että myös vaikeista asioista pystyttiin kuitenkin tukihenkilön kanssa puhumaan, eikä tämä tuominnut tai arvostellut nuorta. Tukihenkilöltä saatiin myös erilaisia neuvoja ja uusia näkökulmia asioihin ja elämäntilanteisiin. Nuoret kertoivat arvostavansa tukihenkilönsä mielipiteitä suuresti. Myönteinen palaute, kannustus ja hyväksytyksi tuleminen tunne ovat nuorelle merkittäviä positiivista minäkuvaa vahvistavia tekijöitä ja tärkeitä elementtejä tukisuhteen vuorovaikutuksessa. Näiden tekijöiden kautta myös nuoren itsetunto vahvistuu. (Aaltonen ym. 2003.)

Sille [tukihenkilölle] oli tosi helppo jutella kaikista ihan normaaleista jutuistaki mitä mul tapahtu. (--) Se oli tosi semmost kivaa et mul ei ollu yhtään semmonen niinku painostunu olo silleen et ku mä tiesin et mä voin vaan avata tän asian tähän näin ja kuulla sen mielipiteet ja se koittaa tsempata mua ja on hyvällä päällä aina ja tälleen ni sit siitä jäi aina hyvä fiilis et pääsi vähän purkamaan. (H7)

Kuitenki saanu mun tukihenkilöltä tosi paljon eri näkökulmia. (--) Hän näkee kumminkin asiat vähän eri tavalla. Et se oli tosi kiva hänenkin näkökantansa kuulla. (H3)

Nuorille oli tärkeää, että keskustelu ja omista asioista puhuminen lähtivät heistä itsestään ja he saivat itse päättää, minkä verran halusivat asioistaan tukihenkilölle jakaa. Toiset olivat luonnostaan puheliaampia ja kokivat keskustelun tapana käsitellä asioita ja tunteita. Toiset taas olivat pidättyväisempiä, eikä keskustelulla ollut heidän kokemuksissaan yhtä merkittävää roolia. Kuitenkin myös näille nuorille tieto siitä, että tukihenkilön kanssa voi tarvittaessa keskustella, oli tärkeää.

Kyllähän kaikilla on jonkinlainen... tai tarve mutta hyvä olla kummiskin joku henkilö jolle keskustella luottamuksellisesti. (H4)

Kyl me puhutaan niistä asioista mitkä on mielen päälläkin. Koska onhan se ihan kiva jollekin kertoo vähän asioita. (--) Kyl niistä vakavammistakin asioista tulee puhuttua sen verran kun kahvilassa kehtaa kertoa. Jossain määrin ihan kaikkee mä en kumminkaan kerro mut... aika paljon. (H2)

Etenkin niiden nuorten kohdalla, joiden kokemuksissa tukihenkilön rooli näyttäytyi ensisijaisesti kuuntelijana ja keskustelukumppanina, tukihenkilö koettiin hyvin läheisenä ihmisenä. Osa nuorista koki tukisuhteen kehittyneen jopa niin luonnolliseksi ja läheiseksi, että tukihenkilö nähtiin ennemmin ystävänä tai perheenjäsenenä kuin virallisenä suhteena.

Se tuntu tosi luontevalta. Ja tuntu sellaselt henkilölt joka oli alust asti tosi turvallinen ja sellanen lempeen olonen. (--) Et siis mun varamummi lähinnä. Meist tuli tosi läheisii ja se oli oikeesti sellanen joka huolehtii sust tosi paljon ja välitti tosi paljon. (H8)

Mun tukihenkilöstä on tullu tosi läheinen. Meil on tosi hyvät välit ja näin et ois vaikee kuvitella silleen et me ei tavattais hänen kanssaan. (H5)

En mä koskaan nää häntä semmosena tukihenkilösuhteena eikä hänkään että. (--) Kyl me oolttiin ihan kavereita vaan. (H3)

Nämä tukisuhteet olivat kestäneet jo pidempään ja tukisuhteen virallinen puoli ja sen asettamat rajat olivat pitkälti hämärtyneet. Suhteen virallinen puoli ei tuntunut nuorista enää tärkeältä, sillä suhteesta oli heidän mukaansa muodostunut luonnollinen ihmissuhde, jonka luotettiin säilyvän vielä virallisen tukisuhteen päätyttyäkin. Joidenkin kohdalla virallinen tukisuhde olikin jo päätetty, mutta yhteydenpito tukihenkilön kanssa oli jatkunut samanlaisena kuin ennenkin.

Ehkä ensimmäisen vuoden jälkeen se alko pelottaa, et jos täs on aikaraja, et ku sitä alko kiintyy niin paljon ni sitä ajattelee silleen et jos se vaan nyt menee pois. Mut sit me vaan puhuttiin siitä [tukihenkilön kanssa] ja sovittiin et tavallaan niinku et vaik se virallinen osuus loppuu ni ei sit kumminkaan katkasta sitä meiän suhdetta sitten. (H8)

Riippumatta siitä, kaipasiko nuori tukihenkilöstä ensisijaisesti keskustelukumppania vai tukea käytännön asioissa, tukihenkilön merkitys liittyy ennen kaikkea läsnä olemiseen nuoren elämässä ja tietoon siitä, että tukea on tarvittaessa saatavilla. Vaikka tukisuhteille oli asetettu monia käytännönläheisiä tavoitteita, tärkeintä nuorille tuntui olevan se, että he olivat saaneet elämänsä ihmisen, johon voi tarvittaessa ottaa yhteyttä ja jonka apuun voi luottaa, oli ongelma mikä tahansa. Vaikka tukihenkilö ei aina olisikaan ollut konkreettisesti läsnä, jo pelkkä tieto tämän olemassaolosta riitti vahvistamaan nuoren pärjäämistä.

Et oli just se vaihtoehto et jos tulee hätä, ni tietää mist saa sit apuu varmasti. (H7)

Kyl mä tiedän et mä oisin varmaan jotenkuten pärjänny tähänkin asti [ilman tukihenkilöä]. Mut kuin paljon helpomalla on ehkä päässy. Ja ehkä vaan se tietosuus siitä et on tuki. Ni ehkä se on tietyllä tapaa jos mulla ei ois sitä ni mul ois ehkä sellanen olo et mul ei oo niinku tarpeeks tässä tukee ympärillä. Et toisaalta se ois tosi eri tilanne. (H6)

Lämsä ja Kiviniemi (2009) nostavat yhdeksi merkittäväksi elämässä eteenpäin vieväksi voimavaraksi toivon. Toivo liittyy läheisesti tulevaisuudenuskoon ja perustuu tunteeeseen ja tietoisuuteen siitä, että vaikeuksistaikin on mahdollista selvitä. Se on avoimuutta nähdä ympärillä olevat ja tulevat mahdollisuudet. Nykyhetkessä toivo tekee elämän siedettäväksi ja merkitykselliseksi, vaikka elämässä olisikin vaikeuksia. Tulevaisuuden suhteen toivo tarkoittaa mahdollisuuksien näkemistä ja niihin luottamista huolimatta siitä, että tulevaisuus voi nuoresta tuntua epämääräiseltä. Se, ettei nuori näe tietystä tilanteesta ulospääsyn mahdollisuuksia tai kykene luomaan suunnitelmia tulevaisuudelle,

kertoo puolestaan nuoren kokemasta epätoivosta. Toivo liittyy olennaisesti myös toisiin ihmisiin: ihmiset synnyttävät ja ylläpitävät toisissaan toivoa. (Kylmä 1996, 29–30.) Tukisuhteen voi nähdä vahvistaneen toivoa monen nuoren elämässä, sillä nuoret kokivat suhteen vaikuttaneen positiivisesti heidän omiin elämänvalintoihin ja asenteeseensa. Tukihenkilö oli vahvistanut myönteistä suhtautumista elämään ja tukenut hyviä päätöksiä. Useampi nuori toi esiin, että ilman tukisuhdetta ja kannustavan aikuisen läsnäoloa asiat omassa elämässä olisivat voineet mennä paljon huonommin ja nuori olisi todennäköisesti päätenyt tekemään enemmän huonoja päätöksiä.

Sitä on rehellisesti tosi pelottavaa aatella. Et siis ehkä sellast niinku tukevaa ja kannustavaa aikuista ihmistä ei ois ollu elämässä. Joten ois varmaan tehny viel paljon enemmän huonoja päätöksiä. Ehkä jopa niin paljon, että tässä kohtaa ei olisi enää minua tekemässä näitä päätöksiä. Et siis kyl must tuntuu et asiat ois menny todella eri suuntaan. (H8)

Toivon lisääntyminen nuorten elämässä näkyi muun muassa siinä, että nuoret kokivat uskonsa tulevaisuuteen kasvaneen ja he luottivat omaan pärjäämiseensä elämässä. Nuoret suhtautuivatkin tulevaisuuteen pääasiassa toiveikkaasti ja monilla oli hyvinkin konkreettisia suunnitelmia ja tavoitteita. Joillekin tämä oli täysin uutta ja tästä syystä erityisen merkityksellistä. Eräs nuori kertoi aiemmin ajatelleensa, ettei tulevaisuutta kannata suunnitella, koska ei nähnyt itsellään tulevaisuutta ja eli päivä kerrallaan. Viimeisen parin vuoden aikana hän oli ensimmäistä kertaa asettanut itselleen tavoitteita ja alkanut unelmoida asioista.

Nyt mä oon oikeesti alkanu haaveilemaan ja suunnittelemaan et mitä mä haluun tehdä ja minne mä haluun mennä ja miten mä haluun elää. (H7)

Kyl mäkin haluun aatella et hyvin mä pärjään. Ja ehkä suurinta on se et haluu pärjätä. Koska sillon sit vaik tuleeki sellasii tilanteita et aattelee ettei pärjää ni sit sul on ainaki motivaatioo muuttaa sitä tilannetta. (H8)

7.3 VAPAAEHTOISUUDEN MERKITYS

Moni nuori toi esiin tukihenkilön vapaaehtoisuuden merkityksen. Nuoret arvostivat sitä, että tukihenkilö käyttää toimintaan omaa vapaa-aikaansa, eikä saa toiminnasta rahallista korvausta. Tämä toimi nuorille merkinä siitä, että tukihenkilö oli aidosti kiinnostunut nuoresta ja tämän elämästä ja halusi vilpittömästi auttaa nuorta ja viettää tämän kanssa aikaa. Tämä lisäsi nuorten luottamusta tukihenkilöä kohtaan. Tukihenkilöitä verrattiin jonkin verran viranomaisiin ja muihin ammattityöntekijöihin. Tukihenkilö koettiin helpommin lähestyttävänä, luotettavampana ja vilpittömämpänä auttajana. Ammatilliseen suhteeseen liittyikin yleensä aina tietynlainen etäisyys asiakkaan ja työntekijän välillä. Suhde perustuu kaupalliseen periaatteeseen, jossa työntekijä saa palkan tehtävistään. Tästä syystä asiakkaiden voi olla vaikea luottaa työntekijään ja siihen, että tämä on aidosti kiinnostunut asiakkaasta, eikä vain työstään. (Lehtinen 1997, 48–50.)

Mä oon ite sen luonteinen, et en mä tuu työntekijöitten, ketkä tekee sitä työkseen, kaa toimeen kun mul on ajattelutapa vähän niinku anarkistinen siin mielessä, tai sitä tapaa vastaan et ne tekee sitä työkseen. Mä en tiedä mitä ne oikeesti ajattelee. Siks mä tykkään jutella ihmisten kanssa ketkä ei tee sitä työkseen. (H1)

Mä ite tykkään siitä, että on normaaleja ihmisii että ei oo semmosia työntekijöitä. Että heidän kanssa voi jutella. Kun mä nään kaikki työntekijät harmaina ihmisinä. Ne jotka tekee sitä työkseen on semmosii. Mut sitten nää tukihenkilöt on normaalei ihmisii niin ne on sit semmosii mukavii ja tajuu että ne ei oo niitä harmaita henkilöitä. Kaikki on vähän niinku harmaita henkilöitä jotka tekee sitä palkkansa ja elantonsa vuoks. Että kun sillon niillä on aina se oma tavoitteensa siinä mitä ne yrittää saada aikaseks et se on... mä oon vähän tosi tiukka näiden kanssa et kenelle mä suuni avaan. Tai mitä mä niiden kanssa teen. (H2)

Tukihenkilön vapaaehtoisuuteen liittyen monelle nuorelle oli tärkeää myös se, että tukihenkilöä saattoi tavata iltaisin ja viikonloppuisin, eikä toiminta siis rajoittunut mihinkään tiettyyn kellonaikaan, kuten monesti työntekijöiden kohdalla. Nuoret kävivät kou-

lussa ja töissä ja tästä syystä toimistotyöaikaan rajoittuminen olisi ollut monelle nuorelle hankalaa. Lisäksi nuoret kaipasivat tukea ja tekemistä nimenomaan vapaa-aikaan.

Haluttiin sellanen tukihenkilö jota mä voin tavata vapaa-aikana, viikonloppusin ja täysin meidän molempien ehdoilla. (--) Se on kyl ollu tosi iso juttu. (H5)

Nuoret olivat ohjautuneet TUAS-toimintaan pääasiassa muiden palveluntuottajien kautta. Ohjaavana tahona oli toiminut esimerkiksi koulujen, sosiaalitoimiston ja terveydenhoidon työntekijät. Monesti taustalla oli nimenomaan ajatus siitä, että kyseinen ammattilainen ei kyennyt tukemaan nuorta riittävästi tai oikealla tavalla ja tukihenkilöä kaivattiin täydentämään auttamisverkostoa. Monella nuorella oli kuitenkin edelleen aktiivisia kontakteja myös muihin palveluihin ja ammattiauttajiin.

Et kyl mä psykiatrilla käyn mut se on sit taas ihan eri asia koska se koittaa oikeesti niinku käydä mun pään sisällä. Mut kaipas just sitä ulkopuolista aikuista ihmistä ketä... et ei löydy hirveesti semmosii ihmisii ketä... En mä nyt väitä et mun tukihenkilökään ymmärs sitä mut se kuunteli sentään ja yritti ymmärtää. (H7)

Koska tukihenkilö on vapaaehtoinen ja käyttää toimintaan omaa vapaa-aikaansa, nuorille oli tärkeää, että myös tukihenkilö nautti tapaamisista ja yhteisestä ajanvietosta. Kokemus siitä, että tukihenkilö viihtyi nuoren seurassa, piti nuorta tärkeänä ja sai tapaamisista myös jotain itselleen, oli nuorille merkityksellistä ja vahvisti heidän itsetuntoaan. Joskus tämä saattoi kuitenkin johtaa siihen, että nuoret laiminlöivät omia tuen tarpeitaan käytännön asioiden hoitamisessa ja halusivat sen sijaan tehdä tukihenkilönsä kanssa jotain hauskaa ja mukavaa, koska ajattelivat tukihenkilön nauttivan tästä enemmän ja viihtyvän näin paremmin nuoren seurassa.

Hänen [tukihenkilön] mielestä on mukava olla minun kanssa ja vaihtaa kuulumisia. (--) Ja kyl se omalla tavallaan myös just sitä itsevarmuutta itteään kohtaan tuo ku ihmiset ympärillä arvostaa ja näyttää et on ihan yhtä

lailla tärkeä ja sitten on just hyvä semmosena et ei tarvi silleen muuttua eikä painosteta mihinkään. Et kannustetaan myös siihen et ollaan ihan oma itsemme. (H5)

Se on tosi hassuu et yhtäkkii on ihminen joka ei tunne sua entuudestaan, mut sit se vaan uskoo suhun tosi paljon silleen niinku et yhtäkkii sä ootki jollekin tosi tärkeä. Eikä se tunnu sellaselt teennäiseltä, ei se tunnu sellaselta et tottakai se välittää koska se kuuluu sen ammattiin tai koska se nyt on jostain syyistä sen velvollisuus tai koska se on utelias sun asioista tai jotain vaan siis sen takii et se nyt vaan yksinkertasesi halua välittää susta. (H8)

Vaikka nuorten kokemukset tukihenkilöistään olivat pääasiassa positiivisia, joissakin tukisuhteissa oli kohdattu myös ongelmia. Etenkin aikataulujen yhteensovittaminen oli ajoittain haastavaa ja joskus tapaamisia jouduttiin tukihenkilön kiireiden vuoksi siirtämään tai perumaan. Eräs nuori epäili, että tukisuhde saatettaisiin jopa joutua lopettamaan tukihenkilön kiireiden vuoksi. Nuoret olivat yleisesti ottaen hyvin ymmärtäväisiä tukihenkilöiden kiireitä kohtaan, mutta silti pettyneitä ja harmissaan, jos tapaamisvälit venyivät pitkiksi.

Täs on nyt varmaan sattumia käynyt niin paljon että en mä silleen häntä voi syyttää asiasta mut ei olla nyt nähty niin paljon kun olisin toivonu. Vähän se harmittaa välillä. (H4)

Ehkä just huomaa nytte ku tarvis tukihenkilöä ni ei oo sit nähnykään sitä. Mut sit niinku siis todellaki hänenki täytyy jaksaa, ei se voi auttaa jos se on ite väsyny. (H6)

Eräällä nuorella oli kokemus siitä, että tukisuhteen roolit olivat jollakin tapaa kääntyneet pääläelleen. Tukihenkilöllä oli itsellään elämässään ajankohtaisia vaikeuksia, joita nuori joutui kuuntelemaan enemmän kuin olisi halunnut. Nuori koki joutuneensa suhteessa itse tukijan asemaan. Tilanne oli nuorelle raskas, sillä hänellä oli omassakin elämässään ajankohtaisia rankkoja asioita.

Mä haluaisin et mulla olis viikossa yks semmonen tunti että mun ei tarttis ajatella kaikkee paha ja mä voisin niinku jutella hänen kanssaan kuulumisii ja kaikkee hauskaa. (--) Mut sit se menee välillä siihen että hän tota puhuu omista huonoista hetkistään. (--)

Et tottakai mä nyt yritän auttaa mut on se vähän semmonen et en mä hakenu siihen et musta tulis se tukihenkilö. (H2)

Nuori ei kuitenkaan tiennyt, miten sanoisi asiasta tukihenkilölleen loukkaamatta tämän tunteita. Hän pohti jopa tukisuhteen lopettamista, mikäli tilanne ei paranisi. Vaikka nuoret korostivat tukihenkilöiden vapaaehtoisuuden merkitystä, tämä voi joskus olla myös ongelmallista. Kun toimintaa tehdään omalla vapaa-ajalla ja tärkein työkalu on tukihenkilön oma persoona, saattavat tukisuhteen rajat myös tukihenkilön mielessä unohtua. Tämä voi johtaa tukihenkilön puolelta liiankin luonnolliseen käyttäytymiseen ja henkilökohtaisten ongelmien jakamiseen, mikä ei välttämättä kaikkien nuorten mielestä ole hyvä asia.

8 TUAS-TOIMINNAN KÄYTÄNNÖT

Nuoret kuvasivat haastatteluissa monipuolisesti kokemuksiaan TUAS-toiminnan erilaisista käytännöistä ja toiminnan toteutuksesta. Tässä luvussa esittelen näitä kokemuksia. Toiminnan käytännöt liittyvät esimerkiksi toimintaan lähtemiseen, työntekijöiden ja tukiparien yhteisiin tapaamisiin, työntekijöihin yleisesti sekä taloudelliseen tukeen.

Haastattelun aluksi pyysin nuoria muistelemaan TUAS-toimintaan lähtemistä ja tukisuhteen aloittamiseen liittyneitä käytäntöjä. Toisten kohdalla toimintaan lähtemisestä oli kulunut jo hyvinkin paljon aikaa ja tapahtumien ja omien tuntemusten muistaminen tuntui vaikealta. Kyseinen aika oli monen nuoren kohdalla ollut hyvin sekavaa ja elämässä oli tapahtunut paljon suuria muutoksia samanaikaisesti, eivätkä yksityiskohdat näin ollen olleet jääneet selkeästi mieleen. Osalla nuorista oli myös akuutteja mielenterveyden ongelmia toimintaan lähtemisen aikaan, mikä saattaa vaikuttaa siihen, että tapahtumia oli vaikea jälkeenpäin muistaa. Lisäksi moni kertoi kokeneensa toimintaan lähtemisen ja uusien ihmisten tapaamisen jännittävänä ja ahdistavana, mikä voi sekin osaltaan hämärtää muistia.

Täs on niin vaikee vapaamuotoisesti kertoo ehkä just sen takii, et sillon ku kaikki on alkanu, ni kaikki on ollu myös tosi sumusta tai sellasta, et mä en ehkä ite oo tehny kauheesti päätöksiä tai edes tienny et mitä kaikkee tapahtuu, niin siit on sit vaikee mitään enempää kertoo. Muutoksia on tapahtunu tosi nopeeseen tahtiin. (H8)

Se on vähän hankala puhuu kun mä en muista siitä kauheesti. Mä olin kumminki sillon niin erilainen ihminen. (H3)

Mä oon tosi huono uusien ihmisten kanssa yleensä. Et varsinkin sillon ku mua ahdisti tosi paljon ja mul oli niinku paljon huonompi tilanne ku nytte ni mua ahdisti kaikki uus. Mut kuitenkin mä halusin kokeilla et kyl mä niinku tavallaan olin innostunu [TUAS-toiminnasta]. Ja sit mua jännitti et millanen se on se tukihenkilö ja et mimmosta tää toiminta ylipäätään on. (H9)

TUAS-toiminta ei ollut yhdellekään nuorelle ennestään tuttua, eikä heillä ollut siis etukäteen tietoa toiminnan sisällöstä. Idea toimintaan lähtemisestä tuli kaikkien kohdalla joltakin ulkopuoliselta henkilöltä. Toimintaan nuoria oli ohjannut muun muassa sosiaalityöntekijä, koulukuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä muiden kolmannen sektorin toimijoiden työntekijät. Joidenkin nuorten kohdalla nuoren toimintaan ohjannut ammattilainen oli mukana, kun TUAS-toiminnan työntekijöitä tavattiin ensimmäisen kerran. Nuoret pitivät tätä hyvänä asiana, sillä tutun henkilön läsnäolo helpotti uuden tilanteen aiheuttamaa jännitystä ja tämä osasi kertoa nuoren elämäntilanteesta, mikäli tämä tuntui nuoresta itsestä vaikealta.

Joidenkin nuorten kohdalla toimintaan lähtemiseen oli liittynyt myös epäilyksiä. Kaikki eivät olleet alkuun varmoja siitä, haluaisivatko he ylipäänsä ottaa tukihenkilöä elämäänsä. Joidenkin kohdalla kyse oli yleisestä vaikeudesta luottaa ja tutustua uusiin ihmisiin. Osa nuorista kertoi pelänneensä etukäteen, että tukihenkilö yrittäisi jollakin tavalla puuttua nuoren elämään ja rajoittaa sitä. Nuoret pelkäsivät tukihenkilön olevan keino kontrolloida heidän tekemisiään. Toisten kohdalla epäilykset liittyivät omaan ajankäyttöön ja siihen, löytyisikö tukisuhteelle aikaa.

Alussa mä olin vähän epäröivä että haluunks mä nyt ketään kattomaan mun perääni tai juttelemaan mun kanssa tai olemaan siinä et mä en oikein tykänny ihmisistä jotka liittyy mun elämään tollattii. Aluks mä olin tosi skeptinen. (H2)

Ehkä mä mietin sitä, kun mun elämä oli kuitenkin niin täynnä kaikkee. (--) Ja ehkä mä otin sen semmosena haasteena, et taas yks juttu mihin mun täytyy sitoutuu. Mut sit samal mä olin sillee et kyl mä haluun sitä. Sit ku sai tutustuu siihen ketä mun tukihenkilöks tuli ni sit se vähän niinku vahvistu vielä et kyl mä haluun olla tässä. (H6)

Eräs nuori muisteli, että TUAS-toimintaan lähtemisen aikoihin hänen ympärillään oli paljon ihmisiä ja ammattilaisia, jotka tekivät päätöksiä hänen puolestaan. Nuori koki istuneensa sivussa katsomassa ja kuuntelemassa, kun päätöksiä tehtiin, kykenemättä itse kontrolloimaan tilannetta. Nuori pohti tämän olleen kuitenkin ehkä tarpeellistakin, kos-

ka hän ei kokenut olleensa tarpeeksi kypsä tekemään päätöksiä itse ja ajatteli ammattilaisten tietävän paremmin, miten asiat olisi hyvä hoitaa. Hän korosti kuitenkin ymmärtäneensä, että toimintaan lähteminen oli vapaaehtoista ja hän voisi halutessaan siitä kieltäytyä.

Must tuntuu et mä oon vaan tosi lapsi niiden kaikkien päätösten ja ihmisten keskellä jotka yritti autta mua, sillain et mä vaan istun sivussa ja musta tehdään paljon päätöksiä. Ja siis ehkä se on ollu tarpeellista koska ehkä mä en oo ollu tarpeeks iso tekemään ite niitä päätöksiä tai mä en oo ymmärtäny mihin ne liittyy. Mut siis must tuntuu vaan tosi paljon silt et mä en kontrolloinu mitään mitä tapahtuu. (--) Must tuntuu et joku toinen ties paremmin et tää vois olla nyt ihan hyvä ratkasu. (H8)

Koska TUAS-toiminta ei ollut nuorille ennestään tuttua, osalla oli alkuun ollut vaikeuksia hahmottaa, mitä toiminta sisältää ja millaista tuki käytännössä tulisi olemaan. Vaikka toimintaan lähteminen oli herättänyt ristiriitaisiakin tunteita ja epäilyksiä, kaikki tutkimukseeni osallistuneet nuoret olivat lopulta tyytyväisiä siihen, että olivat lähteneet mukaan. Toiminnan kautta saatu tuki oli ollut myös sellaista, mitä nuori ei etukäteen ole osannut edes pyytää tai odottaa. Nuoret arvostivat TUAS-toiminnassa erityisesti sitä, että toiminta lähtee heidän omista tarpeistaan ja he saavat vaikuttaa sen sisältöön ja tavoitteisiin.

Mun mielestä on just ihanaa se kuin paljon ite voi vaikuttaa siihen et paljon mun elämästä menee tähän. (--) Ja sit just sillain et omiin tarpeisiin mihin ikinä sit tarviikaan apuu. (H6)

Se kaikki mitä on saanu on vaan ollu plussaa elämässä et mitä mä nyt ois varmaan enempää osannukaan pyytää. (--) En mä ees tienny et voi olla mitään sellasta et joku ulkopuolinen vois tulla tol tavalla auttamaan. (H8)

Mä oon ollu tosi tyytyväinen tähän TUAS-toimintaan et ne tekee sen mitä lukeeki esimerkiks niitten nettisivuilla kun menee lukee mihin voi saada

apuu. Mut sit se on niin pal kaikkee muutaki et mihin kaikkeen apuu ja tukee saa. (--) Siis se on ollut just sitä mitä mä oon kaivannu ja sit sen lisäksi viel paljon lisää. (H9)

Vaikka oma tukihenkilö näyttäytyi nuorten kokemuksissa TUAS-toiminnan tärkeimpänä ihmisenä, myös työntekijöitä arvostettiin. Heidät nähtiin ihmisinä, jotka mahdollistivat nuoren tukisuhteen. Työntekijöiden kautta syntyy ensivaikutelma toiminnasta ja he päättävät myös nuoren mahdollisuuksista osallistua toimintaan ja valitsevat mielestään sopivan tukihenkilön nuorelle. Nuorilla oli yleensä tietty työntekijä, jonka kanssa oltiin eniten tekemisissä ja joka oli näin ollen tullut tutuimmaksi. Tämä työntekijä koettiin yleensä suhteellisen helposti lähestyttäväksi ja nuoret luottivat siihen, että myös työntekijöiltä saa tarvittaessa apua. Osalle nuorista työntekijät olivatkin tukihenkilön tavoin merkittävä osa sosiaalista verkostoa. Nuoret arvostivat sitä, että myös työntekijöiden seurassa pystyi olemaan aidosti ja vapaasti oma itsensä.

Ei tunnu siltä et sä oot pelkästään vaan asiakas vaan oikeesti sä oot kaikki mitä sussa on. Sä oot oikeesti ihminen jota halutaan auttaa. (H8)

Tääl ei oo sellanen olo et kukaan painostais mihinkään. Ja tosiaan aina tosi rentoo ollu tavata ja nähdä eikä koskaan oo ollu sellanen olo et pitäis istuu suorassa ja varoo mitä sanoo. (H5)

Tukihenkilövalinta oli jokaisen nuoren kohdalla onnistunut hyvin ja erityisesti tässä yhteydessä nuoret kehuivat runsaasti työntekijöiden ammattitaitoa. Tukisuhteen alussa on niin sanottu koeaika, jonka aikana kokeillaan, kuinka tukihenkilön ja nuoren kemiat kohtaavat ja päätetään, aloitetaanko tukisuhde vai ei. Kaikkien tutkimukseeni osallistuneiden nuorten kohdalla tukisuhde aloitettiin, eikä sitä ole jälkeenpäin jouduttu purkamaan, mikä osaltaan kertoo tukihenkilövalintojen onnistumisesta.

Me ollaan myöhemmin sit juteltu [tukihenkilön kanssa], et tääl jotenkin tosi hyvin osataan arvioida se et kuka sopii kenellekin ku se sit vaan heti toimi jotenki. (H8)

Tukisuhteen aikana järjestetään seurantalavereja, joissa nuori, hänen tukihenkilönsä ja työntekijä tapaavat kaikki yhdessä. Palavereissa käydään läpi tukisuhteen tilaa ja kuulumisia ja päivitetään nuoren tuen tarpeita. Tapaamiset näyttäytyivät nuorten kokemuksissa yleisesti mukavina tilanteina. Seurantalaveri muistutti nuorta tukisuhteen virallisesta puolesta ja siitä, että suhteen tarkoitus on nimenomaan auttaa nuorta. Palaveri sai nuoret pohtimaan tarkemmin, missä asioissa he mahdollisesti kaipaisi vielä tukea. Mikäli uusia vaikeuksia tai tuen tarpeita oli ilmennyt, mietittiin yhdessä, miten näiden suhteen edettäisiin.

Näillä yhteisillä käynneillä mis me kaikki ollaan ni silloin just keskustellaan et onks tullu jotain uutta mitä tarvii. Ja sit kun ne on suht säännöllisin väliajoin ni jos siin tulee jotain uutta, ni sit heti tulee niinku jotain et ehdotetaan uutta ratkasuu tai joku aika just ton mun tukihenkilön kans et millon me voitais vaik mieltii asiaa. (H9)

Työntekijät ja tukihenkilöt järjestävät ajoittain myös kaikille tuettaville ja tukihenkilöille avoimia yhteisiä tapahtumia, joissa tukiparit voivat tavata toisiaan. Osa nuorista piti tapahtumista ja koki niiden olevan helppo tapa tutustua uusiin ihmisiin. Jotkut olivat löytäneet jopa ystäviä muista tuettavista nuorista. Eräs nuori kertoi tavattuaan muita tuettavia nuoria ymmärtäneensä, ettei ole yksin ongelmiansa kanssa, ja ettei avun tarvitsemisessä ja pyytämisessä ole mitään hävettävää. Yhteiset tapahtumat olivatkin lisänneet hänen itsevarmuuttaan.

Omalla tavallaan se on myös ehkä tuonu itsevarmuutta. Ku mä oon ollu enemmän oman ikästen tuettavien ja sit mä oon ollu myös henkilökunnan ja vapaaehtosten kans paljon juttusilla ja jutellu ja huomannu myös paljon sitä et mä en oo yksin täällä et näillä ihmisillä, muilla tuettavilla saatto olla ihan samanlaisia juttuja ja monenlaiset muutki ihmiset tarvii sitä tukea eikä se oo millään tavalla häpeällistä et tarvii sitä tukea. (H5)

TUAS-toiminnan työntekijät olivat ohjanneet nuoria myös muiden palveluiden piiriin, mikä oli osaltaan vahvistanut monen nuoren sosiaalista verkostoa. Ohjaus muihin palve-

luihin lähti nuoren omista tarpeista ja sillä pyrittiin täydentämään TUAS-toiminnasta saatavaa tukea. Palvelujärjestelmän tuntemus ja valmius ohjata nuoria muiden palveluiden piiriin nousikin nuorten kokemuksissa yhdeksi merkittäväksi asiaksi, jota työntekijöissä arvostettiin. Julkisten palveluiden tehokas hyödyntäminen edellyttää valmiuksia ottaa palveluista selvää, tietoa omista oikeuksista sekä taitoja ja rohkeutta asioida eri tahojen kanssa. Nuoret eivät kuitenkaan välttämättä ole tietoisia omista oikeuksistaan ja palveluista, jotka hyödyttäisivät heitä. (Nuotio & Miettinen 2011.) Tutkimukseeni osallistuneet nuoret tunsivat yleisesti ottaen suhteellisen huonosti palvelujärjestelmää. Heikko palveluiden tuntemus näkyi muun muassa siinä, että nuorten oli vaikea eritellä käyttämiään palveluja. Myöskään vapaaehtoisilta tukihenkilöiltä ei voi odottaa kattavaa palvelujärjestelmän tuntemusta, joten työntekijöiden rooli palveluohjauksessa on merkittävä.

En mä oo itseasiassa ennen tätä haastattelua ees miettiny et mitä mä oisin tehny ilman tuasii, koska en mä tietäis noist [muista palveluista], et missä mä niinku olisin ees täl hetkel tai silleen et en mä ollu ees tajunnu et kuin paljon apuu siit loppujen lopuks on oikeesti ollu mul ku on löytäny noit paikkoi. En mä olis mistään muualt niist kuullu. (H7)

Nuoret olivat saaneet TUAS-toiminnan kautta myös taloudellista tukea esimerkiksi siivousvälineiden ja astioiden muodossa. Tällainen tuki ja avustus oli ollut monelle nuorelle merkittävää niin taloudellisesti kuin henkisestikin, sillä monen nuoren kohdalla oma lähipiiri ei pystynyt auttamaan ensiasunnon hankinnoissa. Omilleen muutto ja välttämättömien tavaroiden hankinta uuteen kotiin voivat olla yllättävän suuri menoerä nuoren taloudessa, kun rahaa on muutenkin käytössä vähän. Näin ollen pienikin apu arjen hankinnoissa on merkittävää.

Muutokset ja kriisit ovat osa ihmisen normaalia elämäntulkua ja jokainen kohtaa niitä elämänsä aikana. Selviytyäkseen vaikeuksista nuori tarvitsee riittävästi kannattelevia tekijöitä, kuten voimavaroja ja ulkopuolista tukea. Turvattu elinympäristö, positiiviset kokemukset ja läheiset ihmissuhteet auttavat koviakin kokenutta nuorta jatkamaan elämäänsä. (Lämsä 1999, 56; Aaltonen ym. 2003; Paananen 2014, 93.) Tutkimukseni nuorten kohdalla TUAS-toiminnan avulla on pystytty vaikuttamaan kaikkiin näihin tekijöi-

hin. Tuki muuttamisessa ja kodin järjestelyissä sekä opintoissa ja työelämään liittyvissä asioissa luovat pohjaa turvatulle elinympäristölle. Tukihenkilön kanssa vietetyn ajan, yhteisen tekemisen, lisääntyneen aktiivisuuden ja uusien asioiden oppimisen myötä nuoret ovat saaneet runsaasti positiivisia kokemuksia elämäänsä. Lisäksi tukihenkilöstä sekä joidenkin kohdalla myös toiminnan työntekijöistä ja muista tuettavista nuorista oli muodostunut nuorelle läheisiä ihmissuhteita. Kaiken kaikkiaan nuoret kokivat voimavarojensa lisääntyneen ja toimintakykynsä parantuneen heidän lähdettyään mukaan TUAS-toimintaan: nuorten itsevarmuus oli lisääntynyt ja rohkeus kasvanut, sekä usko ja luottamus omaan pärjäämiseen vahvistuneet.

Se [TUAS-toiminta] on tehny musta itsevarmemman sellasissa kohdissa, jollon on tosi paljon pelottanu tehdä jotain tai mä oon aatellu et musta ei oo johonkin. Et mun voimavarat ei riittä tai mä en oo tarpeeks hyvä tai tarpeeks fiksu tai ihan mitä tahansa. Et se on vaan luonu sellast itsevarmuutta et se on ollu kannustavaa. (H8)

En mä ois todennäkösesti näinkään kontrollis elämän kans, mä todennäkösesti makaisin työttömänä ja repisin hiuksia päästä kotona et tuskin olisin saanu mitään aikaseks ilman sitä tsemppiä ja apua mitä TUASilta sai. Mä oon saanu oikeestaan kaikki alkupalat tähän elämään et ne on laittanu mut oikeeseen suuntaan niin sanotusti. (H7)

9 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli aineistolähtöisen analyysin keinoin selvittää, millaisia kokemuksia TUAS-toimintaan osallistuneilla nuorilla oli toiminnasta. Kokemukset jakautuivat kolmeen pääteemaan tutkimuskysymysteni mukaisesti. Teemoiksi nousivat nuorten kokemukset omasta tuen tarpeestaan heidän lähtiessään mukaan toimintaan, kokemukset omasta tukihenkilöstä ja kokemukset toiminnan käytännöistä.

Vaikka tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemuksia nimenomaisesti TUAS-toiminnasta, sain haastattelujen kautta kuulla myös paljon sellaisia asioita, jotka eivät suoranaisesti liittyneet toimintaan. Nuoret kertoivat hyvin avoimesti ja monipuolisesti kokemuksistaan liittyen TUAS-toimintaan, mutta tämän lisäksi keskustelimme heidän elämästään monipuolisesti myös muilta osin. Olin äärimmäisen otettu siitä, miten paljon nuoret olivat valmiita jakamaan minulle henkilökohtaisia asioitaan ja uskon, että monelle nuorelle oli tärkeää päästä kertomaan kokemuksistaan.

Vaikka nuorilla on taustallaan raskaitakin kokemuksia, he ovat vaikeuksista huolimatta pärjänneet elämässään suhteellisen hyvin. Voidaan tietysti ajatella niin, että olosuhteitaan ei voi valita ja siksi niiden kanssa on tultava toimeen ja opittava pärjäämään. Ajan kanssa vaikeatkin olosuhteet muuttuvat usein arkisiksi ja niiden kanssa oppii elämään. Vaikeudet voivat myös itsessään kääntyä voimavaraksi, sillä niistä selviäminen lisää uskoa omaan pärjäämiseen. Monet nuoret suhtautuivatkin vaikeisiin kokemuksiinsa jälkikäteen yllättävän positiivisesti ja kokivat saaneensa niiden myötä tärkeää elämänkokemusta ja vahvistuneensa ihmisenä.

Nuorten elämäntilanteet ja taustat olivat hyvin erilaisia ja jokaisen nuoren tarina oli yksilöllinen. Joitakin yhteisiä piirteitä nuorten taustoissa ja tuen tarpeessa oli kuitenkin löydettävissä. Tuen tarve näyttäytyi hyvin samanlaisena kuin aiemmissa tukihenkilötoimintaa käsittelevissä tutkimuksissa arkielämän taitojen osalta. Nuoret kaipasivat tukea kodinhoitamisessa, opinnoissa, harrastamisessa, kotoa liikkeelle lähtemisessä ja virallisten asioiden hoitamisessa. Lisäksi tutkimuksessani nousi vahvasti esiin turvallisen ja luotettavan aikuisen kaipuu. Merkittävimmäksi tekijäksi tuen tarpeen taustalla nousi luonnollisten sosiaalisten verkostojen puutteellisuus ja erityisesti vanhempien vähäinen läsnäolo nuoren elämässä. Nuorten kasvuympäristön turvaaminen ja perheiden

tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on siis nuoren itsenäistymisen kannalta äärimmäisen tärkeä sosiaalipoliittinen tavoite.

Oman asunnon tarve ja asunnon etsiminen olivat monen nuoren kohdalla toimineet tekijöinä, jotka olivat tuonut nuoren mukaan TUAS-toimintaan. Monella nuorella oli ollut nimenomainen toive siitä, että toiminnan kautta saisi apua asunnon etsimisessä ja hankinnassa. Käytännössä nuoret olivat kuitenkin hoitaneen asunnonhankintaan liittyvät asiat lopulta pitkälti itsenäisesti tai luonnollisten verkkojen tukemana ja TUAS-toiminnan merkitys tässä jäi nuorten kokemuksissa lopulta melko vähäiseksi. Itsenäisen asumisen osalta nuoret olivat kuitenkin hyötyneet toiminnasta.

Erilaiset henkilökohtaiset mielenterveyden ongelmat nousivat nuorten haastatteluissa vahvasti esiin. Näiden ilmeneminen ja vaikutus elämään on usein aaltoilevaa. Tällä tarkoitan sitä, että mielenterveyden ongelmista kärsivän nuoren olotila ja vointi ovat välillä parempia ja välillä huonompia ja vaihtelu voi olla hyvinkin suurta. Mielenterveysongelmat vaikuttavat kokonaisvaltaisesti nuoren hyvinvointiin ja siihen, millaisena hän kokee elämänsä yleisesti. Tutkimustehtäväni puitteissa en kuitenkaan kokenut nuorten mielenterveyden ongelmien yksityiskohtaista erittelyä ja käsittelemistä järkevänä tässä tutkimuksessa. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena ei ole hoitaa mielenterveyden ongelmia, vaan nämä kuuluvat aina terveydenhuollon ammattilaisille. Monilla nuorilla olikin erilaisia mielenterveyspalvelujen kontakteja. Tukihenkilö voi kuitenkin vahvistaa nuoren voimavaroja ja tukea mielenterveyttä.

Tukihenkilö nousee nuorten kokemuksissa merkittävimmäksi tekijäksi TUAS-toiminnassa. Tukihenkilön merkitys näyttäytyy hyvin samanlaisena kuin aiemmissa tutkimuksissa. Tukihenkilö on ollut ihminen, jonka kanssa voi keskustella henkilökohtaisistakin asioista ja jonka kanssa voi yhdessä tehdä asioita. Aikuisen tuki ja läsnäolo ovat nuorelle tärkeää ja joskus yksikin luotettava aikuinen elämässä voi riittää. Kaikilla tällaista ihmistä ei luonnollisesta verkostosta löydy ja näin ollen TUAS-toiminta täydentää nuoren sosiaalisia verkostoja. Monen nuoren kohdalla tukisuhteen merkitys on muuttunut ajan kuluessa. Alkuun on keskitytty virallisten asioiden hoitamiseen, mutta ajan myötä suhde on syventynyt ja sen fokus on siirtynyt vapaa-ajan asioihin, harrastuksiin ja yhteiseen tekemiseen ja ajanviettoon. Kuten luonnollisetkin ihmissuhteet, tukisuhteet ovat siis syventyneet ajan kuluessa.

Osa nuorista korosti selkeästi tukisuhteen luonnollista ja epävirallista luonnetta ja pyrki häivyttämään suhteen sopimuksellisen ja virallisen puolen. Joidenkin kohdalla suhde olikin muodostunut luonnolliseksi ja yhteydenpito oli säilynyt samanlaisena tukisuhteen päätyttyäkin. Joidenkin kohdalla kyse saattoi kuitenkin olla myös siitä, että tuen tarvitseminen koettiin jollakin tapaa häpeällisenä tai vaikeana asiana ja tästä syystä tukisuhde haluttiin kuvata mahdollisimman luonnollisena suhteena.

Nuorten elämässä oli monesti läsnä laaja auttajaverkosto, joka koostui esimerkiksi sosi-aali- ja terveysalan ammattilaisista sekä oppilaitosten henkilökunnasta. Vapaaehtoisen tukihenkilön merkitys nuorille oli kuitenkin ammattilaisiin verrattuna hyvin erityinen. Suhde tukihenkilöön oli ammattilaisia henkilökohtaisempi ja läheisempi. Tukihenkilö koettiin luotettavampana ja vuorovaikutus tämän kanssa luontevampana. Henkilökohtaisemman suhteen takia vapaaehtoisten kautta tapahtuvan auttamisen katsotaan joissakin tilanteissa olevan jopa ammattiauttamista tehokkaampaa. Vaikka vapaaehtoistoiminnalla ei voida korvata ammattilaisten paikkaa nuorten auttamistyössä, se tulisi nähdä merkittävänä osana nuorten auttamisessa. Uskon, että vapaaehtoistoimintaan liittyä edelleen paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia ja vapaaehtoistoimintaa voisi tarjota ammattityön rinnalla huomattavasti nykyistä enemmän erityisesti sosiaalialalla. Vaikka vapaaehtoistoiminnan koordinointi vaatii resursseja, uskon, että sen avulla voidaan ehkäistä ongelmien syntymistä ja syvenemistä ja näin ollen aikaansaada säästöjä pitkällä tähtäimellä.

Vapaaehtoistoiminnan avulla ei kuitenkaan voida ratkoa kaikkia nuorten ongelmia tai ylipäänsä auttaa kaikkia nuoria. Kuten TUAS-toiminta, vapaaehtoistoiminta ylipäänsä on kohdennettu nuorille, jotka voivat hyötyä vapaaehtoisen kykyihin ja taitoihin perustuvasta tuesta. Näin ollen toiminnan ulkopuolelle jäävät sellaiset nuoret, joiden ongelmat vaativat järeämpiä toimenpiteitä tai jotka eivät itse ole motivoituneita ottamaan tukea vastaan.

Moni nuori oli ollut mukana TUAS-toiminnassa pitkään. Nuorten elämässä tapahtuu jatkuvasti erilaisia muutoksia ja jälkeinpäin on vaikeaa yksiselitteisesti arvioida ja eritellä sitä, mikä muutokseen on johtanut ja mihin kaikkeen toiminta on mahdollisesti vaikuttanut. Erilaisten syy- ja seuraussuhteiden tarkka erittely on lähes mahdotonta ja ehkä jopa hyödytöntä. Nuoret itse kokivat kuitenkin yleisesti hyötyneensä toiminnasta, mikä

on mielestäni paras mahdollinen todiste toiminnan onnistumisesta ja merkityksestä. Joillakin nuorilla oli alkuun vaikeuksia nähdä toiminnan merkitystä elämässään, mutta pohtiessaan asiaa syvällisemmin haastattelun edetessä nuoret tulivat usein siihen lopputulokseen, että ilman TUAS-toimintaa elämä olisi voinut mennä hyvinkin eri tavalla, ja oma tilanne olisi todennäköisesti huonompi. Nuorten kokemusten perusteella toiminnan voi katsoa lisänneen nuorten voimavaroja, kartuttaneen tärkeitä arkielämän taitoja ja tukeneen näin nuorten itsenäistymistä ja arkielämän sujumista.

Tutkimukseni aineisto oli rajallinen, eikä sen perusteella voida tehdä kattavia yleistyksiä. Uskon tutkimukseni kuitenkin antavan suuntaa siitä, millaisiin asioihin nuoret kaipaavat tukea ja millaisia mahdollisuuksia vapaaehtoisuuteen perustuvilla toimintamuodoilla on nuorten auttamisessa. Sosiaalipalvelujen yleisen kehittämisen kannalta olisi tärkeää tutkia vielä tarkemmin, millaisia puutteita nuoret ovat kasvuympäristössään kokeneet ja mistä nämä puutteet ovat johtuneet. Näin ongelmiin pystyttäisiin vastaisuudessa tarttumaan yhä aikaisemmassa vaiheessa ja ehkäistä vakavampien ongelmien syntymistä.

LÄHTEET

Aalberg, Veikko & Siimes, Martti (2007) *Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi*. Helsinki: Nemo.

Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilen, Marika (2003) *Nuoren aika*. Helsinki: WSOY.

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi (2015) Nuorten ja palveluntarjoajien kohtaamiset. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (toim.) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 41–127.

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) Johdanto. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (toim.) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9–11.

Aaltonen, Sanna & Högbäck, Riitta (2015) Reflektiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Högbäck, Riitta (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9–34.

Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (2005) Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 7–14.

Arnett, Jeffrey Jensen (2000) *Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties*. *American Psychologist* 55:5, 469–480. http://homepages.utoledo.edu/mcaruso/aging/arnett_emerging.pdf. Viitattu 25.5.2017.

Dey, Ian (2007) *Grounded Theory*. Teoksessa Seal, Clive & Gobo, Glampietro & Gubrium, Jaber F. & Silverman, David (toim.) *Qualitative Research Practice*. Lontoo: SAGE Publications, 80–93.

Du Bois-Reymond, Manuela (2009) Models of navigation and life management. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas. Lontoo: Routledge, 31–38.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2007) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–43.

Furlong, Andy (2009a) Employment and unemployment. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas. Lontoo: Routledge, 145–147.

Furlong, Andy (2009b) Physical and mental health. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas. Lontoo: Routledge, 329–330.

Goodwin, John & O'Connor, Henrietta (2009) Youth and Generation: in the Midst of an Adult World. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas. Lontoo: Routledge, 22–30.

Hakala, Juha (2007) Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–24.

Heinz, Walter (2009) Youth transitions in an Age of Uncertainty. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New Perspectives and Agendas. Lontoo: Routledge, 3–13.

Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Holdsworth, Clare & Morgan, David (2005) *Transition in Context. Leaving Home, Independence and Adulthood*. Berkshire: Open University Press.

Isoniemi, Henna (2006) Taloudelliset tekijät ja muutto pois lapsuudenkodista. Vertaileva analyysi neljässä EU-maassa. *Janus* 14:3, 240–254. <https://journal.fi/janus/article/view/50385/15230>. Viitattu 28.5.2017.

Jouhki, Kimmo (2014) Nuorisotyön näkökulma. Teoksessa Hamarus, Päivi & Kanervio, Pekka & Landén, Laila & Pulkkinen, Seppo (toim.) *Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta*. Jyväskylä: PS-kustannus, 36–47.

Kaimola, Kari (2005) Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.) *Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun*. Helsinki: Väestöliitto, 11–20.

Karvonen, Riina (2009) Keinoja stressin hallintaan. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–172.

Kilpeläinen, Päivi & Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) *Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014*. Helsinki: Ympäristöministeriö

Kinnunen, Petri (1999) Sosiaalinen tuki ja kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Kinnunen, Petri & Siisiäinen, Martti (toim.) *Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 102–114.

Kiviniemi, Liisa (2009) Nuorten omat kokemukset psyykkisestä pahoinvoinnista ja paranemisesta. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 111–120.

Korkiamäki, Riikka (2013) *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuh-teissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Krok, Suvi (2009) *Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä. Yksinhuoltajia marginaalissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (1999) Esipuhe. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta, 5–6.

Kuure, Tapio (2001) Työmarkkinat. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 18–22.

Kuuskoski, Eeva (2003) Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemel, Jorma & Dufva, Virpi (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat: sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanella. Jyväskylä: PS-kustannus, 30–39.

Laine, Timo (2010) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Lehtimäki, Milla (2002) Tuetun asumisen toiminta Turussa. Selvitys toiminnasta vuosina 1998–2002. Turku: Turun Kaupunkilähetys ry.

Lehtinen, Sini (1994) Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Lehtinen, Sini-Tuulia (1997) Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena ry.

Leppänen, Kari (2016) Kuinka pärjää kolmas sektori sote-uudistuksessa? Uutishuone 27.10.2016. Helsinki: STTK. <https://www.sttk.fi/2016/10/27/parjaa-kolmas-sektori-sote-uudistuksessa/>. Viitattu 28.5.2017.

Lämsä, Anna-Liisa (1999) Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näytämönä. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 49–60.

Lämsä, Anna-Liisa (2009) Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–32.

Lämsä, Anna-Liisa & Kiviniemi, Liisa (2009) Toivo kaikkien voimavarana. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 223–234.

Mehtonen, Tuija (2011) Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 13–29.

Moilanen, Pentti & Rähä, Pekka (2010) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola Juhani (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.

Mulder, Clara (2009) Leaving the Parental Home in Young Adulthood. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) *Handbook of Youth and Young Adulthood. New Perspectives and Agendas*. Lontoo: Routledge, 203–210.

Myllyniemi, Sami (2015) Syrjintä ja syrjäytyminen. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 29–52.

Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa: Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva-analyysi nro 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>. Viitattu 12.5.2017.

Niemelä, Jorma (2017) Sote-uudistus tarjoaa järjestöille mahdollisuuksia – ja riskejä. Muutoksessa-blogi 10.2.2017. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtiovarainministeriö. <http://alueuudistus.fi/blogi/-/blogs/sote-uudistus-tarjoaa-jarjestoille-mahdollisuuksia-ja-riskeja>. Viitattu 21.5.2017.

Nousiainen, Kirsi (2015) Narratiivinen haastattelu performanssina tuetun asumisen yksikössä. Kun päihdeongelma ja mielen sairaus ovat osallisina näyttämöllä. Teoksessa

Aaltonen, Sanna & Högbacka Riitta (toim.) Umpikujasta oivallukseen. Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 61–88.

Nuotio, Jaakko & Miettinen, Maija (2011) Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 191–203.

Nurmi, Jari-Erik (2003) Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korhakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään. Helsinki: WSOY, 256–274.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2014) Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Otonkorpi-Lehtoranta, Katri & Ylöstalo, Hanna (2015) Kokemuksia kokemuksista. Tutkimustiedon palauttaminen kentälle. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Högbacka Riitta (toim.) Umpikujasta oivallukseen. Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 221–245.

Paananen, Juha (2014) Opetusalan ammattijärjestön näkökulma. Teoksessa Hamarus, Päivi & Kanervio, Pekka & Landén, Laila & Pulkkinen, Seppo (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 92–101.

Pakkanen, Päivi (1991) Asunto on elämistä varten. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.) Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki: Gaudeamus, 197–202.

Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 187–204.

Pulkkinen, Lea (2002) Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Pulkkien, Seppo & Kanervio, Pekka (2014) Nuorten elämismaailma. Teoksessa Hammarus, Päivi & Kanervio, Pekka & Landén, Laila & Pulkkinen, Seppo (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 119–141.

Raitakari, Suvi (2004) Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla? Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 56–73.

Raitanen, Marko (2001) Itsenäistyminen tietää köyhtymistä. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 97–108.

Rastas, Anna (2007) Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: Tampereen yliopisto.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (2002) Johdanto. Teoksessa Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 4–11.

Rönnerg, Leif (1999) Hyvinvointi ja kolmas sektori. Teoksessa Kinnunen, Petri & Laitinen, Raimo (toim.) Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskustliitto, 10–22.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 31.3.2017.

Salmela, Jaana (2006) Koetun sosiaalisen tuen, pätevyyden, itsearvostuksen ja liikunnan yhteyksiä nuoruusiän kasvuvuosina. Kokkola: Chydenius-instituutti.

Salo, Sinikka (2017) Järjestöt aktiivisesti mukaan sote-uudistukseen. 13.7.2017. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry.

<https://www.soste.fi/ajankohtaista/jarjestot-aktiivisesti-mukaan-sote-uudistukseen.html>. Viitattu 21.5.2017.

Salonius, Ulrika (2013) Turun kaupunkilähetys ry:n tuettu asuminen – toiminnan merkitys nuoren opiskeluissa ja työllistymisessä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Seppälä, Henna-Riikka (2011) Vahvistavat verkostot. Näkökulmia järjestöjen toiminnan kehittämiseen ja vaikutusten arviointiin. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 150–164.

Shanahan, Michael & Porfeli, Erik & Mortimer, Jeylan & Erickson, Lance (2005) Subjective Age Identity and the Transition to Adulthood. When Do Adolescents Become Adults? Teoksessa Settersten, Richard & Furstenberg, Frank & Rumbaut, Rubén (toim.) On the Frontier of Adulthood. Theory, Research and Public Policy. Chicago: The University of Chicago, 225–255.

Silverman, David (2000) Doing Qualitative Research. A Practical Handbook. Lontoo: SAGE Publications.

Suorsa, Birgitta (2017) Järjestöjen rooli auki sote-uudistuksessa. Helsinki: Kansan Uutiset 19.4.2017. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3705821-jarjestojen-rooli-auki-sote-uudistuksessa>. Viitattu 21.5.2017

Suutari, Minna (2001) Tasapainoilua sosiaalisissa verkostoissa työmarkkinoiden marginaalissa. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 153–186.

Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Swartz, Teresa Toguchi & O'brien, Kirsten Bengtson (2009) Intergenerational Support During the Transition to Adulthood. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and Agendas. Lontoo: Routledge, 217–225.

Tanner, Jennifer Lynn & Arnett Jeffrey Jensen (2009) The Emergence of 'Emerging Adulthood': the New Life Stage Between Adolescence and Young Adulthood. Teoksessa Furlong, Andy (toim.) Handbook of Youth and Young Adulthood. New Perspectives and Agendas. Lontoo: Routledge, 39–46.

Tolonen, Tarja (2004) Vanhemmuuden puutteen heijastuminen nuorten sosiaaliseen pääomaan. Journal of Youth Research 4:22, 17–34.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun Kaupunkilähetys ry (2015) Kohdennettu toiminta-avustus.

Turun kaupunkilähetys ry (2017) Nuorten tuettu asuminen. <http://www.tukenasi.fi/Nuorten%20tuettu%20asuminen>. Viitattu 7.5.2017.

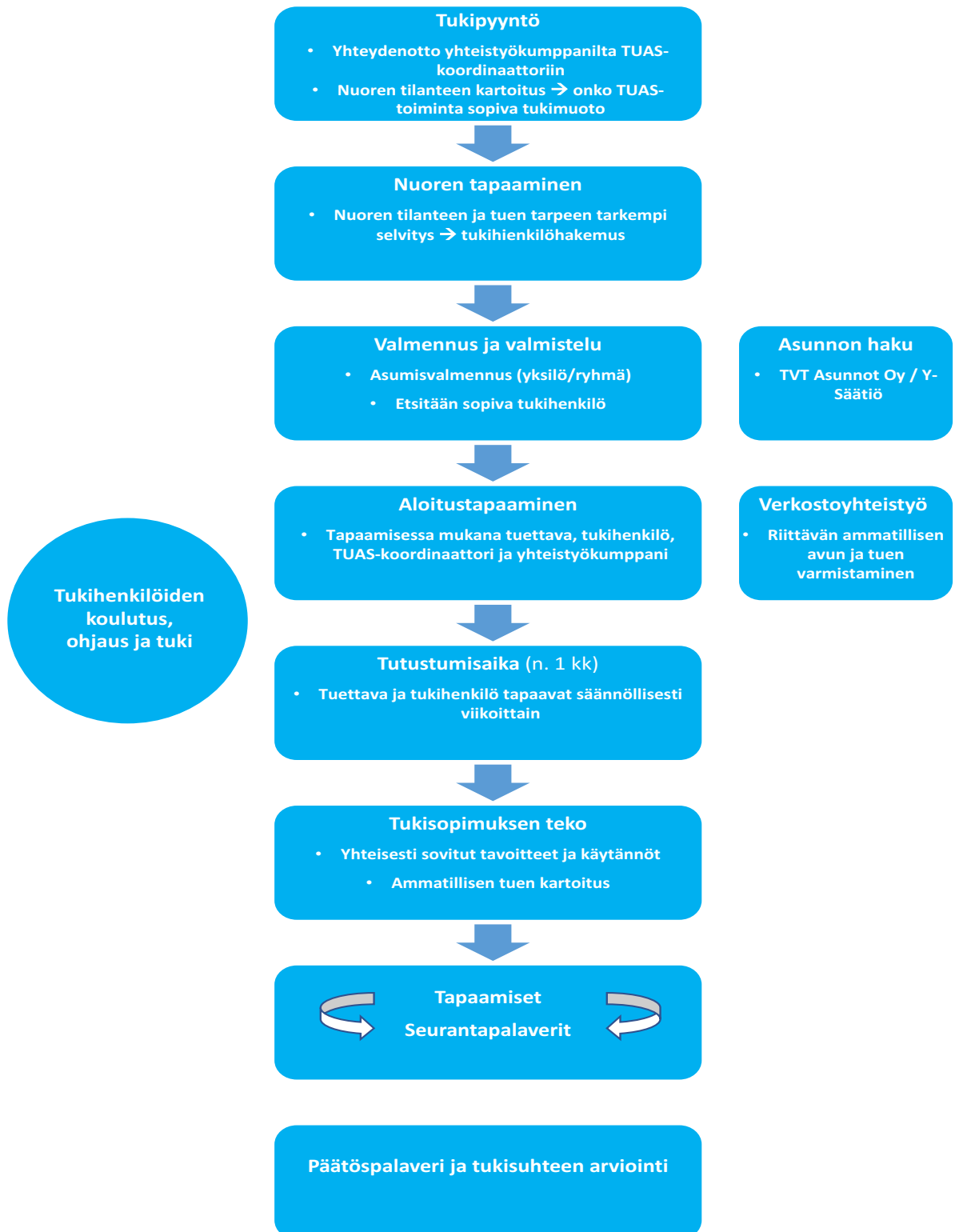
Uusitalo, Tuula (2007) Nuoruusajan yksinäisyys. Teoksessa Määttä, Kaarina (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 23–37.

Varto, Juha (1992) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Yeung, Anne Birgitta (2002) Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyöyhdistys YTY ry.

LIITTEET

Liite 1. Prosessikaavio, TUAS – Nuorten tuettu asuminen

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta nuorille

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Turun yliopistosta ja teen pro gradu -tutkielmaa Turun Kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toiminnasta. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää toimintaan osallistuvien nuorten kokemuksia toiminnasta ja sen merkityksestä heidän elämässään.

Etsin tutkimukseeni TUAS-toiminnassa mukana olevia nuoria, jotka olisivat kiinnostuneita kertomaan kokemuksistaan haastattelun muodossa. Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna ja se äänitetään tutkimusta varten.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisesta voi kieltäytyä missä vaiheessa tahansa. Tutkimuksesta saatavia tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Haastatteluista poistetaan henkilötiedot ja tulokset analysoidaan siten, ettei yksittäisen osallistujan tunnistaminen ole mahdollista.

Kiitän jo etukäteen osallistumisestasi tutkimukseen! Mikäli sinulla on mitään kysyttävää tai kaipaat lisätietoa tutkimuksesta, voit olla minuun yhteydessä sähköpostitse tai puhelimitse.

Ystävällisin terveisin

Laura Höykinpuro

Liite 3. Suostumus haastatteluun

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus milloin vain keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai kieltäytyä vastaamasta hänelle esitettyyn kysymykseen.

Haastattelu nauhoitetaan ääninauhalle, jonka jälkeen haastattelu litteroidaan, eli kirjoitetaan tekstitiedostoksi. Ääninauha tuhoetaan sen jälkeen, kun haastattelu on kirjoitettu tekstitiedostoksi.

Litteroinnin yhteydessä haastateltavan ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet), jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista.

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa tutkittavaa tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Tutkimusjulkaisuihin voidaan sisällyttää suoria otteita haastatteluista. Niiden yhteydessä voidaan mainita haastateltavan sukupuoli ja ikä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin keskeyttää osallistumiseni milloin tahansa ilmoittamalla siitä tutkijalle.

Annan luvan käyttää luovuttamiani tietoja tutkimuksen suorittamiseen. Ymmärrän, että minusta kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti niin, että henkilöllisyyteni ei paljastu.

Päiväys

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys